

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA

JURGITA KARKLIUVIENĖ

SKIRTINGŲ SOCIALINIŲ GRUPIŲ POŽIŪRIS Į AUKŠTOJO
MOKSLO KAITĄ LIETUVOJE

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA

JURGITA KARKLIUVIENĖ

SKIRTINGŲ SOCIALINIŲ GRUPIŲ POŽIŪRIS Į AUKŠTOJO
MOKSLO KAITĄ LIETUVOJE

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)

Magistro darbo autorius

Jurgita Karkliuvienė
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas

prof. habil. dr. Vincas Laurutis
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Jurgita Karkliuvienė

Skirtingų socialinių grupių požiūris į aukštojo mokslo kaitą Lietuvoje

Magistro darbas

Nacionalinė aukštojo mokslo sistema yra sudėtingas vienalytis darinys, susidedantis iš skirtingų, tačiau vienas su kitu susijusių elementų, tokių kaip aukštojo mokslo teisinė įstatyminė bazė, aukštųjų mokyklų institucijų valdymas, institucijų savivaldos struktūra, mokslo ir studijų finansavimas, mokslo prieinamumo aspektai, studijų kokybė ir kita. Daugelyje pasaulio šalių vykstanti intensyvi aukštojo mokslo plėtra iškelia nemažai problemų, kurios dažnai susijusios su aukštojo mokslo vadybos ypatybėmis, ribotomis finansinėmis galimybėmis, bendradarbiavimo stoka ne tik su verslo struktūromis, bet ir su socialiniais partneriais.

Pasirinktu tyrimu buvo siekta ištirti skirtingų socialinių grupių požiūrį į aukštąjį mokslą Lietuvoje. Buvo įvardintos keturios socialinės grupės, daugiau ar mažiau įtakojančios aukštąjį mokslą, tai – akademinė bendruomenė, visuomenės atstovai, darbdaviai ir studentai. Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus, galima patvirtinti tyrimo hipotezę, kad kiekviena socialinė grupė suvokia tik tuos aukštojo mokslo aspektus, kurie yra jai aktualūs. Tyrimo rezultatai parodė, kad socialinė priklausomybė įtakoja respondentų nuomones apie aukštąjį mokslą. Todėl reikia pripažinti, kad kiekvienos socialinės grupės atstovai turi stengtis suprasti kitos socialinės grupės narių poreikius ir siekius aukštajame moksle. Tik visapusiškas bendradarbiavimas padės visų socialinių grupių atstovams suvokti platesnį aukštojo mokslo kontekstą.

SUMMARY

Jurgita Karkliuvienė

Attitude of different social groups towards the change of higher education in Lithuania

Master's work

The national higher education system is a complex monolithic formation comprising of different interrelated elements such as the legal statutory base of the higher education, management of higher education institutions, structure of self-government of institutions, financing of education and studies, aspects of access to studies, quality of studies, etc. Intense development of the higher education in many countries all over the world has raised many problems often related to peculiarities of management of the higher education, limited financial possibilities and lack of cooperation not only with business structures but also with social partners.

The research selected has been carried out in order to analyse the attitude of different social groups towards the higher education in Lithuania. Four social groups, more or less influencing the higher education, have been distinguished: academic society, representatives of the society, employers and students. The results analysed support the hypothesis of the research that each social group perceives only those aspects of the higher education that are relevant to it. The results of the research have showed that social dependence has influence on the opinion of respondents regarding the higher education. Therefore, it must be acknowledged that representatives of each social group have to make every endeavour in order to perceive needs and objectives of members of other social groups regarding the higher education. Only close cooperation will facilitate representatives of all social groups to perceive the broader context of the higher education.

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	4
ĮVADAS.....	6
1. AUKŠTOJO MOKSLO RAIDA PASAULYJE IR LIETUVOJE.....	9
1.1. Mokslo vaidmuo valstybės gyvenime.....	10
1.2. Aukštojo mokslo koncepcijos šiuolaikinėje visuomenėje.....	11
1.3. Aukštasis mokslas nepriklausomos Lietuvos kontekste.....	14
2. LIETUVOS AUKŠTOJO MOKSLO PROBLEMOS.....	18
2.1. Lietuvos aukštojo mokslo tinklas.....	19
2.2. Aukštojo mokslo finansavimo ir autonomijos problemos.....	22
2.3. Aukštojo mokslo bendrabarbiavimo su socialiniai partneriais svarba.....	25
2.4. Aukštojo mokslo kokybė.....	26
2.5. Lietuvos aukštasis mokslas Europos Sąjungos kontekste.....	28
2.5.1. Globalizacijos įtaka aukštajam mokslui.....	31
2.5.2. Lietuvos, Latvijos ir Estijos aukštojo mokslo lyginamoji analizė.....	33
3. AUKŠTOJO MOKSLO PERTVARKOS ASPEKTAI IR SKIRTINGOS SOCIALINĖS GRUPĖS.....	38
3.1. Aukštojo mokslo sistemos dalyvių ir suinteresuotų šalių identifikavimas.....	38
3.2. Socialinių grupių siekiamybės.....	43
4. SKIRTINGŲ SOCIALINIŲ GRUPIŲ POŽIŪRIO Į AUKŠTAJĄ MOKSLĄ TYRIMAS.....	45
4.1. Tyrimo eiga ir metodai.....	45
4.2. Tyrimo analizė ir apibendrinimai.....	49
4.3. Tyrimo aptarimas.....	68
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	73
LITERATŪRA.....	75
PRIEDAI.....	81
1 priedas. Anketa akademinėi bendruomenei.....	82
2 priedas. Anketa visuomenei.....	85
3 priedas. Anketa darbdaviams.....	88
4 priedas. Anketa studentams.....	91
5 priedas. Paveikslai.....	94

ĮVADAS

Remiantis Enciklopediniu edukologijos žodynu, aukštasis mokslas apibrėžiamas kaip studijos aukštojoje mokykloje, kurių paskirtis – padėti asmeniui įgyti aukštąjį išsilavinimą bei atitinkamą kvalifikaciją ir pasirengti aktyviai profesinei, visuomeninei ir kultūrinei veiklai (Jovaiša, 2007, p. 32).

„Universitetas [lot. *universitas* - visuma] – mokslo ir mokymo įstaiga, kurioje rengiami aukštos kvalifikacijos įvairių fundamentaliųjų mokslų specialistai ir mokslo darbuotojai. Svarbiausias mokymo bruožas – mokslinių tyrimų ryšys su dėstymu“ (Jovaiša, 2007, p. 315).

„Aukštojo mokslo sistema yra svarbiausia kiekvienos šalies mokymo, mokslo ir kultūros, socialinės ir ekonominės plėtros dalis“. Visose išsivysčiusiose šalyse aukštasis išsilavinimas yra visuomenės prioritetų centras ir skatina ekonominį šalies suklestėjimą, socialinę santarvę ir gerovę, aukštą gyvenimo kokybę demokratiškoje visuomenėje (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga: ES PHARE programa „Lietuvos aukštojo mokslo reforma“, 1999, p. 6).

Nuolat besikeičiančios teisinės, ekonominės, demografinės, kultūrinės ir technologinės aplinkos sąlygos, pasaulinė konkurencija, kokybės kėlimo būtinybė yra pakankamos prielaidos Lietuvos aukštojo mokslo reformai. Tai apsprendžia vidiniai sistemos požymiai:

- Nepakankamas aukštojo mokslo institucijų valdymo efektyvumas;
- Nepakankamai tenkinami studentų, veiklos, pasaulio poreikiai;
- Nepakankama akademinio ir administracinio aukštojo mokslo institucijų personalo kvalifikacija ir kompetencija tinkamai reaguoti į vykstančius pokyčius;
- Tik formali aukštojo mokslo institucijų autonomija, ribojanti veiklų efektyvumą ir paslaugų kokybės gerinimą.

(Projektas: „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007 – 2012m.: Konkurencingumas ir finansavimo modelis“)

Viena iš labiausiai kritikuojamų Lietuvos aukštojo mokslo sistemos bruožų yra aukštojo mokslo institucijų, ypač universitetų, autonomijos sąsajų su atsakomybės visuomenei nebuvimas, kurią keičia valstybės kontrolė. Taip aukštojo mokslo sistemos valdymas tampa politizuotu, mažėja jo skaidrumas ir efektyvumas. Visuomeninė aukštųjų mokyklų priežiūra labai ribota, o jų atskaitomybė už veiklą visuomenei yra tik formali.

Aukštojo mokslo finansavimo problemos susijusios su valdymo trūkumais, ypač su valdymo uždarumu ir socialinių partnerių dalyvavimo aukštųjų mokyklų valdyme trūkumu.

Parama studentams neapsprendžia aukštojo mokslo prieinamumo, nes valstybės remiamų studijų ir didelės dalies stipendijų gavimas yra labiau susietas su mokymosi pasiekimais, o ne su socialine padėtimi.

PROBLEMA: Skirtingų socialinių grupių skirtingas požiūris į aukštojo mokslo raidą, suvokiant tik sau aktualias aukštojo mokslo sritis.

TEMOS AKTUALUMAS: Skirtingų socialinių grupių žmonės skirtingai vertina aukštojo mokslo reformą Lietuvoje, nes kiekvienas tam tikrus aukštojo mokslo aspektus vertina per savo veiklos sritis, turimos informacijos, ir, netgi, išprusimo, prizmę. Kiekvienas skirtingos socialinės grupės narys mano esąs kompetetingas vertinti mokymo kokybę, aukštojo mokslo valdymo subtilumus, mokslo finansavimą ir kt. Tačiau, kaip įrodė atlikti tyrimai, studentai, praėjus keletui metų po studijų, anksčiau labai kritiškai atsiliepę apie aukštojo mokslo turinį, pradeda vertinti aukštąjį mokslą kitaip.

TIKSLAS: Įvertinti skirtingų socialinių grupių nuomones apie aukštojo mokslo pertvarkos aspektus Lietuvoje, su tikslu pamatyti ir įvertinti bendras aukštojo mokslo problemas ir galimus sprendimo būdus.

UŽDAVINIAI:

- Identifikuoti socialines grupes, dalyvaujančias aukštajame moksle.
- Išsiaiškinti skirtingų socialinių grupių požiūrį į aukštojo mokslo Lietuvoje vertinimo kriterijus.
- Suformuoti holistinį skirtingų socialinių grupių aukštojo mokslo vaizdą.

TYRIMO OBJEKTAI: Mokslinė literatūra, internetinės prieigos, kuriose yra informacija apie aukštojo mokslo raidą Lietuvoje, taip pat kaimyninėse valstybėse – Latvijoje ir Estijoje. Išsiaiškinti aukštojo mokslo šiose šalyse pobūdį, skirtumus ir panašumus. Socialinių grupių – akademinės bendruomenės, visuomenės, darbdavių ir studentų – atstovai, tiesiogiai ir netiesiogiai dalyvaujantys aukštojo mokslo vyksme.

TYRIMO KRITERIJAI:

- Finansavimas
- Prieinamumas (stipendijos, mokesčiai už mokslą)
- Valdymas
- Studijų kokybė
- Autonomija

HIPOTEZĖ: Socialinės grupės atstovai suvokia tik tuos aukštojo mokslo aspektus, kurie yra jiems aktualūs.

TYRIMO METODAI: Mokslinės literatūros analizė, aukštąjį mokslą reglamentuojančių dokumentų analizė, lyginamosios edukologijos tyrimas, anketinės apklausos metodas, tyrimo duomenų matematinė statistinė analizė atlikta kompiuterine programa SPSS 16.00 (Statistical

Packge for the social Sciences for Windows), duomenims apdoroti naudotos Microsoft Office Word 2003 ir Microsoft Office Excel 2003 programos.

TYRIMO IMTIS: tyrime dalyvavo Lietuvos aukštųjų mokyklų dėstytojai, administracijos atstovai, studentai, darbdaviai, visuomenės nariai.

TYRIMO INSTRUMENTAS: Sudaryti klausimynai – anketos visoms socialinėms grupėms, kur pateikti jų kompetenciją atitinkantys klausimai.

DARBO TEORINIS REIKŠMINGUMAS: Jau du dešimtmečius vykstanti švietimo ir aukštojo mokslo pertvarka susilaukia kritiško visuomenės vertinimo. Kiekviena partija, valdžios atstovai turi savo koncepcijas aukštajam mokslui. Todėl darbe išsikeltas tikslas išanalizuoti visuomenės nepasitenkinimo priežastis ir ieškoti teigiamų bruožų šioje pertvarkoje. Buvo identifikuotos socialines grupės, daugiau ar mažiau dalyvaujančios aukštojo mokslo procesuose. Įvairių socialinių grupių atstovai kelia skirtingus reikalavimus aukštajam mokslui ir išskiria kitus prioritetus. Todėl nepasitenkinimo balsas nėra vientisas. Tyrimu siekta išskirti, ne tik svarbias aukštojo mokslo problemas, aktualias skirtingai socialinei grupei, bet ir pateikti kiekvienos socialinės grupės holistinį aukštojo mokslo vertinimą.

DARBO PRAKTINIS REIKŠMINGUMAS: Darbe empirinio tyrimo pagalba analizuoti aukštojo mokslo įstatymai, dokumentai, atliktas lyginamosios edukologijos - trijų Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos ir Estijos), aukštojo mokslo tyrimas. Anketinio tyrimo pagalba išsiaiškinta, kaip skirtingų socialinių grupių atstovai suvokia aukštojo mokslo problemas, reformos aspektus, ir kokie yra to vertinimo skirtumai. Nustatyta, kad vienos socialinės grupės nariai turi suprasti kitų grupių vertinimo savitumus ir siekti bendrų pertvarkos dimensijų.

DARBO STRUKTŪRA: Darbą sudaro santrauka, turinys, įvadas, keturios dalys. Pirmoje dalyje nagrinėjama Aukštojo mokslo raida pasaulyje ir Lietuvoje. Pateikiami įvairių autorių požiūriai į aukštojo mokslo paskirtį nūdienos pozicijoje. Antroje dalyje analizuojamos Lietuvos aukštojo mokslo problemos, pagal pasirinktus darbo kriterijus - autonomija, prieinamumas, finansavimas, valdymas, kokybė. Trečioje dalyje pateikiami socialinių grupių, daugiau ar mažiau įtakančių aukštąjį mokslą, kriterijai, prioritetai ir siekiamybės. Ketvirtoje dalyje vertinamas ir apibendrinamas atliktas suinteresuotų socialinių grupių atstovų tyrimas, kur pateikiami požiūriai ir nuomonės apie aukštojo mokslo procesus, remiantis išsikeltais tyrimo kriterijais. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, literatūros sąrašas, priedai. Darbo apimtis – 102 puslapiai, jame yra 21 paveikslas, 3 lentelės. Bibliografinį aprašą sudaro 81 šaltinis. Darbo pabaigoje pateikti 5 priedai.

1. AUKŠTOJO MOKSLO RAIDA PASAULYJE IR LIETUVOJE

Universiteto ištakos siekia antikos laikus (Samalavičius, 2003, p. 11). Jis pagrįstai laikomas viena seniausių ir svarbiausių institucijų, lemiančių visuomenės civilizuotumą. Vėliau Romos imperija iš graikų perėmė nemažai formalaus lavinimo bruožų (Samalavičius, 2003, p. 12). Romėnai sukūrė aukštojo mokslo įstaigos prototipą – teisės mokyklas, kur jaunuoliai įgydavo valstybinei tarnybai reikalingą išsilavinimą.

Įstaiga, primenanti vakarų viduramžių universitetą, gyvavo V a. Bizantijoje, kur klasikinė lavinimo tradicija tarnavo krikščionybės reikmėms (Samalavičius, 2003, p. 13).

Viduramžiuose dauguma universitetų buvo įsteigti iš jau egzistavusių mokyklų. Buvo manoma, jog šios mokyklos pirmiausia ir turi tapti vieta, kur bus siekiama aukštojo mokslo. Istorikai teigia, jog universitetų ir katedrų mokyklų kūrimuisi turėjo įtakos domėjimasis mokslu, kurį skatino vienuolynai.

Daugelis mokslo institucijų Vakarų Europoje buvo įkuriamos, globojant katalikų bažnyčiai, kaip katedrų mokyklos, arba jas įkurdavo popiežius.

Universitetų istorijos pradžioje mokslo kūrimas ir mokymas buvo griežtai palenktas Bažnyčios priežiūrai ir kontrolei (Maceina, 1990, p. 699). Tačiau vienas iš tuometinių universitetų bruožų buvo autonominė mokymo ir mokslo įstaiga. Bet šioji nepriklausomybė buvo suvokiama kaip korporacijos autonomija. „Viduramžių universitetas pirmiausia yra korporacija“ (Maceina, 1990, p. 699). Tai dėstytojų ir studentų susibūrimai, kurie buvo grindžiami kaip akademinės bendruomenės gynybinis skydas nuo rektoriaus, vyskupo, popiežiaus, karaliaus (Kraujutaitytė, 2002, p. 285). Priklausymas kokiam nors organizacijai reiškė didesnes privilegijas. Taigi, būrimasis į universiteto bendruomenės buvo platesnių privilegijų garantas. Viduramžių universitetai buvo korporacinės autonomiškos įstaigos, kurioms priklausė intelektinių tyrimų ir aukšto lygio žinių skleidimo vienvaldiškumas, o kartu ir teisė savarankiškai kontroliuoti pedagoginę veiklą ir teikti akademinis laipsnius (Kraujutaitytė, 2002, p. 285).

Aukštojo mokslo plėtros istorijoje svarbus vaidmuo teko Jėzuitų ordinui. Tęsdami viduramžių aukštojo mokslo kultūrinės tradicijos misiją, jėzuitai tobulino ugdymo sistemą, steigė kolegijas bei universitetus visoje Europoje. Buvo stengiamasi išlaisvinti žmogaus kūrybines galias, todėl steigiami filosofijos fakultetai (Kraujutaitytė, 2002, p. 305). XVIII a. pradžioje universitetuose pradėjo mažėti teologijos įtaka. Kursai skaitomi nebe lotynų, o gimtąja, kasdienine kalba. Universitetuose ėmė pirmauti istorija, klasikinė filosofija, pozityvinė teisė ir gamtos mokslai (Vaškelis, 1997, p. 8).

Tagi, galima būtų teigti, kad Antikinės proto lavinimo institucijos labai skyrėsi nuo viduramžiais atsiradusio universiteto, tačiau nevaržoma intelektualinė atmosfera, viešų disputų

kultas virto tradicija, skatinusią mokslo plėtrą. Viduramžiais mokymas buvo griežtai palenktas Bažnyčios priežiūrai. Jėzuitai, tęsdami viduramžių aukštojo mokslo kultūrinės tradicijos misiją, toliau tobulino ugdymo sistemą, steigė kolegijas bei universitetus visoje Europoje.

1.1.Mokslo vaidmuo valstybės gyvenime

Pirmųjų universitetų Europoje institucinės praktikos pradžia yra Italijos, Prancūzijos bei Anglijos miestai: 1088 m. buvo įsteigtas Bolonijos universitetas, 1119 m. – Paryžiaus, apie 1167-1185 m. – Oksfordo ir 1202 m. – Kembridžo universitetai. Nuo tada aukštojo mokslo institucijas buvo imta plačiai steigti įvairiose Europos šalyse, o XV amžiaus pabaigoje Europoje jau buvo daugiau nei 75 universitetai (Kraujutaitytė, 2002, p. 284). Pradėję kurtis XI šimtetyje, universitetai per porą amžių apėmė beveik visą Europą. Diaugiausia universitetai kūrėsi tryliktojo šimtmečio pradžioje (Maceina, 1990, p. 700-701).

Garsiausias viduramžių universitetas buvo Paryžiuje (1101 m.), išsivystęs iš katedrinės mokyklos ir turėjęs nemažai jam skirtų privilegijų. Antras reikšmingiausias Vakarų universitetas buvo Bolonijos (1088 m.). Jis garsėjo teisių mokslais. Anglijoje labai lankomi Oxford'o (apie 1167-1185 m.) ir Cambridge'o (1202 m.) universitetai, susiformavę Paryžiaus universiteto pavyzdžiu (Maceina, 1990, p. 702-703).

Nors viduramžiais universiteto reikšmė nebuvo visiškai nusistovėjusi, tačiau ši institucija tuo laikotarpiu buvo didelė kultūros jėga, iškėlusį mokslo reikšmę (Maceina, 1990, p. 698). Laikui bėgant, universitetas įgijo ne tik pastovesnę sandarą, bet ir vis labiau tobulėjo (Vaškelis, 1997, p. 7).

Universitetų vaidmuo vis augo (Samalavičius, 2003, p.16). Baigiantis viduramžiams, jie tapo ne tik akademinės, bet intelektualinės galios centrais. Į šią erdvę įsiliėti buvo galima ne pagal kilmę ar luomą, o jaučiant pašaukimą siekti pažinimo ir tiesos.

Renesanso laikotarpiu universitetai ypač akivaizdžiai susidūrė su savo nepriklausomybės problema. Daugėjant universitetų bei stiprėjant valstybinės valdžios institucijoms, viduramžiais populiarį korporatyvaus tipo akademinio gyvenimo savikontrolės sistema susilpnėjo, užleisdama kelią valstybės kišimuisi į universitetinės veiklos organizaciją. Pamažu didėjo valstybių, tautų, regionų bei miestų poreikiai universitetų propaguojamoms žinioms, todėl greta privačių buvo steigiami ir valstybiniai universitetai. Taip palengva renesanso Europoje viduramžių privataus finansavimo principą ėmė išstumti valstybinio finansavimo principas (Kraujutaitytė, 2002, p. 302).

Viduramžiais susiklosčiusi universiteto, kaip institucijos forma, išsilaikė iki Naujųjų laikų, kai ėmė keistis mokslo ir lavinimo tikslas, nes moksliniai tyrinėjimai, susiję su industrine ir technologine plėtra, išstūmė grynąjį žinojimą ir nesuinteresuotas tiesos paieškas (Samalavičius,

2003, p.19). Iki XIX a. universitetai veikė kaip lavinimo įstaiga, teikianti išsilavinimą, kur nerūpėjo mokslinės revoliucijos ir technologinė pažanga.

Naujieji laikai, dar kitaip vadinami proto, racionalumo, didžiųjų mokslinių bei meninių atradimų ir išradimų laikmečiu. Kartu su techniniais išradimais bei geografiniais atradimais atgimsta literatūra, menas, filosofija, formuojasi gamtamokslinio pažinimo prielaidos, pagyvėja intelektualinis ir ekonominis gyvenimas, vyksta kultūrų integracijos procesai (Kraujutaitytė, 2002, p. 296).

Formuojantis buržuazinei visuomenei, keitėsi universiteto tikslai ir funkcijos. Nauji socialiniai santykiai kėlė naujus uždavinius švietimui (Samalavičius, 2003, p.19). XIX a. Vokietijoje W. Von Humboldto dėka, atsirado pirmasis „tyrimų universitetas“, tapęs daugelio vėlesnių Vakarų universitetų modeliu. W. Von Humboldtas pagrindė ir įteisino akademinės laisvės principą – profesūros teisę universitete nevaržomai dėstyti ir tyrinėti.

Valstybinės valdžios galios stiprėjimą galima būtų susieti su jaučiama nemenka universitetinių institucijų laisvos akademinės veiklos raiška. Tuo metu susiformavęs ir egzistavęs bendruomeninės akademinės veiklos principas buvo slopinamas ir pereinama prie valstybinio reguliavimo mechanizmo įvairiose universitetų veiklos srityse.

Naujųjų amžių laikų universitetinių studijų sistemą sudarė penkios akademinės disciplinos: gramatika, retorika, poezija, etika ir istorija. Universitetinės studijos turėjo būti siejamos su studento tobulėjimo perspektyva, turėjusia atitikti ateities mokslininko įvaizdį. Mąstymas buvo labiau vertinamas nei žmogaus veiksmai, labiau nei emocijos ar jausmingumas (Kraujutaitytė, 2002, p. 303-305).

Apibendrinant galima teigti, jog aukštojo mokslo plėtra ryški ir pastebima kiekviename istorijos laikotarpyje. Valstybės universitetinio mokslo raida sąlyginai gali būti siejama su aukštojo mokslo raida pasaulyje. Beabejo, tai paliko ryškų pėdsaką valstybės kultūriniam ir visuomeniniam gyvenime.

1.2. Aukštojo mokslo koncepcijos šiuolaikinėje visuomenėje

Visame pažangiam pasaulyje aukštojo mokslo suvokimas pakito. Praėjo laikai, kai aukštasis mokslas buvo tik elito privilegija. Vyriausybės intensyviai plėtoja savo šalių edukacines sistemas, steigiami tobulinimosi centrai, kuriami mokslo tyrimų slėniai, vis aktyviau įtraukiamas privatus verslo sektorius į mokslo plėtrą.

Ispanų filosofas J.O. y Gassetas savo veikale „Universiteto misija“ (1930), universiteto koncepciją grindė principu, kad mokykla priklauso ne nuo pedagoginės, o nuo nacionalinės

kultūros atmosferos (Samalavičius, 2003, p.50). Jo nuomone esminė ir svarbiausia universiteto paskirtis – kultūros perteikimas asmenybei ir visuomenei, nes mokslas nepajėgus prilygti žmogaus būties realybei.

Vokiečių filologas-pedagogas Wilhelm von Humboldt universitetą laikė laisvo akademinio mokymo institucija, kurioje turi vykti laisvi moksliniai tyrinėjimai. Universiteto koncepciją grindė mokslinių tyrimų ir akademinio mokymo jungimu į darnią studijų sistemą (Vaškelis, 1997, p. 8).

O štai anglų literatūrologas F.R. Leavisas pateikė savo universiteto idėjos versiją, kur universiteto tradicijos tęstinumas turi fundamentalią reikšmę civilizacijos raidai (Samalavičius, 2003, p.52). Nepertraukiama universitetinio lavinimo tąsa lėmė, kad buvo išsaugota šios institucijos svarba vakarų civilizacijos istorijoje nuo viduramžių iki moderniuoju laikų.

A. Flexner XX a. pradžioje išdėstė savąją universiteto koncepciją, pagal kurią pagrindinės universiteto funkcijos yra: žinijos ir idėjų konservavimas, ir interpretacija. „Universitetą Flexner suvokė kaip intelektualaus gyvenimo centrą, kuriame koncentruojasi modernios visuomenės mokslinės žinios ir plėtojami Žinijų gausinantys tyrimai“ (Tinfavičienė, 2007, p. 189).

Amerikietis reformatorius R. M. Hutchinsas (1936) teigė, kad universitetas turi būti „intelektu namai“, kur bus įgyvendinami intelektualiniai mokslų tikslai. Universitetus būtina reformuoti, kad juose telktųsi intelektas ir siekiama suinteresuoto žinojimo. Jie turėtų būti lavinimo centrai, telkiantys dėmesį į žmonijai reikšmingas idėjas, ugdytų intelektualines galias, o faktai ir informacija tarnautų kaip suvoktų principų iliustracijos (Samalavičius, 2003, p.55).

Mokslų progresas ir auganti žmonija spartino specializacijos procesus, kurie darė įtaką aukštojo mokslų institucijų struktūrai. Geresniais imti laikyti pasiekę aukštesnį specializacijos lygį ir atliekantys daugiau mokslinių tyrimų universitetai.

K. Jaspersas savo veikalė „Universiteto idėja“ (1945) teigė, kad mokslas išreiškia pirminį žmogaus troškimą žinoti, jis nevergaujama naudai, o tiesos paieškos suteikia prasmę gyvenimui. Autoriaus manymu, mokslinei žinijai nepakanka specializuotų žinių, o universitetui gresia sunykimas ir esmės praradimas, jei jis ima ignoruoti bendrąjį lavinimą ir virsta specializuotomis mokyklomis. Lavinimą K. Jaspersas suvokia kaip dialogišką, nesuvaržytą dogmų ar elgsenos normų. Universitete toliaruojamas akademinės laisvės principas, reguliuoja visos akademinės bendruomenės narių santykius, neišskiriant tų, kurie nepitaria daugumos nuomonei (Samalavičius, 2003, p.59). K. Jaspers universitetinė koncepcija siejasi su gilesniu požiūriu į žmogų šiuolaikinėje visuomenėje ir į tam tikrą pačios visuomenės išsivystymą (Tinfavičienė, 2007, p. 189).

Tačiau išdėstytos įvairių autorių aukštojo mokslų koncepcijos ne visada buvo pritaikomos tikrovėje. Auktųjų mokyklų vadovybės siekė savo tikslų, įgyvendindavo savo programas, kartais labai tolimas nuo sukurtų aukštųjų mokslų įstaigų vizijos.

Mokslas vystėsi, kūrėsi naujos aukštojo mokslo institucijos, jų pobūdis ir veikla skyrėsi. Atsitiko taip, kad Europa, aukštojo mokslo lopšys, pradėjo atsilikti nuo JAV mokslo įstaigų.

XX a. septintame dešimtmetyje JAV universitetai pranoko Europos aukštojo mokslo įstaigas ir kiekybe, ir kokybe. Pagerėjusi ekonominė padėtis leido šalies valstybiniams ir privatiems universitetams sutelkti dideles akademines pajėgas, išplėsti studijų ir mokslinių tyrimų programas, įtvirtinti ryšius su pramonės ir valstybės sektoriais. Akademine bendruomene praturtino mokslininkų imigracija po karo iš Europos, vėliau ir kitų šalių.

Sociokultūrinės ir politinės priežastys JAV 7-o dešimtmečio pabaigoje lėmė esminį aukštojo mokslo sistemos lūžį. Atotrūkis tarp kartų, priešprieša tarp militaristinės ir pacifistinės ideologijų, tarp vartotojiškų ir tradicinių vertybių bei audringa masinio aukštojo lavinimo sistemos plėtra atvedė prie studentų masinių maištų (Samalavičius, 2003, p.73).

Tai paakino peržiūrėti aukštojo mokslo institucijų veiklą, jų tikslus, uždavinius ir funkcijas, vertė galvoti apie universiteto kaip visuomenės kritiko vaidmenį, išplėtė akademinę bendruomenių akiratį. Tačiau, anot A. Samalavičiaus (2003), daugelis pageidaujama ir būtinų universiteto funkcijų šiuolaikinėje visuomenėje liko neįvykdytos.

Šių dienų aukštojo mokslo situacija keičiasi. Dar prieš nedaug metų universitetai buvo iš esmės vienodi, sukurti elitiniam sluoksniui ir su valstybės dominavimu (The Economist, 2005.). Dabar universitetai yra daug skirtingesni. Atsiranda vis daugiau įvairių universitetų tipų.

Šiais laikais universitetuose plinta ir stiprėja internacionalinės tendencijos. Garsiausieji pasaulio universitetai yra tarptautinės mokslinio lavinimo rinkos dalyviai (The Economist, 2005.).

Aukštasis mokslas įrodė savo gyvybingumą ir gebėjimą sukelti pakeitimą bei progresą visuomenėje. Ji, dėl pokyčių tempo bei apimties, tampa vis labiau pagrįsta žiniomis, mokymusi, tyrinėjimu, apimančiu kultūrinio, socialinio, ekonominio gyvenimo sritis (Reforming higher education, 2005.).

Apibendrinant įvairių autorių aukštojo universitetinio mokslo koncepcijas, pateikiami skirtingi požiūriai į universiteto sampratą, tačiau, kaip matome, visi autoriai sutinka, kad universitetinė institucija turi likti mokslo centru, kur atliekami moksliniai tyrinėjimai, teikiamas visapusiškas asmenybės lavinimas ir skatinama mokslo raida.

1.3. Aukštasis mokslas nepriklausomos Lietuvos kontekste

Lietuvos valstybė pirmą kartą paminėta XIII amžiuje. Kaip ir kitos tautos, lietuviai pedagogine veikla domėjosi dar gilioje senovėje. Visais laikais buvo norima mokyti, auklėti, dvasiškai ugdyti ir fiziškai lavinti visuomenę (Karčiauskienė, Lukšienė ir kt., 1983, p. 66-67). Spartesnė kultūros, mokslo pažanga visuomenei tapo aktuali XVI amžiuje, plintant Renesanso idėjoms, kintant ekonominėms ir socialinėms sąlygoms. Šio amžiaus antroje pusėje buvo steigiamos kolegijos, kurios tapo tam tikra vidurinio mokslo įstaigomis (Ambrasaitė, Jucevičienė, Kizienė, Targamadžė, 1997, p. 98). Mokytojai buvo kviešti iš svetur arba savi, baigę mokslus užsienio universitetuose. Vidurinėse mokyklose jaunimas būdavo rengiamas ir universitetų studijoms (Karčiauskienė, Lukšienė ir kt., 1983, p. 35).

Pirmasias kolegijas įsteigė jėzuitai, tuo metu tvarkę švietimo reikalus (Vaškelis, 1997, p. 10). Pirmoji Lietuvoje Vilniaus jėzuitų kolegija (1570 m.) buvo steigiama ir darbas joje plėtojamas, numatant ateityje ją reorganizuoti į universitetą (Pavilionis, 1994, p. 33). „To meto Lietuvos šviesuomenė suprato aukštosios mokyklos steigimo būtinybę, kai kurie didikai skyrė tam lėšų“ (Birmontienė, Lukošūnienė ir kt., 2000, p. 14).

Kolegiją vis labiau norėta paversti aukštąja mokykla, tačiau tai padaryti nebuvo paprasta: trūko lėšų, kvalifikuotų dėstytojų. Nepaisant to, 1579 m., popiežiui Grigaliui XIII suteikus „studium generale“ teisę, Vilniaus jėzuitų kolegija tapo Vilniaus akademija, kuri buvo suvokiama ir kaip pirmoji aukštoji mokykla Lietuvoje (Vaškelis, 1997, p. 10).

„Akademija tapo intelektiniu Lietuvos centru“ (Birmontienė, Lukošūnienė ir kt., 2000, p. 14). Joje vietoj keturių, kaip buvo įprasta Vakarų Europos universitetuose, veikė du fakultetai: teologijos ir filosofijos. Vilniaus akademijos profesoriai paprastai buvo Romos jėzuitų kolegiją baigę užsieniečiai. Mokymas vyko tik lotynų kalba (Ambrasaitė, Jucevičienė, Kizienė, Targamadžė, 1997, p. 99; Vaškelis, 1997, p. 10).

1783 m. Vilniaus universitetas buvo pavadintas Lietuvos vyriausiąja mokykla, o 1803 m. rusų caro įsakymu paskelbtas imperatoriškuoju universitetu, kuris iškilo kaip vienas pirmaujančių rytinėje Europoje (Pavilionis, 1994, p. 8; Ambrasaitė, Jucevičienė, Kizienė, Targamadžė, 1997, p. 101). Po sukilimo, kuriame dalyvavo ir studentai, Vilniaus universitetas buvo uždarytas Rusijos valdžios, o Lietuva neteko svarbiausio, to laiko, mokslo ir kultūros centro. Šalis beveik šimtmetį liko be aukštosios mokyklos (Birmontienė, Lukošūnienė ir kt., 2000, p. 14).

Paskelbus nepriklausomybę, visuomenės atstovai ėmė rūpintis, kad aukštoji mokykla būtų įkurta laikinojoje sostinėje Kaune (Birmontienė, Lukošūnienė ir kt., 2000, p. 15). 1920 m. būrelis įvairių profesijų šviesuolių, vadovaujami Z. Žemaičio ir J. Vabalo-Gudaičio, Kaune įsteigė pirmąją studijų centro užuomazgą – Aukštuosius kursus. Šių kursų pagrindu buvo įsteigtas Lietuvos

universitetas – pirmoji nepriklausomos Lietuvos aukštoji mokykla. 1930 m. buvo paskelbtas naujas Lietuvos universiteto statutas ir suteiktas jam Vytauto Didžiojo universiteto vardas (Pavilionis, 1994, p. 227).

Per 1922–1939 m. laikotarpį įkurtos 8 aukštosios mokyklos. Nepriklausomos Lietuvos valstybės įsitvirtinimo laikotarpiu pradėta kurti nauja krašto bei besikuriančios valstybės siekius atitinkanti, švietimo sistema. Tai padėjo Lietuvai stiprinti jos identitetą, tenkinti visuomenės poreikius visose žmonių veiklos srityse, stiprinti valstybės ekonomiką. Tačiau aukštasis mokslas Lietuvoje vystėsi tikrai platyn. Respublikos Vyriausybės vykdoma politika aukštojo mokslo srityje, nepakankamas rūpinimasis aukštųjų mokyklų darbo sąlygų gerinimu, trukdė augti ir stiprėti visoms aukštosioms mokykloms - tiek seniau įkurtoms, tiek ir naujoms (Mančinskas, 1996, p. 141).

Šių dienų universitetų taip pat neaplenkia įvairios problemos ir valdžios institucijų peripetijos.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, studijos buvo plėtojamos remiantis pasaulinėmis aukštojo mokslo raidos tendencijomis, vyko struktūriniai aukštojo mokslo sistemos pertvarkymai (Lietuvos aukštasis mokslas, 2002)

1990-1993 metais pradėjo keistis Lietuvos aukštojo mokslo sistemos struktūra. Kiekviena aukštoji mokykla savarankiškai formulavo ir kūrė savo tikslus, lenktyniavo, priimdama kuo daugiau studentų ir siūlydama naujas studijų programas, kartais nepasirengusi jų tinkamai įgyvendinti. Už mokslą ir studijas atsakingos valstybės institucijos buvo dažnai reorganizuojamos, todėl nepajėgė kurti valstybinės mokslo ir studijų politikos, tinkamai spręsti aukštojo mokslo problemų.

1995 m. buvo įkurtas Studijų kokybės vertinimo centras, kuris organizuoja ekspertinį aukštojo mokslo įstaigų mokslinės ir pedagoginės veiklos vertinimą, kvalifikacijų, susijusių su aukštuoju mokslu, vertinimą ir teikiantis informaciją šių kvalifikacijų pripažinimo klausimais (Birmontienė, Lukošūnienė ir kt., 1999, p. 23). Planingai organizuojamas universitetinių pagrindinių ir antrosios pakopos studijų vertinimas. Naujos studijų programos į Studijų ir mokymo programų registrą įtraukiamos tik gavus ekspertų rekomendacijas.

Siekiant susieti vidurinės mokyklos baigiamųjų egzaminų sistemą su priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarka, 1996 m. įkurtas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Nacionalinis egzaminų centras. Svarbiausia jo veiklos sritis - Lietuvos pagrindinės ir vidurinės mokyklos baigiamųjų egzaminų organizavimas, vykdymas, egzaminų rezultatų analizė, diagnostiniai moksleivių žinių ir gebėjimų tyrimai. 1999 m. pradėti vykdyti pirmieji valstybiniai egzaminai.

Nuo 1999 m. pradėtos steigti nevalstybinės aukštosios mokyklos.

Norint išspręsti aukštojo mokslo sektoriuje esančias problemas (pvz.: silpna socialinių partnerių įtaka aukštojo mokslo sistemoje, neuniversitetinio studijų sektoriaus menka paklausa, silpnas teikiamų kvalifikacijų reglamentavimas, neracionali mokslinės veiklos ir studijų

finansavimo sistema), 2000 m. kovo mėnesį priimtas Aukštojo mokslo įstatymas (Lietuvos aukštasis mokslas, 2002).

Vartotojiška vakarų kultūra pastaraisiais dešimtmečiais ėmė transformuoti universitetą į paslaugų teikimo įmonę – žinių nauda, praktiškumas, efektyvumas tampa viena akivaizdžiausių aukštojo mokslo siekiamybių (Samalavičius, 2003, p. 49).

Tačiau universitetai negali apsiriboti vien specialistų, pasirengusių įsilieti į gamybą, verslą ir kultūros praktiką, rengimu. Aukštosios mokyklos privalo ugdyti darnią, išsilavinusią asmenybę ir visuomenę, besivadovaujančią humanistinėmis, demokratinėmis, pilietinėmis ir tautinėmis nuostatomis (Antanavičius, Guoga ir kt., 2000).

Aukštojo mokslo vaidmuo, skatinantis socialinę dimensiją, mažinantis skirtumus ir didinantis žinių lygį bei tobulinantis įgūdžius ir kompetencijas visuomenėje, yra labai svarbus. Todėl politikos tikslas yra maksimaliai padidinti žmogaus potencialą, jo kaip asmenybės tobulėjimą ir jo įnašą į darnią ir demokratišką, žiniomis grįstą visuomenę (Aukštojo mokslo kokybė, 2007).

Lietuvos universitetai, anot Samalavičiaus (2003), šiuo metu susiduria su daugybe problemų: juos tebeslegia totalitaristinės praktikos našta, jie verčiami paskubomis prisitaikyti prie rinkos poreikių, raginami orientuotis į vakarietiškus modelius.

Lietuvoje didėja atotrūkis tarp akadaminės ir neakademinės sferų. Nyksta erdvė, kur mokslinė mintis sąveikautų su pilietine pozicija. Universitetai visad buvo kritinės minties židiniai, o juose įteisinta akademinė laisvė moraliai įpareigoja profesūrą nesišalinti opiausių socialinių ir kultūros problemų (Samalavičius, 2003, p. 140).

Aukštojo mokslo sistema yra svarbiausia kiekvienos šalies mokymo, mokslo ir kultūros, socialinės ir ekonominės plėtros dalis, o jos socialinė atsakomybė labai padidėjo. Aukštasis išsimokslinimas tapo visuomenės prioritetų centru, raktu į ekonomikos suklestėjimą, aukštą gyvenimo kokybę. Progresuojančių valstybių patirtis rodo, kad ekonomikos plėtra gyvenimo lygio didėjimas tiesiogiai priklauso nuo žinių kūrimo ir tinkamo jų panaudojimo prusinant visuomenę, kuriant mokslui imlius produktus ir modernizuojant technologijas (Antanavičius, Guoga ir kt., 2000).

Aukštųjų mokyklų tikslas - ugdyti aktyvią, trokštančią žinoti ir suprasti asmenybę, taip pat dinamišką, veržlią visuomenę. Privalu puoselėti patriotines, pilietines, ekologines nuostatas, kurias apibrėžia atsakomybė, ištikimybė šalies kultūrai ir tradicijoms (Lietuvos aukštojo mokslo finansavimas naujajame tūkstantmetyje, 2000.).

Apibendrinant galima būtų teigti, kad aukštojo mokslo vystymasis Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, pirmiausia, prasidėjo nuo ugdymo(si), lavinimo(si) būtinybės. Stiprėjant gilesnių intelektualinių žinių poreikiui, pagrindiniai aukštojo mokslo centrai Lietuvoje buvo kolegijos, vėliau –

universitetai. Augant aukštojo mokslo institucijų – universitetų – skaičiui šalyje, spartėjo ir jų siekis tobulėti, pritaikyti naujoves, stiprėjo suvokimas apie pagrindinę universiteto misiją, jos svarbą, dažnai sąlygotą to laikotarpio bei aplinkos.

2. LIETUVOS AUKŠTOJO MOKSLO PROBLEMOS

Aukštojo mokslo misija – kurti, kausti ir skleisti mokslo žinias bei kultūros vertybes, ugdyti asmenybę ir visuomenę. Aukštąjį išsilavinimą teikianti institucija negali sustabarėti tradicijose, išlikti konservatyvia. Universitetai privalo ne tik visapusiškai lavinti asmenybę, bet ir moksliniais tyrimais bei menine veikla skatinti naujų žinių ir kultūros vertybių kūrimą ir taikymą (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga: ES PHARE programa „Lietuvos aukštojo mokslo reforma“, 1999, p. 6).

Aukštojo mokslo institucijų teikiamų paslaugų srityje dominuoja pagrindinės studijos. Neišplėtotos aukštojo mokslo institucijų teikiamos tęstinio profesinio rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo paslaugos. Rengiant studijų reglamentus ir programas mažai atsižvelgiama į socialinių partnerių, ypač darbdavių poreikius. Kita vertus, socialinė partnerystė ir socialinių partnerių iniciatyvos bendradarbiauti su aukštosiomis mokyklomis taip pat yra menkai išvystytos. Labai silpnas bendradarbiavimas tarp aukštųjų mokyklų ir privataus verslo sektoriaus mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje (Projekto „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis“.)

Daugelyje pasaulio šalių valstybių vykstanti intensyvi aukštojo mokslo plėtra iškelia nemažai problemų, kurios dažnai susijusios su aukštojo mokslo vadybos ypatybėmis, ribotų finansinių galimybių rinkos lemiamoje aplinkoje (Aukštųjų mokyklų administratorių geros patirties vadovas, 2000, p. 8). Aukštosios mokyklos vadyba yra bene pagrindinis veiksnys, įtakojantis institucijos santykius tiek su išorės, tiek ir su vidaus aplinka. Aukštosiose mokyklose taikomi vadybos metodai, organizacinė struktūra, finansinės atskaitomybės ir kokybės palaikymo sistemos, taip pat bendradarbiavimo su išorės partneriais formos gali iš esmės daryti įtaką aukštųjų mokyklų teikiamų paslaugų ekonominiam veiksmingumui (Andriuškevičiūtė J. ir kt., 2000, p. 8).

Vienas iš labiausiai kritikuojamų Lietuvos aukštojo mokslo sistemos ir jos institucijų valdymo bruožų yra aukštojo mokslo institucijų, ypač universitetų, autonomijos sąsajų su jų atskaitomybe visuomenei nebuvimas, kai universitetų ir kolegijų atskaitomybę visuomenei bei socialiniams partneriams pakeičia valstybės kontrolė. Taip aukštojo mokslo sistemos valdymas tampa pernelyg politizuotu, mažėja jo skaidrumas ir efektyvumas. Visuomeninė aukštųjų mokyklų priežiūra labia ribota, o dabartinė jų atskaitomybė už veiklą visuomenei yra pernelyg formali (Projekto: „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis“.).

Aukštosios mokyklos veiklos rezultatai dažnai nesutampa su tų paslaugų tiesiogine veikla (pvz.: mokslinių publikacijų skaičiumi tenkančių vienam mokslininkui), bet pasireiškia per tų paslaugų vartotojų būsenos pokyčius (pvz.: trumpo laikotarpio bėgyje per studentų egzaminų rezultatus, o

žiūrint į tolesnę laiko perspektyvą per absolventų įsidarbinimą). Todėl galima laikyti, kad aukštosios mokyklos efektyvumas tik netiesiogiai siejasi su įvairių rodiklių grupėmis, o kiekvienas toks rodiklis yra “socialinis susitarimas, paremtas techniniais duomenimis” (Aukštojo mokslo raidos perspektyva (studijos), 2007.)

Lietuvai būtina pakelti šalies mokslinę kompetenciją ir aukščiausios kvalifikacijos specialistų rengimą į europinį lygį, kitaip šalis nesugebės ne tik kurti, bet ir įsisavinti sparčiai besivystančių technologijų, o Lietuvoje parengti specialistai nesugebės konkuruoti atviroje ES darbo rinkoje. (Vilniaus universiteto teorinės fizikos ir astronomijos instituto 2005 – 2007-ųjų metų strateginis veiklos planas.).

Kuriant Lietuvoje informacinę visuomenę, būtina išnaudoti visą šalies mokslo ir studijų sistemos potencialą, didinant reikiamų specialistų skaičių bei keliant jų rengimo kokybę, sudarant prielaidas kurti ir kuriant informacines technologijas bei informacinės visuomenės plėtrai reikalingus produktus. Šiuo metu vis labiau įsisąmoninama, kad šalies raidos perspektyvos visiškai priklausys nuo to, kaip bus sugebėta išvengti neigiamų visuotinio globalizacijos proceso keliamų padarinių ir pasinaudoti jo teikiamomis milžiniškomis plėtros galimybėmis. Šiuo aspektu lemiančiu veiksnium tampa mokslo ir technikos bei žinijos plėtra, kokybiškai keičianti visos visuomenės gyvenimo būdą ir sudaranti prielaidas šios dienos visuomenę transformuoti į “žinių visuomenę” (Vilniaus universiteto teorinės fizikos ir astronomijos instituto 2005 – 2007-ųjų metų strateginis veiklos planas.).

2.1. Lietuvos aukštojo mokslo tinklas

„Aukštojo mokslo sistema yra svarbiausia kiekvienos šalies mokymo, mokslo ir kultūros, socialinės ir ekonominės plėtros dalis“. Visose išsivysčiusiose šalyse aukštasis išsilavinimas yra visuomenės prioritetų centras ir skatina ekonominę šalies suklestėjimą, socialinę santarvę ir gerovę, aukštą gyvenimo kokybę demokratiškoje visuomenėje (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga: ES PHARE programa „Lietuvos aukštojo mokslo reforma“, 1999, p. 6).

Lietuvoje pakankamai išplėtotas aukštųjų mokyklų (universitetų) tinklas. Veikia 15 valstybinių ir 8 nevalstybinių universitetų, 14 valstybinių ir 10 nevalstybinių kolegijų.

Gautas aukštasis išsilavinimas negarantuoja studentui darbo vietos. Universitetinėse aukštosiose mokyklose rengiamų specialistų skaičius neatitinka jų poreikio darbo rinkoje (Aukštasis mokslas. Statistikos departamentas prie LR vyriausybės.).

Lietuvos aukštojo mokslo sistemos tikslai yra reglamentuoti pagrindiniuose aukštąjį mokslą reguliuojančiuose įstatymuose ir teisės aktuose (Lietuvos Respublikos Aukštojo mokslo įstatymas, Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas, Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas) bei

įvairiuose programiniuose dokumentuose (Lietuvos Aukštojo mokslo Baltoji knyga, Lietuvos švietimo koncepcija ir jos įgyvendinimo programa, Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos švietimo gairės 2003-2012 metai projektas, Lietuvos aukštojo mokslo plėtros 2006-2010 metų planas ir kt.)

Įstatymuose ir teisės aktuose apibrėžiami Lietuvos aukštojo mokslo sistemos ir ją sudarančių institucijų tikslai yra glaudžiai susiję su žmonių teisėmis į aukštojo išsilavinimo ir atitinkamos profesinės kvalifikacijos įgijimo realizavimą, piliečių ir visuomenės švietimo, ekonominės, socialinės ir kultūrinės plėtros poreikių tenkinimą, mokslinių tyrimų plėtrą ir jų panaudojimą šalies humanitarinės, informacinės ir technologinės kultūros ugdymui (Projektas: „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007 – 2012m.: Konkurencingumas ir finansavimo modelis“.).

Iki 2000 m. Mokslo ir studijų įstatymas buvo įteisinęs vienanarę aukštojo mokslo sistemą, kur nepriklausomai nuo institucijos pavadinimo, aukštąja mokykla buvo laikoma mokslo ir studijų įstaiga, rengianti specialistus su aukštuoju išsilavinimu, atliekanti mokslinius tyrimus ir kitą kūrybinį darbą (Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas, 2000).

Naujasis Aukštojo mokslo įstatymas įvedė dvinarę aukštojo mokslo sistemą: įteisino dviejų tipų aukštąsias mokyklas - universitetus ir kolegijas. Įteisintos aukštųjų mokyklų tarybos, apibrėžta studentų atstovybės sprendžiamąjį balsą teisė visuose aukštųjų mokyklų savivaldos ir valdymo organuose (Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas, 2000).

Lietuvos aukštojo mokslo sistemos struktūroje galima išskirti šias posistemes: pagal studijų pobūdį – universitetai ir kolegijos, pagal aukštųjų mokyklų nuosavybės statusus – privatūs ir valstybiniai aukštojo mokslo sektoriai. Pagrindiniai skirtumai tarp universitetinių ir neuniversitetinių studijų yra skirtinga šių studijų posistemių veiklos orientacija – universitetinės studijos yra orientuotos į plataus profilio, universalių gebėjimų dirbti profesinį, intelektinį ir kūrybinį darbą žmonių ugdymą (Projektas: „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007 – 2012m.: Konkurencingumas ir finansavimo modelis“.).

Neuniversitetinės studijos yra orientuotos į konkrečiose darbo vietose reikalingų, praktiniais gebėjimais pasižyminčių specialistų ugdymą. Neuniversitetinių studijų sektorius Lietuvoje susikūrė reorganizuojant profesinio rengimo sistemą (Projektas: „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007 – 2012m.: Konkurencingumas ir finansavimo modelis“.).

Daugiausia studentų universitetuose studijuoja pagal vadybos ir verslo administravimo, teisės, edukologijos (mokytojų rengimo), ekonomikos, filologijos krypties programas. Pagal studijuojančiųjų ir baigusiujų universitetus studentų skaičių pastebimas gana ryškus socialinių mokslų studijų krypties dominavimas prieš gamtos mokslų ir technologijos studijų kryptis. Išimti sudaro informatika. Aukštųjų mokyklų absolventų įsidarbinimo galimybes ir problemas itakoja žema įgyjamų kvalifikacijų kokybė, Lietuvos aukštojo mokslo orientacija į kiekybinius rengimo

rodiklius (Projektas: „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007 – 2012m.: Konkurencingumas ir finansavimo modelis“.).

Pastaraisiais metais pastebima ryški į aukštojo mokslo įstaigas įstojančių bendrojo lavinimo mokyklų absolventų skaičiaus disproporcija – į universitetus įstoja apie 70proc. bendrojo lavinimo mokyklas baigusiu jaunuolių (Nacionalinis plėtros planas 2002-2004.).

Mokslo ir studijų departamento duomenimis, nė vienas Lietuvos universitetas nepatenka tarp 500 pasaulio ar 100 Europos geriausių universitetų. Nuolat augant studentų skaičiui aukštosiose mokyklose, mažėja lėšų, tenkančių vienam studentui, bei didėja studentų ir dėstytojų skaičiaus santykis.

Universitetų ir kolegijų aukščiausio lygio valdymo organai yra Universiteto ar kolegijos Taryba, Universiteto Rektorių ar Kolegijos direktorius, o taip pat Senatas ar Akademinė taryba (Projektas: „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007 – 2012m.: Konkurencingumas ir finansavimo modelis“.).

Lietuvos universitetų rektorių konferencija yra visuomeninė organizacija, kurią sudaro universitetinių aukštųjų mokyklų rektoriai. Konferencija koordinuoja universitetų tarpusavio ryšius, taip pat ryšius su valdžios ir valdymo bei savivaldybių institucijomis ir yra ekspertas studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros politikos klausimais. Rektorių konferencija taip pat siūlo valstybinę aukštojo mokslo politiką, teikia pasiūlymus dėl aukštojo mokslo biudžeto projektų rengimo ir subsidijų aukštosioms mokykloms skyrimo, bendradarbiauja su Lietuvos institucijomis, įmonėmis, organizacijomis ir asmenimis, kurie turi interesų ir vertingų pasiūlymų aukštojo mokslo srityje (Lietuvos universitetų rektorių konferencijos statutas, 2009.).

Lietuvos mokslo tarybos daugumą sudaro mokslininkai – rinkti savo mokslo srities atstovai, o rektorių konferenciją – rektoriai. Šių institucijų nuomonę, priimdami svarbiausius aukštąjį mokslą reglamentuojančius teisės aktus, išklauso Seimas ir Vyriausybė (Birmontienė, Lukošūnienė ir kt., 1999, p. 24).

Taigi galima teigti, kad nacionalinė aukštojo mokslo sistema yra sudėtingas vienalytis darinys, susidedantis iš skirtingų, tačiau vienas su kitu susijusių elementų. Žinoma, tai ir aukštojo mokslo teisinė įstatyminė bazė, aukštųjų mokyklų institucijų valdymas, institucijų savivaldos struktūra, mokslo ir studijų finansavimas. Be to, negalima atskirti ir šią struktūrą atstovaujančių mokslininkų, dedančių bene svarbiausią indėlį į mokslo raidą.

2.2. Aukštojo mokslo finansavimo ir autonomijos problemos

Dėl sunkios valstybės ekonominės padėties pastaraisiais metais realus aukštojo mokslo finansavimas pastebimai mažėjo (Antanavičius, Guoga ir kt., 2000, p. 32.).

Lietuvos Respublikos Aukštojo mokslo įstatymo VIII skirsnyje „Aukštųjų mokyklų finansavimas“ (2000) nurodyta, kad valstybės biudžeto lėšas kiekvienai valstybinei aukštajai mokyklai kasmet Švietimo ir mokslo ministerijos teikimu skiria Seimas. Lietuvos aukštosios mokyklos didžiąją dalį joms būtinų lėšų gauna iš valstybės išdo. Valstybės biudžeto lėšos aukštajai mokyklai skiriamos bendra suma: paprastosios išlaidos (neišskiriant lėšų darbo užmokesčiui) ir valstybės numatyti valstybės biudžeto asignavimai nepaprastosioms išlaidoms (kurių nustatyto dydžio negalima keisti).

Mokslas ir studijos retai įtraukiami į Lietuvos Respublikos Vyriausybės prioritetų, kuriais vadovaujasi Finansų ministerija planuodama valstybės išlaidas, sąrašus, nors viešuose pareiškimuose švietimas, mokslas ir moksliniai tyrimai dažnai minimi kaip valstybės prioritetai (Antanavičius, Guoga ir kt., 2000, p. 32.).

Valstybė, skirdama lėšų aukštajam mokslui, siekia įgyvendinti savo tikslus, kurie gali kisti, tačiau aukštojo mokslo sistema turi laiduoti, kad visuomenė turės pakankamai intelektualio ir kūrybinio potencialo juos įgyvendinti, plėtoti gamybą, valdyti ūkį, socialinę sritį ir valstybę (Antanavičius, Guoga ir kt., 2000, p. 13.).

Aukštojo mokslo sistemos finansavimo problemos susijusios su esamais aukštojo mokslo sistemos valdymo trūkumais, ypač su valdymo uždaru ir socialinių partnerių dalyvavimo aukštųjų mokyklų valdyme trūkumu. Parama studentams kol kas nesprendžia aukštojo mokslo prieinamumo, nes valstybės remiamų studijų ir didelės dalies stipendijų gavimas yra labiau susietas su mokymosi pasiekimais, o ne su socialine padėtimi. (Projekto „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis“.).

Lietuvos aukštojo mokslo finansavimo principai turi skatinti mokslo paskirties, tikslų ir uždavinių įgyvendinimą. Aukštųjų mokyklų įsipareigojimus atitinkantis ilgalaikis stabilus finansavimas, teisė ir galimybė laisvai disponuoti turimomis lėšomis, vadovaujantis maksimalaus jų naudojimo veiksmingumo principais, ir finansavimo ryšys su aukštosios mokyklos veikla ir kokybę apibūdinančiais rodikliais, leistų Lietuvos aukštosioms mokykloms atlikti savo paskirtį ir pateisinti visuomenės ir valstybės dėmesį (Antanavičius, Guoga ir kt., 2000, p.13.).

Aukštasis mokslas, būdamas ir visuomeniniu, ir asmeniniu turtu, turi būti finansuojamas iš abiejų šaltinių - iš valstybės biudžeto, ir iš jį įgyjančių asmenų. Asmenys, kurių socialinė padėtis visuomenėje yra sunki, turi realias galimybes įgyti aukštąjį išsilavinimą, o savo finansinį indėlį

gražinti, kai jų socialinė padėtis dėl įgyto išsilavinimo pagerės. Tai ministerijos ir visuomenės problema.” (Aukštojo mokslo raidos perspektyva (studijos).2007.) .

Maksimaliai lestiną priimamų studentų skaičių, pagal kiekvieną aukštąją mokyklą, studijų pakopą (I, II, III), formą (dieninė, vakarinė, neakivaizdinė) ir finansavimo pobūdį (pilnai, iš dalies valstybės finansuojami ir nefinansuojami studentai) kasmet nustato Vyriausybė. Aukštosios mokyklos siekia, kad joms būtų nustatytas kuo didesnis studentų skaičius, nes nuo to priklauso studijoms skiriamų valstybės biudžeto lėšų suma. Aukštosios mokyklos suinteresuotos priimti kuo didesnę valstybės nefinansuojamų studentų skaičių. Studijų kaina siejama su studijų išlaidomis, apskaičiuotomis pagal Vyriausybės patvirtintą metodiką, tai didesnes pajamas institucijos gali gauti priimdamos daugiau už studijas mokančių studentų. Atitinkamai vienam studentui tenkanti valstybės lėšų dalis mažėja (Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas. VIII skirsnis Aukštųjų mokyklų finansavimas, 2000).

Vienam studentui tenkantis finansavimas nedidėja. Tiek Lietuvos mokslininkų bendruomenės, tiek užsienio ekspertų vertinimu, esminiu mokslo ir studijų sistemos plėtros stabdžiu yra neadekvatus jos finansavimas. Net ir pastaruoju metu vienam valstybės finansuojamam studentui skiriamos lėšos yra nuo 3 iki 10 kartų mažesnis nei senosiose Europos Sąjungos (toliau - ES) šalyse, pagal mokslinių tyrimų išlaidas iki šiol esame tarp paskutinių net tarp naujų ES narių (Vilniaus universiteto teorinės fizikos ir astronomijos instituto 2005 – 2007-ųjų metų strateginis veiklos planas.).

Daugumai aukštųjų mokyklų studentų būtina finansinė parama padengti maitinimo, būsto, aprangos ir būtiniausioms studijų priemonėms įsigyti. Vienus remia tėvai, kiti turi patys užsidirbti pragyvenimui ir studijoms (Antanavičius, Guoga ir kt., 2000, p. 65.).

Pastaraisiais metais didinama parama studentams iš neturtingų šeimų. Tokių šeimų identifikavimas grindžiamas mokesčių deklaravimu, nors pasitaiko neteisingų deklaracijų. Pagrindinis tikslas šios paramos, sudaryti galimybes studijuoti nepasiturinčių sluoksnių atstovams, didinti socialinį mobilumą, kelti visuomenės išsimokslinimo lygį, trumpinti studijų laiką, mažinti studentų išsiskolinimus (Antanavičius, Guoga ir kt., 2000, p. 67.).

Iki šiol valstybės iš biudžeto skiriamos lėšos aukštosioms mokykloms buvo mažai sietos su jų veiklos programomis ir visai nesietos su studijų kokybe ir lėšų naudojimo veiksmingumu. Aiškios valstybės aukštojo mokslo politikos stoka ir nuolatinis lėšų stygius lėmė, kad mokslą ir studijas slegia daug problemų, kurios kelia grėsmę visai sričiai. Smunka dėstytojo ir mokslininko profesijos prestižas, į mokslinį ir pedagoginį darbą ateina mažiau jaunimo. Lėšų stoka stabdo mokslinės aparatūros įsigijimą, aukšto lygio studijoms ir mokslinimas tyrimams, literatūrai.

LR Konstitucijoje ir Konstitucinio teismo nutarimuose nurodoma, kad aukštosios mokyklos **autonomija** turi būti derinama su valstybės pareiga prižiūrėti jos veiklą. Taip yra užtikrinamas

visuomenės interesas turėti aukštos kokybės mokslą ir studijas. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad „Tradiciškai aukštosios mokyklos autonomija suprantama kaip teisė savarankiškai nustatyti ir įtvirtinti įstatuose ar statute savo organizacinę ir valdymo struktūrą, ryšius su kitais partneriais, mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, studentų priėmimo tvarką, spręsti kitus su tuo susijusius klausimus, taip pat kad yra tam tikros veiklos sritys, laisvos nuo vykdomosios valdžios kontrolės“ (Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 27 d., 2002 m. sausio 14 d., 2002 m. Vasario 5 d., 2008 m. vasario 20 d. Nutarimai.). Konstatuota ir tai, kad „visuomenė yra suinteresuota, kad aukštosiose mokyklose būtų sudarytos sąlygos ugdyti visapusiškai išsilavinusią asmenybę, o aukštosios mokyklos turėtų dėstyti mokslinių tyrimų ir kūrybinės veiklos laisvę“ (Konstitucinio Teismo 2002 m. vasario 5 d. Nutarimas.).

Mokslinės veiklos sritys, kryptys, problemos ir temos aukštosiose mokyklose yra jų autonomijos objektas. Tačiau finansavimą moksliniams tyrimams aukštosios mokyklos turėtų gauti remiantis konkursiniu projektiniu valstybės skiriamų lėšų moksliniams tyrimams paskirstymu, dalyvaujant tarptautinių mokslo bei MTEP konkursuose, vykdamas tyrimo paslaugas įvairioms institucijoms bei ūkio subjektams (Projekto “Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis”).

Pagrindiniu mokslininkų rengimo ir jų kvalifikacijos tobulinimo veiksmu ir toliau laikytina doktorantūra. Jos programos turi būti suderintos su gilinančiosios bei plečiančiosios magistrantūros studijų programomis, o siekiama mokslininko kvalifikacija su nacionaline kvalifikacijų sąranga (8 – uoju kvalifikacijos lygmeniu) . (Projekto “Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis”).

Doktorantūros teisės įgijimas turi būti universitetų autonomijos objektas valstybei nustatant, o universitetams tenkinant kvalifikacinius jos kriterijus (siūlytina bent vienas profesorius). Prioritetiniu mokslinės veiklos planavimo uždaviniu laikytina aukštųjų mokyklų integracija į tarptautinę mokslo ir tyrimų erdvę, tarptautines tyrimų programas ir projektus. Tokios integracijos skatinimui valstybė turi skirti finansinę ir kitokią paramą (Projekto “Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis”).

Apibendrinant, galima teigti, kad aukštasis mokslas, būdamas ir visuomeniniu, ir asmeniniu turtu, turi būti finansuojamas iš abiejų šaltinių - iš valstybės biudžeto, ir iš jį įgyjančių asmenų. Aiškios valstybės aukštojo mokslo politikos stoka ir nuolatinis lėšų stygius lėmė, kad mokslą ir studijas slegia daug problemų, kurios kelia grėsmę visai sričiai. Todėl reformuojant aukštojo mokslo sistemą turi būti kompleksiskai reformuojamas ir aukštųjų mokyklų valdymas, studijų kokybės priežiūra, mokslo ir eksperimentinės plėtros finansavimas ir kiti aukštojo mokslo sistemos veiklos aspektai.

2.3. Aukštojo mokslo bendrabarbiavimo su socialiniais partneriais svarba

Sparčiai didėjant aukštojo mokslo masiškumui ir svarbai visuomenės gyvenime, vis daugiau įtakos aukštųjų mokyklų veiklai turi rinka. Pasiiekti maksimalų aukštųjų mokyklų veiklos veiksmingumą ir užtikrinti studijų ir mokslinių tyrimų kokybę galima tik esant visų trijų jėgų - akademinės visuomenės, valstybės ir rinkos pusiausvyrai (Antanavičius, Guoga ir kt., 2000, p. 19.).

Rinkos sąlygomis aukštojo mokslo valdymo sistema tampa vis labiau autokratinė. Diegiamos priemonės dažnai suformuojamos spontaniškai, neatsižvelgiant į susiklėsčiusią situaciją, vadovaujantis vienos šalies pavyzdžiu. Tokiomis sąlygomis aukštoji mokykla dažnai priversta vykdyti apsidraudimo, prisitaikėlišką politiką.

Aukštojo mokslo sistemos veiklos neatsiejamos su profesinės veiklos, verslo ir paslaugų struktūromis. Mokslo ir tyrimų priartinimas prie veiklos procesų įgyvendintinas plečiant abiem pusėms naudingus ryšius, kuriant mokslo bei praktikos susivienijimus. Konsultavimo veikla ir taikomieji tyrimai svarbūs grįžtamąja prasme – formuojant aktualų ir realiais intelektualiniais poreikiais pagrįstą studijų turinį, formuluojant kompetencijomis grindžiamas studijų programas. Pastarųjų veiklų skatinimas yra ne tik pačių aukštųjų mokyklų reikalas bet ir politinis uždavinys, atspindėtinas valstybiniuose aukštąjį mokslą reglamentuojančiuose dokumentuose (Švietimo ir mokslo ministerija. 2009 metų ataskaita.).

Universitetų bendradarbiavimas su verslo bendruomene gali padidinti švietimo ir mokymo programų aktualumą, kokybę ir patrauklumą. Galima teigti, kad paspartėja žinių perdavimas tarp aukštojo mokslo institucijų ir įmonių; studentų, personalo ir mokslinių tyrėjų praktikos/stažuotės įmonėse bei įmonių personalo integracija aukštojo mokslo institucijose gali abiem pusėms duoti naudos bei gerinti absolventų ir mokslinių tyrėjų užimtumo ir karjeros perspektyvas, praturtindamos jų mokslinę kompetenciją verslumo įgūdžiais. Ryšiai su įmonėmis galėtų pritraukti papildomą finansavimą, pavyzdžiui, mokslinių tyrimų pajėgumo plėtrai arba naujų mokymo ir perkvalifikavimo kursų kūrimui bei dėstymui. Tai sustiprintų universitetuose vykdomų mokslinių tyrimų poveikį. O verslumo, valdymo ir naujovių įgūdžių kūrimas universitetų personalui turėtų tapti trečiosios pakopos švietimo, pasirengimo moksliniams tyrimams ir mokymosi visą gyvenimą strategijų dalimi.

Galima teigti, kad universitetai neturi tvirtų bendravimo su socialiniais partneriais tradicijų, todėl svarbu skatinti universitetus ir verslo struktūras glaudžiau bendradarbiauti, siekiant universitetuose įgytas žinias paskleisti visuomenėje ir pritaikyti versle.

2.4. Aukštojo mokslo kokybė

R. Barnett (1992) teigia, kad „kokybė“ gali atspindėti pasikeitusį požiūrį į kontrolę, kai pagrindiniai akcentai perkeliama nuo išorinės kontrolės į vidinę. Kokybės kriterijai reiškia ne tik gauto rezultato atitikimą tam tikram pavyzdžiui, bet ir vartotojo poreikiams. Kokybė yra pačios organizacijos vidinė problema, kai pagrindinis dėmesys skiriamas pastoviam veiklos tobulinimui, įtraukiant į šį procesą visą bendruomenę

Tarptautinis kokybės užtikrinimo lygmuo siejamas su išsilavinimo ir diplomų pripažimu, laisvo žmonių judėjimo užtikrinimu, aukštųjų mokyklų konkurencija, tarpvalstybiniais susitarimais, geros praktikos pritaikymu (Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos (studija), 2007).

Nacionalinis kokybės užtikrinimo lygmuo sietinas su atskaitomybe visuomenei, vartotojų saugumu, kvalifikacijų sistema ir darbo rinkos poreikių tenkinimu, racionaliu valstybės biudžeto išteklių naudojimu, aukštojo mokslo institucijų tinklo optimizavimu (Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos (studija), 2007). Profesinės asociacijos, socialiniai partneriai ir absolventai galėtų būti įtraukiami į ekspertų grupes. Galėtų būti organizuojamas užsienio ekspertų dalyvavimas vertinime, siekiant skatinti keitimąsi patirtimi, įgyta kitose valstybėse. Kokybės užtikrinimo procedūrų ir jų rezultatų ataskaita turėtų būti skelbiama viešai, teikiant geras nuorodas partneriams bei visuomenei (Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos, 2006).

Universitetinio mokslo ir tyrimų, didžiaja dalimi siejamų su studijų proceso kokybe, plėtra sietina su visų mokslo sričių ir krypčių rėmimu (neišskiriant prioritetinių ir pan.). Universitetų kokybinis vystymasis gali būti palaikomas ir skatinamas jų integracijos su mokslo institutų atliekamomis veiklomis ir integracijos su jais (Projekto „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis“).

Nepaisant sunkumų, šalies mokslo ir studijų sistema yra pajėgi vykdyti savo misiją. Mokslinių tyrimų lygis pagrindinėse mokslinės veiklos mokslo kryptyse yra pakankamai aukštas, turi tarptautinį pripažinimą. Net ir stokojant finansinių išteklių, būtina užtikrinti mokslo ir studijų sistemos infrastruktūros palaikymą (Vilniaus universiteto teorinės fizikos ir astronomijos instituto 2005 – 2007-ųjų metų strateginis veiklos planas.).

Ekspertiniam mokslo ir studijų institucijų mokslinės ir pedagoginės veiklos vertinimui organizuoti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija 1995 m. įsteigė Studijų kokybės vertinimo centrą (Birmontienė, T., Lukošūnienė, D. ir kt., 1999, p. 23). Šios institucijos kompetencija apima nuolatinį išorinį aukštojo mokslo institucijų vertinimą, rezultatų bei pasiūlymų skelbimą, naujų studijų programų, aukštojo mokslo bei mokslo institucijų steigimo vertinimą (Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2006/07. National Trends in the Bologna Process, p. 205.).

Studijų kokybės vertinimo centras taip pat vadovauja aukštųjų mokyklų mokslinės ir pedagoginės veiklos savianalizės procesams, kaupia apie juos informaciją, informuoja, konsultuoja užsienyje įgyjamo išsilavinimo klausimais (Bruzgelevičienė, 2001, p. 84).

Lietuva aktyviai prisideda prie vieno iš prioritetinių Bolonijos proceso veiklos, vieningos studijų kokybės užtikrinimo sistemos klausimo sprendimų. Jau yra sukurta ir veikia nacionalinė kokybės užtikrinimo sistema: vidinis (savianalizė) ir išorinis vertinimas, viešas išvadų skelbimas, rekomendacijų įgyvendinimas, užsienio ekspertų dalyvavimas ir narystė tarptautinėse organizacijose (Studijų kokybės vertinimo centras yra ENQA asocijuotas narys, INQAAHE ir CEE Network narys). Ši sistema orientuota į studijų tobulinimo ir atskaitingumo bei aukštojo mokslo paslaugų veiksmingumo ir skaidrumo visuose lygiuose didinimą, tarpusavio pasitikėjimo, pripažinimo ir mobilumo tiek šalies viduje, tiek ir tarp šalių, skatinimą. Tačiau užsienio ekspertai dar nedalyvauja Studijų kokybės ekspertų taryboje bei Mokslo ir studijų institucijų veiklos vertinimo ekspertų taryboje. Studentai dalyvauja vidinio vertinimo procesuose, Studijų kokybės ekspertų taryboje, Mokslo ir studijų institucijų veiklos vertinimo ekspertų taryboje, tačiau jie nėra kviečiami dalyvauti išorinį vertinimą atliekančiose ekspertų komisijose, Studijų kokybės vertinimo centro valdyme (Bartuševičienė, Butkienė, 2006.).

Aukštojo mokslo studijų kokybės užtikrinimas Bolonijos proceso šviesoje apima labai platų veiklų spektrą ir neapsiriboja vien tik studijų kokybės gerinimu. Tai daug platesnė sąvoka, aprėpianti institucinį aukštosios mokyklos tvarkymąsi, bendruomeninį kokybės vertybės prisiėmimą, strateginį mokslinio ir pedagoginio personalo tobulinimą ir kokybę, finansinius, materialiuosius išteklius, studijomis suinteresuotų grupių įtraukimą į jų vertinimą, tobulinimą. Daugelis Lietuvos aukštųjų mokyklų šiame kontekste jau yra atradę savo kelią arba intensyviai jo ieško (Bartuševičienė, Butkienė, 2006.).

Vienas iš aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo tikslų yra užtikrinti visuomenės ir ypač darbdavių pasitikėjimą joje teikiamais laipsniais ar diplomais. Dabar, kaip teigia V. Nekrošius, J. Augutis, J. Daunoras ir kt. (2005), panašių programų yra kiekviename universitete. Tačiau ar darbdaviai gali būti užtikrinti, kad vienas ar kitas diplomai, įgytas skirtinguose universitetuose, atspindės jei ne tą patį absolvento žinių, gebėjimų ir kompetencijų lygį, tai bent garantuos, kad absolventas, baigęs šią programą, atitinka bent minimalius bakalauro ar magistro programai keliamus reikalavimus. Atitikimas tam tikros profesijos standarto būtų pagrindinis kriterijus vertinant, ar programa pasiekia savo tikslus, ar ne.

Būtų galima daryti išvadą, kad aukštojo mokslo kokybės sąvoka šiame kontekste yra daug platesnė. Ji aprėpia institucinį aukštosios mokyklos tvarkymąsi, bendruomeninį kokybės vertybės

prisiėmimą, strateginį mokslinio ir pedagoginio personalo tobulinimą ir kokybę, finansinius, materialiuosius išteklius, studijomis suinteresuotų grupių įtraukimą į jų vertinimą, tobulinimą.

2.5. Lietuvos aukštasis mokslas Europos Sąjungos kontekste

Globalizacijos tendencijos, apimančios laisvosios rinkos ir laisvo kapitalo judėjimą, kelia naujus iššūkius švietimo sistemai, skatinančiai asmenis nuolat ugdytis ir ruoštis optimaliai veikti kintančiose darbo vietose. Švietimo sistema turi sudaryti galimybes kiekvienam bet kokio amžiaus asmeniui patekti į švietimo sistemą, judėti tarp pakopų ir švietimo įstaigų, o išėjus sugrįžti ir tęsti mokymąsi (Katiliūtė, 2003).

Europos Sąjungoje numatoma iki šio dešimtmečio pabaigos paversti Europos ekonomiką konkurencingiausia „grįsta mokslu“ pasaulio ekonomika. Pirmą kartą apie tai buvo paskelbta 2000 m. Europos Sąjungos valstybių vadovų susitikime Lisabonoje.

Su švietimu šiandien siejami itin svarbūs strateginiai Europos Sąjungos siekiai – sukurti konkurencingą, novatorišką, žiniomis grindžiamą ir visus įtraukiančią ekonomiką, sėkmingai išspręsti žmonių užimtumo problemą. Švietimas suvokiamas kaip vienas kertinių Europos Sąjungos vidaus politikos ramsčių, o žmonių išsilavinimas, jų žinios ir kompetencijos – kaip „raktas nuo Europos ateities“. Tad vienas esminių ES siekių – kurti Europą, kaip mokymosi visą gyvenimą erdvę. Tą įmanoma daryti tik radikaliai keičiant požiūrį į švietimą, keliant jam naujus tikslus ir uždavinius (Lietuvos švietimo plėtotos strateginės nuostatos 2003–2012.).

Galima teigti, kad darbo pasaulio ir švietimo sąveikos arba darbo ir mokymosi problematika yra sudėtinga, integruojanti įvairių lygių veiksmus bei sąveiką tarp jų, nuolat kintančioje aplinkoje.

Šiandien jau niekas neabejoja, kad Lietuvos, kaip mažos ir gamtiniais ištekliais neturtingos valstybės, ateitis – intelektualus potencialas ir modernių technologijų tobulinimas bei mokslo naujovių diegimas. Tik žmogiškieji resursai ir jų pagrindu kuriami nauji informacinio ir technologinio pobūdžio produktai gali suteikti Lietuvai išskirtinio konkurencingumo pranašumo globalinėje rinkoje (Milius, 2001).

Integruojantis į Europos Sąjungos struktūras, Lietuvos aukštasis mokslas negali nusišalinti nuo procesų ir sąlygų, kurias sudaro bendros Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimas. Atvira ir dinamiška Europos švietimo erdvė, konsoliduojanti Europos piliečių bendruomenę, įgalinanti visus piliečius nuolat atnaujinti įgūdžius, sudaranti prielaidas sėkmingesniam įsidarbinimui – taip įvardijama Europos Sąjungos švietimo pagrindinė strateginė kryptis 2000-2006 metais (Vaitkus, 2002.).

Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos bendrame vertinime, kurį 2006 m. atliko Europos Komisija, Lietuvai rekomenduojama šalinti keletą silpnybių, kurios susijusios su Žmogiškųjų išteklių plėtros programa: stiprinti mokslo ir technologijų pagrindą, mites papildomų pastangų stiprinant inovacijų sistemas, toliau stiprinti aktyvią darbo rinkos politiką ir skatinti darbo jėgos mobilumą. Todėl šioje veiksmų programoje numatyta gerinti žmogiškųjų išteklių kokybę ir didinti tyrėjų skaičių MTTP srityje, taip prisidedant prie kompleksinės MTTP pajėgumo ir potencialo plėtros bei inovacijų sistemų stiprinimo. Naudojant ESF paramą taip pat bus stiprinama aktyvi darbo rinkos politika, sudaromos palankios sąlygos darbo jėgos mobilumui (profesiniam ir teritoriniam) naudojant įvairius veiksmus (Europos sąjungos regioninės politikos projektas: „Darbas regionų labui 2004“).

Švietimas traktuojamas, kaip pagrindinė žmogiškųjų išteklių vystymo ir socialinio stabilumo laidavimo priemonė. Integruojantis į Europos Sąjungą pirmaeiliskai reikia peržiūrėti ir išplėsti Lietuvos švietimo (kaip pagrindinės valstybės stiprinimo, žmogiškųjų išteklių vystymo, socialinio stabilumo laidavimo priemonės) sampratą ir siekti visų jos vystymo segmentų integralumo. Aktualiausios švietimo plėtotės sritys yra švietimo kokybė, prieinamumas, turinys, atvirumas, efektyvumas (Vaitkus, 2002.).

Lietuva taip pat siekia sukurti žinių visuomenę ir eiti suderintos plėtros keliu, kurti bei plėtoti modernų, dinamišką, konkurencingą ūkį. Pagrindine tokios veiklos kryptimi turi būti šalies mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų sistemos plėtojimas, ir tai neabejotinai prisidės prie bendraeuropinių tikslų įgyvendinimo – tvirtos ir konkurencingos Europos kūrimo (Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005.)

Ilgalaikės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategijos rengimo metu bei po jos patvirtinimo 2003 metais buvo stebimas nors nedidelis, bet pastovus pagrindinių šalies mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sistemos rodiklių augimas. Šalies bendrosios išlaidos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai padidėjo nuo 0,66 proc. BVP 2002 metais iki 0,76 proc. BVP 2004 metais („Inovacijų versle plėtra: strateginiai prioritetai ir veiksmai“, 2007.).

Mokslinių publikacijų žurnaluose, įtrauktuose į Mokslinės informacijos instituto (JAV) sąrašą, vienam milijonui gyventojų padidėjo nuo 199 (2002 m.) iki 304 (2005 m.). Tai rodo, kad įgyvendinant ilgalaikę mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategiją bendra mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sistemos padėtis palaipsniui gerėja, bet šio gerėjimo tempų negalima laikyti pakankamais. Galima tikėtis, kad naują pagreitį šalies mokslinių tyrimų ir

eksperimentinės plėtros sistemos plėtrai suteiks 2005 m. pabaigoje patvirtinta Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa, kurioje, kaip ir pačioje Lisabonos strategijoje, moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra laikomi pagrindine šios strategijos įgyvendinimo priemone ir jiems skiriamas pirmas dėmesys (Mokslas ir švietimas, 2005.)

Bolonijos procese, siekiant sukurti bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę, daugelio Europos šalių švietimo ministrai pasirašė Bolonijos deklaraciją, kurioje, be kitų, buvo išskirti tokie tikslai: studentų bei dėstytojų mobilumo skatinimas ir laisvo judėjimo kliūčių pašalinimas. (Focus on the Structure of Higher Education in Europe 2006/07. National Trends in the Bologna Process, p. 205.) Lietuvos aukštosios mokyklos aktyviai ėmėsi įgyvendinti Bolonijos deklaracijos nuostatas (Bartuševičienė, Butkienė, 2006.).

Lietuvos švietimo sistema pagal didelę dalį formaliojo švietimo rodiklių nedaug atsilieka nuo ES šalių vidurkio ar jį lenkia. Pagal mokinių pasiekimų tyrimų rodiklius per pastaruosius metus Lietuva sparčiai pažengė bendrojo lavinimo sistemoje. Aukštesni nei ES vidurkis Lietuvos jaunimo pagrindinio ir bendrojo lavinimo programų baigimo rodikliai ir žemesni ankstyvo iškritimo rodikliai. Labai didelė dalis jaunimo įgyja aukštąjį išsilavinimą. Nepaisant jaunimo aktyvumo siekiant viduriniojo ir aukštojo mokslo, Lietuvos mokymosi visą gyvenimą rodikliai yra vieni prasčiausių ES (2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa.).

Siekdama tikslo, švietimo sistema turi nuolat mokytis ir tobulėti, žvelgti į perspektyvą, numatyti visuomenės poreikių pokyčius ir pagal juos keistis. Todėl pirmiausia reikalinga veiksmingai ir lanksčiai veikianti švietimo ir mokymo institucijų sistema, laiduojanti visą mokymosi galimybių spektrą, pradedant priešmokykliniu ugdymu visomis formaliojo švietimo pakopomis ir baigiant neformaliojo, savarankiško mokymosi galimybėmis, kurios turi būti prieinamos kiekvienam šalies gyventojui per visą jo gyvenimą, kad tenkintų įvairius ir kintančius jo asmeninio ir profesinio tobulėjimo poreikius. Visiems Lietuvos gyventojams turi būti sudaromos galimybės naudotis kokybiškomis mokymosi paslaugomis, padedančiomis įgyti, papildyti ir atnaujinti darbo rinkoje reikalingą kompetenciją. Švietimo ir mokymosi formų lankstumas ir įvairovė, informacijos ir visapusės pagalbos besimokantiems sistema turi užtikrinti šių paslaugų prieinamumą visuomenės grupėms, kurios yra labiausiai apleistos švietimo požiūriu: specialiųjų poreikių, socialinės rizikos, darbininkiškų profesijų asmenims, kaimo vietovių gyventojams (2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa.).

Apibendrinus matome, kad būnant Europos Sąjungos nare, Lietuvą neatsiejamai veikia ir ten vykstantys procesai. Todėl Lietuva turi siekti, kad būtų sukurta žinių visuomenė, gebanti eiti suderintos plėtros keliu, kurti bei plėtoti modernų, dinamišką, konkurencingą ūkį.

2.5.1. Globalizacijos įtaka aukštajam mokslui

Lietuva įžengė į sparčios kaitos amžių, kupina naujo iššūkio. Vienas iš svarbiausių – iššūkių globalizacija, kuri esmingai keičia šalies ekonominį, kultūrinį ir socialinį gyvenimą (Lietuvos švietimo plėtotos strateginės nuostatos 2003–2012. Projektas. Švietimo gairės: Vilnius.).

Pasaulio ekonomiką, pasak K. Šimelevič, R. Bagdzevičienės (2001), galima laikyti globalizacijos atspindžiu. Šis procesas daro reikšmingą įtaką tarptautinėms kapitalo, prekių rinkoms, makroekonominėi (biudžeto) politikai, pramonės santykiams ir darbo rinkos reglamentavimui.

Galima išskirti tris pagrindinius globalizacijos veiksnius (Šimelevič, Bagdzevičienė, 2001):

1. Tarptautinės konkurencijos kokybinio pobūdžio kitimas ir apimties augimas naujausios technologijos leidžia konkuruoti tose srityse, kur anksčiau valstybių ar regionų ribose buvo galima išlaikyti monopolijas;

2. Inovacijų kaupimas, keičiantis prekių gamybą paslaugų kūrimu, o tradicinėms įmonėms suteikiantis lankstumo (kitaip negu pirmajai sąlygai, antrajai, kad ji padarytų realų poveikį valstybės ekonomikai, būtinas tam tikras valstybės (de)reguliacinis pagrindas);

3. Strateginiai aljansai ir transnacionalizacija, leidžianti apjungti galimybę plėsti gamybą į įvairius geografinius regionus su lankstumu bei specifinių žinių pritaikymu. Visa tai sukuria „naują tarptautinį darbo pasidalijimą“.

Globalizacija, anot T. Bulajevos (2005), palietė švietimo sistemą, ypač aukštąjį mokslą, kuriam tenka įveikti istoriškai susiklosčiusį ir savisaugos nulemtą uždarumą, kad galėtų labiau atliepti šalies ūkio poreikius. Aukštųjų mokyklų darbo ir visuomenės bei šalies ūkio poreikių derinimo būdai yra įtvirtinti Aukštojo mokslo įstatyme. Lietuvos švietimo strategija numato stiprinti aukštųjų mokyklų savarankiškumą, modernizuoti jų valdymą, užtikrinti veiksmingą aukštųjų mokyklų ir visuomenės sąveiką. Didinama aukštųjų mokyklų atsakomybė už tinkamą intelektinių ir materialinių išteklių naudojimą ir atskaitomybę visuomenei. Globalizacijos sąlygomis kinta aukštųjų mokyklų vaidmuo. Viena vertus, joms siūloma perimti kai kurias nacionalinės ir regioninės politikos įgyvendinimo funkcijas ir deleguojama daugiau atsakomybės už kultūrinę, socialinę, ūkinę regionų ir šalies plėtrą. Antra vertus, Lietuvos aukštosios mokyklos privalo aktyviai dalyvauti įgyvendinant Europos Sąjungos švietimo strategiją.

Pagrindiniai veiksniai, skatinantys regionalizacijos procesą, t.y. centralizacija (“iš viršaus į apačią” valdymo metodas), kurią pakeičia decentralizacija (“iš apačios į viršų” valdymo metodas) bei globalizacija turinčios didelę reikšmę skatinant regionalizacijos poveikį ekonominei plėtrai. Regionalizacijos pasekmės, t.y. didėjanti žinių svarba, spartėjantis technologinis progresas, infrastruktūros tobulinimas, bendradarbiavimas, laisvos rinkos bei valstybinės ir vietinės valdžios

institucijų funkcijų efektyvesnis paskirstymas daro didelę teigiamą įtaką ekonominei plėtrai, o pastaroji veda prie subalansuotos gyvenimo kokybės. (Bagdzevičienė, 2003.).

Globalizacija stipriai veikia aukštojo mokslo institucijas. Žinios yra geriausiai tarptautinius kriterijus atitinkanti prekė. Daugeliu atveju tai yra tarptautinė visuomeninė prekė (Didėjantis aukštojo mokslo institucijų vaidmuo.).

Globalizacija skatina ne tik greitą tyrimų internacionalizaciją, bet ir spartų užsienio aukštojo mokslo institucijose studijuojančių studentų skaičiaus augimą. Pastaruoju metu labai padaugėjo mainų programų, pagerėjo šių programų finansavimo sąlygos. Paskutinį dešimtmetį studentų srautus tarp šalių padidino patys universitetai (tiek valstybiniai, tiek privatūs), siūlydami įvairias studijų programas, skirtas užsienio studentams. Globali aukštojo mokslo rinka sparčiai plėtojasi ir kartu daro įtaką mokymo planams bei tyrimų programoms, taip pat standartams, akreditacijai ir kokybės užtikrinimui (Didėjantis aukštojo mokslo institucijų vaidmuo.).

Švietimo komercializacija gali sukelti ir naujų rizikų: mažiau dėmesio skiriama klasikinėms aukštojo mokslo užduotims, pranašumai sutelkiami labiausiai pažengusiose šalyse bei labiausiai pažengusiose institucijose. Tuo tarpu nuošalyje paliekamos marginalinės grupės ir sudaromos sąlygos „protų nutekėjimui“ iš mažiau išsivysčiusių šalių.

Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra ir inovacijos yra glaudžiai susijusios su visomis šalies raidos sritimis. Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra yra vienu iš svarbiausių veiksmų, užtikrinančių suderintą šalies plėtrą, tai svarbi priemonė, padedanti pasiekti materialinę ir dvasinę gerovę. Be mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros neįmanomas visuomenės mokslinis ir technologinis ugdymas, aukščiausios kvalifikacijos specialistų, būtinų šalies ūkio, socialinės srities bei visos valstybės plėtrai, rengimas. Žinios ir veiksmingas jų valdymas, gebėjimas pasinaudoti naujausiais atradimais, kurti naujas žinias ir technologijas yra pagrindinė įvairių gyvenimo sričių, ypač šiuolaikinio ūkio varomoji jėga. Pasaulyje jau suvokta, kad viena svarbiausių šalies raidos ir modernizavimo sąlygų yra inovacijomis, žiniomis pagrįsta ekonomika, gebėjimas kurti ir visose gyvenimo srityse pritaikyti naujas žinias. Daugelyje pasaulio valstybių žinių visuomenė pripažįstama kaip siektinas tikslas ar jau egzistuojantis reiškinys (Mokslas ir švietimas. Raidos strategija. 2005.).

Universitetų augimas ir keitimasis yra padarinys žinių, kurias jie patys sukūrė, t. y. pasiūla kuria savo paklausą. Geriausiai pastebimas pavyzdys yra naujos informacinės komunikacijos technologijos, kurios keičia visas mokslo sritis. Aukštojo mokslo institucijos yra šių technologijų plėtros ir naudojimo centrai, nes būtent šios institucijos diegia inovacijas mokymosi procesuose, kuria ir taiko naujus valdymo metodus. Visa tai apima ne tik šios srities tyrimus, bet taip pat daro įtaką ir praktiniam mokymo procesų organizavimui. Internetas gerina naujų žinių įgyjimo sąlygas bei mažina jų perdavimo kaštus. Tačiau šios sąlygos yra pernelyg netolygios, tad susirūpinimas

„skaitmenine atskirtimi“ nuolat auga tiek šalių viduje, tiek tarp atskirų šalių (Didėjantis aukštojo mokslo institucijų vaidmuo.).

Aukštasis mokslas, jo vaidmuo ir įtaka įvairioms socialinėms veikloms daro esminę įtaką atnaujinant švietimo sistemas ir skatinant bendrą šalių plėtrą.

Globalizacija, anot V. Snieškos, D. Bernatorytės, V. Kavaliauskienės (1992), yra sudėtingas procesas, apimantis įvairias pasaulio ūkio, politikos ir visuomenės sferas ir didinantis jų tarpusavio integraciją, stiprinantis tarpusavio priklausomybę bei kuriantis bendro veikimo šablonus.

Nors palietė daugelį gyvenimo sričių, globalizacija nepanaikino tradicinio valstybių sienomis apriboto ekonomikos, politikos bei kultūros padalijimo, o kai kuriais atvejais tik sukėlė stiprią neigiamą reakciją. Be to, net ir tose srityse, kur globalizacijos poveikis yra aiškus, ji pasireiškė nevienodu laipsniu ir nevienodu pobūdžiu.

Globalizacija, keičia paskatų sistemą valstybėms: nors atsiranda naujas darbo pasidalijimas pagal inovacijų kūrimą ir vartojimą, pažangiausios šiuo požiūriu valstybės tik skatina globalizaciją, kuri turėtų prisidėti prie pajamų skirtumų mažėjimo. Be to, keičiasi paskatos mažosioms valstybėms: atpigusi prekyba leidžia atverti rinkas su didesne nauda. Naujos rinkos, naujos technologijos, nauji dalyviai bei naujos taisyklės kaip niekada stipriau bei greičiau susieja viso pasaulio žmones. Globalizacija vieniems žmonėms atveria didžiules pasirinkimo galimybes, kitiems apriboja jas, sukuria naujus pavojus žmogaus saugumui tiek turtingose, tiek skurstančiose šalyse, atskiria ir suskaldo visuomenes (Snieška, Bernatorytė, Kavaliauskienė. 1992).

Demografiniai pokyčiai ir globalizacija daro didelę įtaką aukštojo mokslo institucijoms, tačiau augantis žinių vaidmuo jas taip pat veikia. Globalizacijos varomoji jėga yra žinių ekonomika, ką įrodo mokslo žinių diegimas į naujus produktus ir paslaugas (Didėjantis aukštojo mokslo institucijų vaidmuo.).

Taigi, apibendrinant galima būtų teigti, kad didėjanti žinių svarba, globalizacijos procesų plėtimėje, spartėjantis technologinis progresas, bendradarbiavimas, laisvos rinkos, valstybinės ir vietinės valdžios funkcijų efektyvesnis paskirstymas daro didelę įtaką ekonominei plėtrai, mokslo ir mokymo įstaigų kokybei. Šalies raidos perspektyvos visiškai priklausys nuo to, kaip bus sugebėta išvengti neigiamų globalizacijos proceso keliamų padarinių ir pasinaudoti jo teikiamomis plėtros galimybėmis.

2.5.2.Lietuvos, Latvijos ir Estijos aukštojo mokslo lyginamoji analizė

Kaip ir Lietuvos, Latvijos aukštojo mokslo sistemą sudaro valstybiniai ir privatūs universitetai bei kolegijos. Universitetų Latvijoje yra 37, kolegijų – 23. Pastarosios neteikia (ir nenumato teikti) bakalauro laipsnių, tenkinasi profesine kvalifikacija. Latvijoje 100 tūkst. gyventojų

tenka 566 studijuojantieji. Pagal šį rodiklį po Kanados Latvija užima antrą vietą pasaulyje. 2007 m. aukštojo mokslo sistemoje studijuoja apie 130 tūkst. Jaunuolių (Ginevičius, 2007.).

Tačiau tokie dideli skaičiai žmonių, turinčių aukštąjį išsilavinimą, sukelia problemų. Rinka nebesugeba aprūpinti jų darbu. 2009 metais užimtumo agentūra Latvijoje, užregistravo 25 986 bedarbių, kurie turi aukštąjį išsilavinimą. Dažniausiai jie yra mokytojai, inžinieriai, ekonomistai, vadybininkai ir teisininkai (В Латвии — 26000 безработных с высшим образованием.2009.).

Latvijoje už mokslą (apie 1 tūkst. latų už mokslo metus, išskyrus medikus ir kai kurių kitų specialybių studentus) moka visi. Išimtis daroma ir stipendijos mokamos tik socialiai remtinų šeimų vaikams bei labai gerai besimokantiesiems. Stipendijos vidurkis – 70 latų (apie 350 Lt). Tokiu būdu remiama apie 14–15 proc. visų studijuojančiųjų. Paskolas mokslui be jokių apribojimų gali gauti visi. Įsidėmėtina, kad privačios mokyklos neturi teisės imti už mokymą daugiau negu valstybinės (Ginevičius, 2007.).

Mokslas Latvijoje tampa vis brangesnis. Skirtinguose universitetuose už studijas per metus reikia mokėti nuo 100 iki 300 latų už semestrą (Высшее образование в Латвии. 2009.).

Latvijoje, remiantis Seime priimtu įstatymu, lėšos studijoms ir mokslui kasmet išauga 0,15 proc. nuo bendrojo vidaus produkto (BVP). Įstatymo nustatyta tik minimali darbo užmokesčio riba, kuri neseniai visiems – nuo asistento iki profesoriaus – buvo padidinta du kartus. Pastarojo minimalus atlyginimas yra daugiau kaip 1 tūkst. latų, t. y. daugiau kaip 5 tūkst. litų. Docentas gauna 80 proc. profesoriaus, lektorius – 80 proc. docento, asistentas – 80 proc. lektorius atlyginimo. Ji didinama priklausomai nuo dėstytojo aktyvumo. Minimalus jo atlyginimas vidutiniškai 2,8 karto viršija šalies vidurkį. Privačių universitetų (palyginti su valstybiniais) dėstytojų atlyginimai mažiausiai 20 proc. didesni (Ginevičius, 2007.).

Valstybinių universitetų biudžetas formuojamas iš trijų šaltinių – valstybinio finansavimo, studentų įmokų ir projektų. Pavyzdžiui, Latvijos universiteto, kuriame yra 27 tūkst. studentų, metinis biudžetas sudaro apie 100 mln. dolerių. Rektorius informavo, kad valstybė padengia 30 proc., studentų įmokos – taip pat 30 proc., projektai – 40 proc. išlaidų. Mažiausiai valstybė finansuoja studijuojančiuosius socialinius mokslus – apie 1 tūkst. eurų į metus. Inžinerinėms studijoms skiriama 2,3 karto daugiau (Ginevičius, 2007.).

Dabar Latvijoje, kaip ir Lietuvoje, iškilo aukštojo mokslo institucijų regionuose steigimo ir plėtimo dilema. Šiuos klausimus siūloma spręsti optimizuojant teritorinę struktūrą, gerinant Latvijos aukštojo mokslo sistemą (Актуальные вопросы развития высшего образования в Латвии: региональный аспект. 2009.).

Skiriasi ir universitetų valdymas. Rektorius ir studentai turi veto teisę Senato priimamiems sprendimams (rektorius – visais klausimais, studentai – studijų ir buities). Fakultetų santykiai su universiteto valdžia grindžiami sutartimis. Jie turi visišką finansinį ir ūkinį savarankiškumą, t. y. patys sprendžia atlyginimų nustatymo, remonto, apsaugos, valymo ir kitus klausimus. Šiuos klausimus tvarko fakulteto administracijos direktorius, pavaldus aukštosios mokyklos kancleriui (Ginevičius, 2007.).

Daugiau laisvės Latvijos universitetai turi valdydami jiems patikėtą valstybinį turtą. Nors žeme jie laisvai nedisponuoja, tačiau gali skolintis pinigų iš bankų su valstybės leidimu parduoti ar įkeisti nereikalingus pastatus ir pan. Iki šių metų rudens šis klausimas turi būti iki galo išspręstas ir universitetams bus suteikta visiška laisvė tvarkyti turimą nekilnojamąjį turtą (Ginevičius, 2007.).

Latvijoje labiau išplėtotas privačių universitetų sektorius. Jis apima apie 30 proc. studijuojančiųjų. Tokių mokyklų steigimo sąlygos yra paprastesnės negu Lietuvoje. Gerokai platesnės yra privataus kapitalo investicijų galimybės studijų ir mokslo srityje. Pavyzdžiui, Verslo aukštoji mokykla (Biznesa Augstskola) turi savo filialus didesniuose Latvijos miestuose ir jau daugiau kaip 10 metų sėkmingai funkcionuoja (Ginevičius, 2007.).

Aukštojo mokslo sistema Estijoje sudaro universitetai (Ülikool) ir profesinės aukštojo mokslo institucijos (rakenduskõrgkool). Estijoje yra šeši valstybiniai universitetai, penki privatūs universitetai, aštuonios valstybės institucijos teikiančios profesinį aukštąjį išsilavinimą, trylika profesinių privačių aukštojo mokslo įstaigų ir septynios valstybinės profesinio mokymo įstaigos, teikiančios profesinį aukštąjį mokslą. (Structure of education system in Estonia, 2006 – 2006.).

Aukštojo mokslo institucijos yra reglamentuojamos universitetų įstatymu (January 1995), privačių mokyklų įstatymas (1998 m. birželis), profesinio aukštojo mokslo įstaigų įstatymas (1998 m. birželis), profesinio švietimo įstaigų įstatymas (1998 m. liepa), Teisė į Tartu universiteto (1995), Standard of Higher Education (2002) bei Mokslo ir plėtros organizacija įstatymas (1997 m. balandį, 2001 m.). Aukštojo mokslo institucijas ar jų studijų programas, administruoja Švietimo ir mokslo ministerija (Structure of education system in Estonia, 2005 – 2006.).

Pažanga Estijos valstybiniuose universitetuose per pastaruosius penkerius metus – akivaizdi: nauji pastatai, naujos laboratorijos, įranga. Tokią šių mokslo įstaigų pažangą skatino tikra, o ne reglamentuota autonomija.

Universitetų autonomija Estijoje – daug didesnė nei Lietuvoje ne tik tvarkant turtą, bet ir nustatant atlyginimus dėstytojams ir mokslo darbuotojams. Estijos valstybė reguliuoja tik minimalų universitetų darbuotojų atlyginimo dydį. Jei 1992–1993 m. Lietuva lenkė kaimynus dėstytojų ir

mokslininkų atlyginimais, o iki 1998 m. bent stengėsi neatsilikti, tai šiuo metu situacija iš esmės pasikeitė (Aukštasis mokslas Estijoje.).

Mokymo įstaiga negali asistentui ar profesoriui mokėti mažiau, nei nustatyta valstybės. Jei universitetas turi lėšų, jis gali nustatyti tokius atlyginimus, kokių čia dirbanti mokslo bendruomenė yra verta: atsižvelgiama į mokslo, dėstymo rezultatus, tarptautinius projektus. Lietuvoje – priešinga situacija, yra nustatyta minimali ir maksimali atlyginimo suma. Estijoje minimali suma, mokama profesoriui, yra apie 1000 eurų, taigi didesnė už maksimalią Lietuvoje, o realus vidutinis atlyginimas beveik tris kartus didesnis nei mūsų šalyje (Structure of education system in Estonia, 2005 – 2006.).

Nors Estijos universitetai gali pasidžiaugti naujomis statybomis ir laboratorijomis, tačiau netrūksta ir šios šalies švietimo srities problemų. Po Estijos Nepriklausomybės atkūrimo įsikūrė apie trisdešimt privačių universitetinių aukštųjų mokyklų, o valstybinių yra tik šešios. Iš viso Estijos universitetuose mokosi 47 tūkst., iš jų privačiuose – tik 6 tūkst. studentų. Kartu su kolegijų tipo aukštosiomis mokyklomis Estija turi 65 tūkst. studentų. Lietuvos rektorių teigimu, privatūs universitetai studentų skaičiumi prilygsta nedidelėms mokykloms, kuriuose rengiami daugiausia socialinių mokslų specialistai. (Aukštasis mokslas Estijoje.).

Jei lyginsime Estiją ir Lietuvą, mūsų šalyje privačių aukštųjų mokyklų yra tik kelios, jose studijuoja apie pusantro tūkstančio studentų. Valstybiniuose universitetuose, kurių iš viso yra 15, studijuoja daugiau kaip 130 tūkstančių jaunuolių (Structure of education system in Estonia, 2005 – 2006.).

Dalį privačių Estijos universitetinių aukštųjų mokyklų, neatitinkančių studijų kokybės reikalavimų, rengiamasi uždaryti. Studijų kokybę kontroliuojama taikant studijų programų akreditavimo sistemą, ekspertais kviečiami kitų šalių mokslininkus. Jei privati mokykla nesugeba akredituoti savo studijų programų, ji praranda licenciją teikti mokymo paslaugas. Taip estai bando sumažinti privačių mokyklų skaičių. Šalyje planuojama palikti iki 10 privačių mokymo įstaigų (Aukštasis mokslas Estijoje.).

Estijos vadovų dėmesys švietimo problemoms padėjo estams nuo 1998 m. žengti didelį žingsnį į priekį ir aplenkti Lietuvą. Tuo metu mūsų valstybė vienam studentui, įstojusiam į valstybės finansuojamą vietą, išlaikyti skyrė per 7 tūkst. litų. Šiuo metu Estijoje vienam studentui skiriama per 2 tūkst. eurų, o Lietuvoje vieno studento finansavimas sumažėjo iki 5,5 tūkst. litų. Į aukštąsias mokyklas patenka beveik visi Estijos abiturientai, į mūsų šalies universitetus – mažiau kaip 60 proc. (Aukštasis mokslas Estijoje.).

Galime būtų teigti, kad Latvija ir Estija, palyginti su Lietuva, aukštojo mokslo plėtros srityje pasistūmėjo gerokai toliau.

Apibendrinant skyrių, galima būtų daryti tokias išvadas:

- Aukštųjų mokyklų ilgalaikis ir stabilus finansavimas, teisė ir galimybė laisvai disponuoti turimomis lėšomis, vadovaujantis maksimalaus jų naudojimo veiksmingumo principais, ir finansavimo ryšys su aukštosios mokyklos veiklą ir kokybę apibūdinančiais rodikliais, leistų Lietuvos aukštosioms mokykloms atlikti savo paskirtį ir pateisinti visuomenės ir valstybės lūkesčius. Valstybės iš biudžeto skiriamos lėšos aukštosioms mokykloms buvo mažai sietos su jų veiklos programomis ir visai nesietos su studijų kokybe ir lėšų naudojimo veiksmingumu.
- Vienam valstybės finansuojamam studentui skiriamos lėšos yra nuo 3 iki 10 kartų mažesnis nei senosiose Europos Sąjungos šalyse. Nuo to kenčia studijų kokybė, mažėja mokslinės aparatūros įsigijimo galimybės, trūksta lėšų moksliniams tyrimams.
- Labiausiai kritikuojamas valdymo bruožų atskaitomybės visuomenei nebuvimas, valdymo politizavimas, darantis jį uždaru. Taip pat trūksta ir socialinių partnerių dalyvavimo aukštųjų mokyklų valdyme.
- Kuriant Lietuvoje informacinę visuomenę, būtina išnaudoti visą šalies mokslo ir studijų sistemos potencialą, didinti reikiamų specialistų skaičių bei kelti jų rengimo kokybę. Kokybės užtikrinimo lygmuo turi būti sietinas su atskaitomybe visuomenei, vartotojų saugumu, kvalifikacijų sistema ir darbo rinkos poreikių tenkinimu, racionalių valstybės biudžeto išteklių naudojimu, aukštojo mokslo institucijų tinklo optimizavimu.
- Aukštosios mokyklos turi turėti dėstymo, mokslinių tyrimų ir kūrybinės veiklos laisvę, kaip skelbia LR Konstitucinis teismas, tačiau aukštųjų mokyklų autonomijos problemos lieka aktualios ir šiandien.

3. AUKŠTOJO MOKSLO PERTVARKOS ASPEKTAI IR SKIRTINGOS SOCIALINĖS GRUPĖS

Bendradarbiavimas kilo iš natūralaus žmogaus poreikio įveikti kliūtis, sunkumus, su kuriais jis susiduria nuo savo egzistencijos pradžios. Bendras darbas, bendra veikla efektyvesnė visose gyvenimo srityse: asmeniniame gyvenime, moksle ir darbe. Ko negali įveikti vienas žmogus, su tuo lengvai susidoroja keli žmonės, grupė asmenybių.

Šiandien įvairūs autoriai pateikia įvairių bendradarbiavimo apibrėžimų. M. Fullan pateikia teiginį, jog „bendradarbiavimas – tai bendros kūrybos procesas: du ar daugiau individų, turinčių vienas kitą papildančių įgūdžių, veikia kartu kurdami bendrą supratimą, kurio nė vienas iš jų neturėjo anksčiau ir nebūtų galėję savarankiškai pasiekti (Fullan, 1998) .

Kiti šaltiniai daugiau dėmesio į bendradarbiavimą kreipia kaip į specifinę bendravimo formą. Antai, kaip teigiama J. Leonavičiaus „Sociologijos žodyne“ (Fullan, 1998): „bendradarbiavimas yra bendravimas, kurio metu asmenys padeda realizuoti vienas kito poreikius“. Kiti mokslininkai labiau paryškina bendradarbiavimo kaip tam tikros nuostatos aspektus. Pvz., R. Nemovo Psichologijos knygoje bendradarbiavimu vadinamas žmogaus siekis darniai veikti su kitais žmonėmis, pasirengimas paremti ir padėti.

Visame pasaulyje aukštasis išsilavinimas tampa ne tik prieinamas kiekvienam visuomenės nariui, bet ir neišvengiama būtinybė. Negrižtamai praėjo laikai, kuomet aukštasis mokslas buvo vien tik elito privilegija. Vyriausybės intensyviai plėtoja savo šalių edukacines sistemas bei mokslinių tyrimų pajėgumus, kuria ir peržiūri inovacijų strategijas bei politikas (Paulikas, 2006. p. 26–28).

Šalių, institucijų ir individų bendravimo galimybės dėl išsiplėtojusios informacijos ir telekomunikacijų technologijų labai padidėjo. Tapo nesunkiai prieinama net operatyvi informacija, lengvai pasiekiami tik ką gauti mokslinių tyrimų rezultatai, sparčiai plinta naujos idėjos, žinių kūrimas darosi virtualus globalinis procesas.

3.1. Aukštojo mokslo sistemos dalyvių ir suinteresuotų šalių identifikavimas

Nacionalinė aukštojo mokslo sistema yra sudėtingas vienalytis darinys, susidedantis iš skirtingų, tačiau vienas su kitu susijusių elementų, tokių kaip aukštojo mokslo teisinė įstatyminė bazė, aukštųjų mokyklų institucijų valdymas, institucijų savivaldos struktūra, mokslo ir studijų finansavimas.

Daugelyje pasaulio šalių valstybių vykstanti intensyvi aukštojo mokslo plėtra iškelia nemažai problemų, kurios dažnai susijusios su aukštojo mokslo vadybos ypatybėmis ribotų finansinių galimybių, rinkos lemiamoje aplinkoje (Aukštųjų mokyklų administratorių geros patirties vadovas, 2000, p. 8). Aukštosios mokyklos vadyba yra bene pagrindinis veiksnys, įtakojantis institucijos santykius tiek su išorės, tiek ir su vidaus aplinka. Aukštosiose mokyklose taikomi vadybos metodai, organizacinė struktūra, finansinės atskaitomybės ir kokybės palaikymo sistemos, taip pat bendradarbiavimo su išorės partneriais formos gali iš esmės daryti įtaką aukštųjų mokyklų teikiamų paslaugų ekonominiam veiksmingumui (Andriuškevičiūtė J. ir kt., 2000, p. 8).

Toliau apžvelgsime aukštojo mokslo sritimi suinteresuotų partnerių veiklos sritis, jų atskaitomybes ir siekius.

Valstybės institucijos

Valstybės institucijos – tai visi valdžios aparato organai, tiesiogiai arba netiesiogiai darantys įtaką aukštajam mokslui. Šiai kategorijai priklauso vyriausybė, kurianti ir teikianti aukštojo mokslo įstatymus svarstymams; seimas, kuris tvirtina arba atmeta pateiktus projektus ir įstatymus; taip pat švietimo ir mokslo ministerija, tiesiogiai atstovaujanti aukštąsias mokslo įstaigas. Taip pat čia galima priskirti ir Studijų kokybės vertinimo centrą, kur yra plati duomenų bazė apie visų Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų programas, išsamios vertinimo išvados.

Dalis aukštųjų mokyklų veikos efektyvumo rodiklių sietini su mokyklos ir ministerijos bendra veikla. Tai išorinio egzaminavimo schemas, dėstytojų pedagoginės veiklos deramas įvertinimas, mokslinių tyrimų skatinimas. Visa sistemos veikla iš esmės priklauso nuo finansavimo. Čia svarbi Pasaulio banko, o ir daugelio šalių patirtis. (Aukštojo mokslo raidos perspektyva (studijos). 2007.).

Ministerijos veiklos efektyvumą įtakoja ir sprendimų priėmimas, ir priimtų sprendimų vykdymo kontrolė. Jeigu priimti sprendimai nevykdomi ir nėra pakankamų teisinių priemonių, įgalinančių užtikrinti jų vykdymą, tai darbo efektyvumas bus gana menkas. Kai kurios aukštosios mokyklos nepaiso nei Vyriausybės nutarimų, nei įstatymų. Pavyzdžiui, priima daugiau negu leistina studentų, teikia neregistruotas studijų programas, nesilaiko nustatytos studijų trukmės ir pan. Ministerijos ir visos aukštojo mokslo sistemos efektyvumas padidėtų sugriežtinus, o kai kada įteisinus atsakomybę už teisės aktų pažeidimus. (Aukštojo mokslo raidos perspektyva (studijos).2007.).

Aukštosios mokyklos

Visuomenė aukštąsias mokyklas skatina būti dinamiškomis, atsakingomis už savo veiklą studijų ir mokslo institucijomis. Jos labiau turės atsižvelgti į kintančius visuomenės poreikius bei stojančiųjų lūkesčius (Švietimo naujienos, 2009.).

Universitetų ir kolegijų aukščiausio lygio valdymo organai yra Universiteto ar kolegijos Taryba, Universiteto Rektorius ar Kolegijos direktorius, o taip pat Senatas ar Akademinė taryba. Nors panaši universitetų ir kolegijų savivaldos ir visuomeninio reguliavimo institucijų struktūra nurodyta ir LR Aukštojo mokslo įstatymo 21 straipsnyje, institucijos tinkamai neveikia kol universitetai ir kolegijos neturi aiškios atsakomybės už savo vykdomą veiklą. Rekomenduojama atsakomybę už Universitetų ir kolegijų valdymą perduoti taryboms, o Senatas ir Kolegijų akademinė taryba spęstų tik akademinis strateginio pobūdžio klausimus. (Projektas: „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007 – 2012m.: Konkurencingumas ir finansavimo modelis“)

Geriausių pasaulio aukštųjų mokyklų vieta sąrašė priklauso nuo dėstytojų mokslo veiklos rezultatyvumo, tap pat ir nuo dėstytojų ir studentų skaičiaus santykio. Ir kuo šis santykis didesnis, t.y. kuo mažiau studentų tenka vienam dėstytojui, tuo geresniu laikomas žinių pateikimo efektyvumas. Ne vien dėstytojų skaičius, bet ir dėstymo kokybė lemia mokyklos kaip žinių pateikėjos efektyvumą. Dabar Lietuvoje esanti dėstytojų karjera labiausiai priklauso nuo jų mokslinės veiklos kiekio ir kokybės. Tačiau ir Pasaulio banko, ir daugelio Europos šalių ekspertai pripažįsta, kad mokslinis talentas nebūtinai reiškia ir pedagoginį talentą. (Aukštojo mokslo raidos perspektyva (studijos).2007.).

Taip pat aukštosios mokyklos efektyvumą, ilgesnio laiko perspektyvoj, parodo jos absolventų įsidarbinamumas.

Universitetai neturi tvirtų bendravimo su socialiniais partneriais tradicijų, todėl pasitaiko, kad juose dėstoma ne tai, ko reikia darbo rinkai. Svarbu skatinti universitetus ir pramonės įmones glaudžiau bendradarbiauti, siekiant universitetuose įgytas žinias paskleisti visuomenėje ir pritaikyti versle. Verslininkai investuoja lėšas ten, kur jiems apsimoka, todėl universitetams naudinga gerinti studijų kokybę ir pritraukti socialinius partnerius, nes tai gali būti papildomas finansavimo šaltinis (Stumbrys, 2003).

Studentai

Statistikos departamento duomenimis, 2008 m. kas ketvirtas 25–64 metų amžiaus Lietuvos gyventojas turėjo aukštąjį išsilavinimą (2006 m. – kas penktas). 2006–2008 m. šalies aukštosios mokyklos kasmet parengdavo vidutiniškai po 40 tūkst. specialistų. (Lietuvos statistikos departamentas, 2009).

2008–2009 mokslo metų pradžioje šalies aukštosiose mokyklose studijavo 210 tūkst. studentų. Palyginti su praėjusiais mokslo metais, studentų skaičius padidėjo 6 tūkst. (3 proc.). Pastaraisiais metais studentų skaičius kolegijose ir universitetuose augo lėčiau. 2000–2004 m.

studijuojančiųjų skaičius kasmet padidėdavo vidutiniškai po 23 tūkst. (12–25 proc.), o nuo 2005 m. – vidutiniškai po 4 tūkst. (1–4 proc.). (Lietuvos statistikos departamentas, 2009).

Aukščiausios kvalifikacijos specialistus šalyje rengia 47 aukštosios mokyklos – 23 universitetai ir 24 kolegijos. 2008 m. rudenį universitetuose studijavo 149 tūkst., kolegijose – 61 tūkst. studentų. Per metus jų skaičius išaugo atitinkamai 5 tūkst. ir 1 tūkst. Aukštųjų nevalstybinių mokyklų skaičius nepasikeitė – šalyje yra 8 universitetai ir 10 kolegijų, studijuojančiųjų jose padaugėjo nuo 24 tūkst. iki 26 tūkst. (Lietuvos statistikos departamentas, 2009).

Šiuo metu universitetų pagrindines (bakalauro) studijas siekia baigti 114 tūkst. studentų. Studijas antrojoje studijų pakopoje (magistrantūroje ir specialiosiose profesinėse studijose) tęsia šeši iš dešimties bakalauro studijų absolventai, šiuo metu šioje studijų pakopoje studijuoja 30 tūkst. studentų. Studijuojančiųjų skaičius universitetų trečioje studijų pakopoje nepakito – rezidentūroje studijuoja 1,5 tūkst., doktorantūroje – 2,6 tūkst. studentų. (Aukštosiose mokyklose padaugėjo studentų, 2008..).

Vakariniu arba neakivaizdiniu būdu studijavo 42 procentai universitetų ir 58 procentai kolegijų studentų. 2008 m. studijuodamas dirbo beveik kas antras (2007 m. – 36 proc.) aukštosios mokyklos studentas. (Aukštosiose mokyklose padaugėjo studentų, 2008..).

Kaip ir ankstesniais metais, moterys aktyviau nei vyrai siekia įgyti aukštąjį išsilavinimą: iš bakalauro diplomo siekusių studentų moterys sudarė 59 procentus, iš siekusiųjų magistro kvalifikacinio laipsnio – 64, daktaro mokslo laipsnio – 59 procentus. 2008 m. daktaro mokslo laipsnį įgijo 306 asmenys, iš jų 170, arba 56 procentai, buvo moterys. (Lietuvos statistikos departamentas, 2009).

Populiariausia studijų sritis – vadyba ir verslo administravimas. Šios srities specialistais tapti siekia 29 procentai (61 tūkst.) visų aukštųjų mokyklų studentų – apie 4 tūkst. (7 proc.) daugiau nei prieš metus. Kolegijose vadybą ir verslo administravimą studijuoja beveik pusė (48 proc.), universitetuose – penktadalis (21 proc.) studentų. Palyginti su pradėjusiais mokslo metais, kolegijose padaugėjo studijuojančiųjų odontologiją (22 proc.), meną (12 proc.), finansus ir bankininkystę (10 proc.), marketingą ir reklamos vadybą (7 proc.). Universitetuose padaugėjo studijuojančiųjų žurnalistiką, dizainą (po 17 proc.), ekonomiką (16 proc.), psichologiją, taip pat architektūrą ir statybą (po 15 proc.). (Lietuvos statistikos departamentas, 2009).

Darbdaviai

Darbdavių požiūris į mokyklų absolventus yra labiau nei iškreiptas. Patys darbdaviai vengia investuoti į darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir tikisi, jog aukštąją mokyklą baigęs asmuo atitiks visus kriterijus ir turės tiek teorines, tiek praktines žinias ir lengvai įsilies į bendrą kolektyvo veiklą. Kažkodėl yra tikimasi, jog būtent universitetai parengia geriausius darbuotojus, nors pagal visą logiką tai turėtų daryti kolegijos, akademijos, profesinio rengimo centrai. (Aukštasis mokslas: visuomenės požiūris.).

Pastebimi silpni ryšiai su socialiniais partneriais mokslo, technologijų ir eksperimentinės plėtros srityse, todėl šių sričių rezultatai nepakankamai naudojami versle. Mokslinių tyrimų kryptys menkai susijusios su verslo plėtros kryptimis ir jo poreikiais, todėl verslas mažai investuoja į mokslą, technologijas, eksperimentinę plėtrą ir neskatinamas to daryti.

Lietuvos privačių bendrovių išlaidos mokslui yra išties labai mažos. Tai visų pirma rodo, jog verslo visuomenė nesugeba įsisavinti naujovių. Kartu su šia problema rūpesčių kelia šalies mokslininkų amžiaus struktūra ir palyginti mažas skaičius naujų žmonių, šalies mokslo sistemoje įgyjančių mokslų daktaro laipsnį. Vertinant pagal mokslo produktus, akivaizdžiai daugėja Lietuvos mokslininkų parengtų mokslo leidinių bei vis dažniau cituojami Lietuvos mokslininkų darbai. Šiuo aspektu Lietuva sparčiai vežasi kitas šalis. Institucinė struktūra yra nevientisa, atsižvelgiant į šalies dydį, joje yra itin daug įvairių institucijų. Valstybinės mokslinių tyrimų bazės valdymui būdinga didelė institucinio finansavimo dalis ir vidaus valdymo struktūrų uždarumas. Šių valstybės institucijų darbo pasidalijimas nėra visiškai aiškus, o mokslo ir pramonės bendradarbiavimas menkas, palyginti su situacija daugelyje kitų šalių. Negana to, šalies inovacinės veiklos, paremtos mokslinių tyrimų baze, dinamiškumą, pvz., bendradarbiavimą ar pumpurinių įmonių (angl. *spin-offs*) veiklą, varžo teisinės sistemos kliūtys: varžomas universitetų pumpurinių įmonių kūrimasis, o norintieji naudotis intelektine nuosavybe universitetuose susiduria su akivaizdžiais teisiniais ir instituciniais apribojimais (Atviro koordinavimo metodo (AKM) mišriosios politikos ekspertų grupės įvertinimo ataskaita, 2007).

Prieš daugiau nei dešimt metų, darbus studentai galėjo gauti praktiškai be darbo patirties, nes verslas rinkos ekonomikoje tik pradėjo savo pirmuosius žingsnius. Dabar darbo patirtis tapo dideliu privalumu. Šiuo metu situacija yra dvilypė. Vienoms kompanijoms, ypač mažesnėms, svarbu surasti darbo patirtį turintį žmogų, kuris iš karto galėtų dirbti, o didesnės ar stambios įmonės investuoja į jaunos, ką tik baigusius mokslus specialistus. Labai svarbiomis tampa žmogaus asmeninės savybės bei gabumai, o absolvento diplome esantys pažymiai turi reikšmės. Diplomas niekada negarantuoja, kad su daktaro laipsniu bus geresnis kandidatas nei su bakaluru, kadangi dar labai svarbu ne tik žinios, bet ir žmogus, kaip asmenybė su savo asmeninėmis savybėmis (Butkus, 2009.).

Paaikškėjo ir tai, jog yra skirtumas tarp skirtingų universitetų, nes vieni diplomai vertinami labiau už kitus (VU lyderiauja). Tačiau visuose universitetuose galima surasti itin perspektyvių darbuotojų. Priklauso ne tik nuo mokymo programos, bet ir nuo dėstytojų kvalifikacijos bei studentų žinių.

Apibendrinant galima būtų teigti, kad kiekviena socialinė grupė, nors ir skirtingai suvokdama aukštojo mokslo paskirtį ir svarbą, neabejotinai įtakoja patį aukštąjį mokslą. Valdžios institucijos, kurdamos įstatymus, reformas siekia, kad aukštasis mokslas būtų prieinamas įvairiems socialiniams sluoksniams, neatsiliktu nuo pasaulinių naujovių ir mokslo tendencijų. Tačiau valdžios kišimasis į aukštojo mokslo valdymą neretai stabdo aukštojo mokslo vystymąsi, daro jį politizuotu ir destrukūrizuoja. Aukštųjų mokyklų bendruomenė turi atsisakyti sustabarėjusio seno požiūrio į mokslo kokybės suvokimą, perimti teigiamą kitų šalių patirtį, būti atvira naujovėms. Darbdaviai turi būti suinteresuoti savo būsimų darbuotojų kompetencija, daugiau bendradarbiauti su mokslo institucijomis, dalintis abipuse informacija apie rinkos pokyčius, naujoves ir ateities tendencijas.

3.2. Skirtingų socialinių grupių siekiamybės aukštajame moksle

Globalinės visuomenės iškilimas ir centralizuotos valdžios įtakos silpnėjimas veikia valdymo formas ir funkcijas. Tautos visame pasaulyje stengiasi keisti nacionalinės valdžios dominavimą į didesnę kontrolę ir iniciatyvą vietiniame lygmenyje. Problemų ratas ir įvairovė vietiniame lygyje reikalauja iš visų sektorių – valdžios, mokslo, verslo ir bendruomenės, prisiimti atsakomybę, jas sprendžiant. Visų visuomenės segmentų pritraukimas yra pripažįstamas kaip geriausias, ir galbūt vienintelis kelias, sprendžiant aukštojo mokslo problemas.

Visos socialinės grupės – valdžios institucijos, akademinė bendruomenė, visuomenės atstovai, darbdaviai, studentai, norėdami pasiekti teigiamų rezultatų, turi savo siekiamybes, kurios, jų nuomone, yra svarbios optimalaus pasiekimo plotmėje.

Valstybės institucijų siekiamybės:

- Optimalus aukštųjų mokyklų tinklas, Bolonijos proceso ir Lisabonos strategijos nuostatų įgyvendinimas ir nacionalinių specialistų rengimo reikmių tenkinimas;
- Teisinė aukštojo mokslo sistemos bazė;
- Valstybės išgales atitinkančio studentų skaičiaus studijų užtikrinimas; studijų prieinamumas visų socialinių sluoksnių asmenims; visą gyvenimą trunkančių studijų sistemos palaikymas;
- Išorinis studijų ir mokslinių tyrimų kokybės užtikrinimas ir kt.

Aukštųjų mokyklų siekiamybės:

- Autonomija nustatyti strateginius tikslus, veiklos kryptis, struktūrą, darbuotojų darbo apmokėjimo ir priėmimo į darbą sistemą, studentų priėmimo tvarką, telkti išteklius ir disponuoti turtu (prisiimant atsakomybę);
- Stabili aukštojo mokslo politika;
- Tarptautinis pripažinimas, gebėjimas konkuruoti, visuomenės ir valdžios pasitikėjimas;
- Profesionalūs ir tinkamai apmokami akademiniai, administracijos ir kiti darbuotojai, tinkamai įrengtos auditorijos, mokomosios ir tyrimų laboratorijos, informaciniai ir kiti ištekliai; ir kt.

Studentų siekiamybės:

- Individualizuotos studijų programos, mobilumas, naujausios žinios ir technologijos, informacinis ir techninis aprūpinimas;
- profesionalūs dėstytojai;
- motyvuojanti aplinka;
- Pakankamas socialinis aprūpinimas ir kt.

Darbdavių siekiamybės:

- Į profesinį pasirengimą nukreipti absolventų studijų rezultatai ir menkas dėmesys į studijų procesą ir sąlygas;
- Greitas specialistų adaptavimasis darbo vietoje, iniciatyva, grupinio darbo įgūdžiai, kalbų ir informacinių technologijų įgūdžiai, gebėjimas tobulėti;
- Galimybė prisidėti prie studijų finansavimo, daryti poveikį studijų programų tobulinimui, teikti praktikos vietas, įtraukti studentus kartu su dėstytojais į mokslinius tyrimus ir kt.

Taigi, matome, kad kiekviena socialinė grupė turi savo siekius ir interesus aukštajame moksle. Tačiau negalima teigti, kad jie kardinaliai skiriasi ir yra visiškai kitokie. Suinteresuotų aukštuoju mokslu socialinių grupių siekiamybės susišaukia, viena kitą papildo ir jokių būdu nepaneigia viena kitos. Nors reikia pripažinti, atspindi tik tai grupei rūpimus aspektus.

4. SKIRTINGŲ SOCIALINIŲ GRUPIŲ POŽIŪRIO Į AUKŠTĄJĮ MOKSLĄ TYRIMAS

4.1. Tyrimo eiga ir metodai

Tyrimo eiga. Išanalizavus įvairių autorių nuomonę, internetinius šaltinius apie aukštojo mokslo kaitą Lietuvoje, toliau buvo siekta ištirti įvairių socialinių grupių požiūrį į aukštąjį mokslą. Buvo pasirinktos penkios socialinės grupės, daugiau ar mažiau suinteresuotos aukštojo mokslo aspektu, t.y. akademinė bendruomenė – administracijos darbuotojai, dėstytojai; darbdaviai; studentai ir bendruomenės atstovai. Pasirinktas anketinės apklausos metodas. Tuo tikslu buvo parengta anketa, kuri nušviestų aukštojo mokslo vaizdą įvairiais aspektais. Anketos buvo parengtos kiekvienai socialinei grupei. Apklausoje dalyvavo Mažeikių ir Šiaulių miestų darbdaviai ir bendruomenės nariai, Šiaulių Universiteto dėstytojai ir administracijos atstovai, Rietavo kolegijos (Mažeikių skyriaus) dėstytojai ir administracijos atstovai, studentai iš Šiaulių Universiteto, Klaipėdos Universiteto, KTU ir Rietavo kolegijos (Mažeikių skyriaus). Viso buvo apklausta 23 dėstytojai ir administracijos darbuotojai, 106 bendruomenės atstovai, 22 darbdaviai, 157 studentai.

Tyrimo priemonės. Tyrimui naudotas autorės parengtas instrumentas. Anketų klausimynai buvo parengti pagal išsikeltus darbui kriterijus: finansavimas, prieinamumas (stipendijos, mokesčiai už mokslą), valdymas, studijų kokybė ir autonomija. Klausimai anketose skyrėsi priklausomai nuo to, kokiai socialinei grupei priklauso respondantai (pavyzdžiai priede). Anketoje, skirtoje akademinėi bendruomenei, universitetų autonomijos ir valdymo klausimai paliesti platesniu aspektu, plačiau atskleidžiami mokslo finansavimo ir prieinamumo klausimai. Viso paruošta 12 klausimų, kurių 4 sudaro klausimų blokai apie universitetų finansavimą, autonomiją, prieinamumą ir kokybę. Visoms socialinėms grupėms buvo pateikti klausimai, liečiantys aukštojo mokslo reformos eigą ir naudą. Anketoje, skirtoje studentams, pridėti klausimai pagal ką renkasi aukštąją mokyklą. Atsakymų pateiktyje naudojami keturi galimi variantai: *tikrai taip, iš dalies taip, iš dalies ne, tikrai ne.*

Duomenų apdorojimo metodika. Tyrimo duomenų matematinė statistinė analizė atlikta kompiuterine programa SPSS 11.00 (Statistical Package for the social Sciences for Windows), duomenims apdoroti naudotos Microsoft Office Word 2003 ir Microsoft Office Excel 2003 programos. Tiriamųjų imtis buvo apskaičiuota remiantis viena iš galimų formulių (Kardelis, 2002):

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

(kur n - atrankos dydis, Δ – paklaidos dydis (0,05), N – generalinės visumos dydis).

Tyrimo imtis. Tiriamųjų skirtingų socialinių grupių atstovai buvo pasirinkti netikimybinio atsitiktiniu pasirinkimo būdu, taikant grupės formavimo „gniūžties“ principą (Kardelis, 2002). Tokia atranka patogi, lengviau respondentus rasti ir apklausti. Tyrime dalyvavo viso 308 respondentai, jų imtis ir pateiktis procentais parodyti 1 lentelėje.

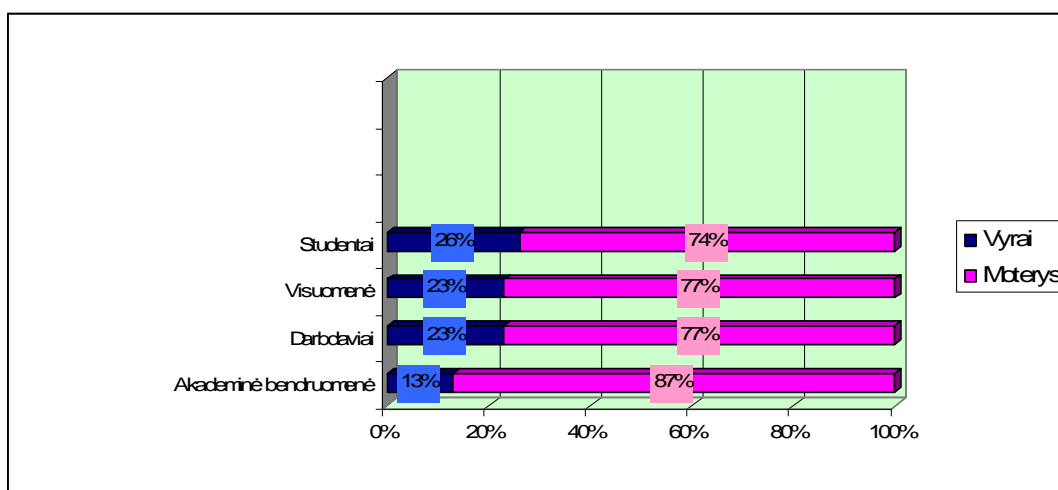
1 lentelė

Tyrimo dalyvavusių respondentų pasiskirstymo santykis.

Socialinės grupės	Imtis	Procentai
Akademinė bendruomenė	23	7,5
Darbdaviai	22	7,1
Visuomenės atstovai	106	34,5
Studentai	157	50,9
Viso:	308	100

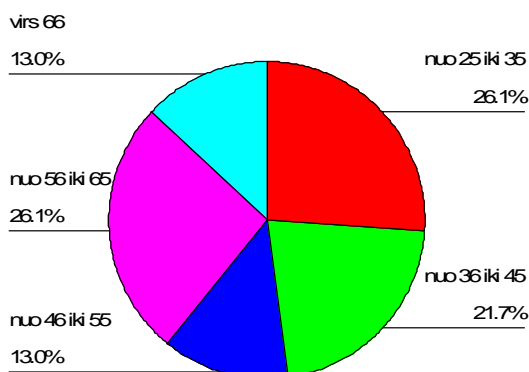
Akademinės bendruomenės ir darbdavių imtis yra nedidelė todėl, kad tai yra specifinės, negausios socialinės grupės, o dalyvauti sutikusių tyrime atsirado tikrai nedaug. Todėl šioms tiriamųjų grupėms buvo panaudota atsitiktinė patogioji imtis (Kardelis, 2002). Kadangi šio tyrimo imtis nėra reprezentyvi, čia neveikia specifiniai analizės būdai ir metodai, todėl buvo pasirinkti paprastesni analizės metodai (procentinis, vidurkių, kokybinis ir kiekybinis, analizės, lyginimo būdai ir kt.).

Pagal **lytį** respondentai pasiskirstė netolygiai. Apklausoje dalyvavo daugiau moterų ir merginų, vyrų, kaip parodė tyrimo rezultatai, visose socialinėse grupėse buvo mažiau (1pav.).

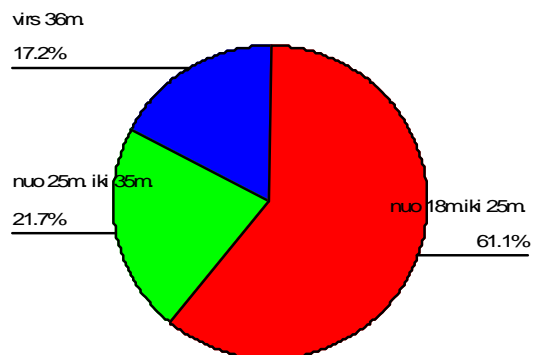

1 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lytį.

Apklausus universitetų dėstytojus ir administracijos darbuotojus, matome, kad respondentų **amžius** yra įvairus, nedominuoja kuri nors viena amžiaus grupė (2 pav.). O štai apklaustų studentų amžiuje dominuoja jaunesni žmonės, turintys nuo 18 iki 25 metų (3 pav.).

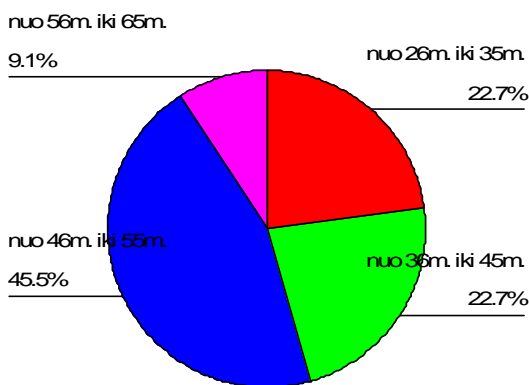

2 pav. Dėstytojų pasiskirstymas pagal amžių

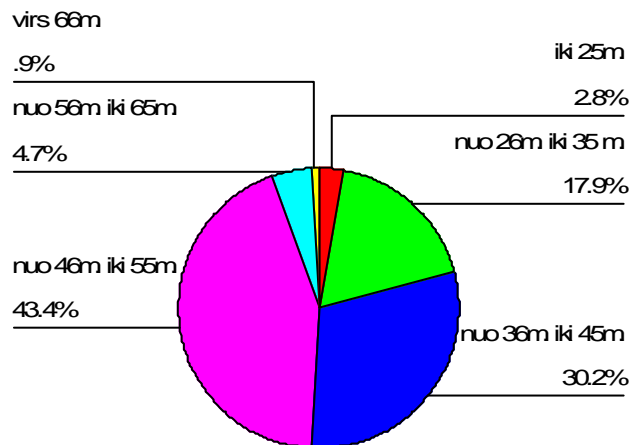

3 pav. Studentų pasiskirstymas pagal amžių

Apklaustųjų darbdavių amžiuje dominuoja grupė, turinti nuo 46 iki 55 metų (4 pav.). O bendruomenės narių daugiausia dviejose grupėse, t.y. nuo 36 iki 55 metų (5 pav.).

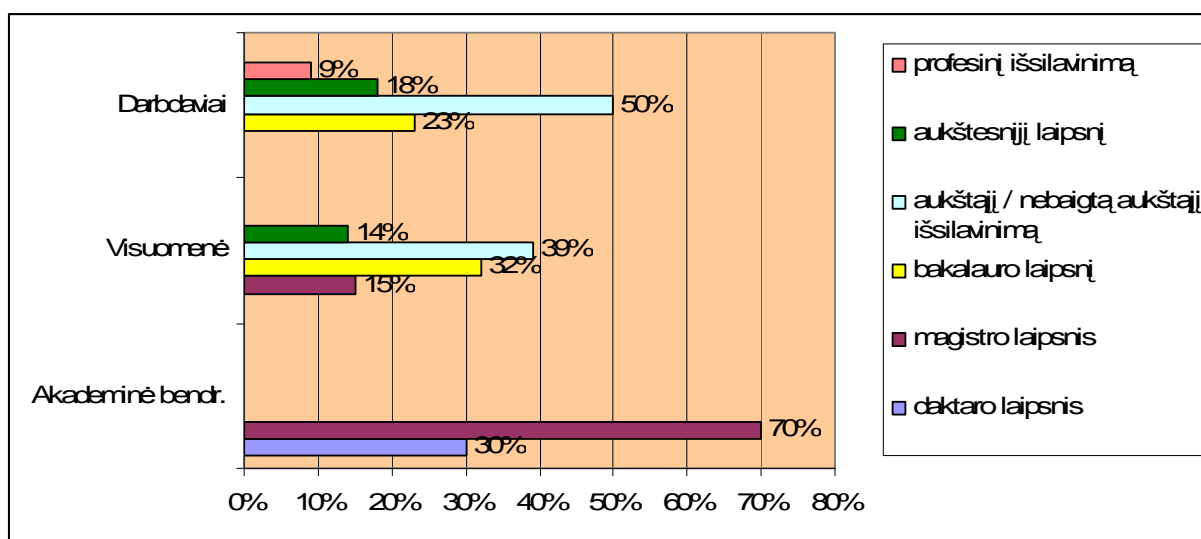
4 pav. Darbdavių pasiskirstymas pagal amžių

5 pav. Bendruomenės pasiskirstymas pagal amžių

Taigi, galime teigti, kad visose socialinėse grupėse dalyvavo įvairaus amžiaus atstovai, todėl teigtina, kad gautuose tyrimo rezultatuose atsispindės visų amžių grupių požiūris ir nuomonės. Išskirtinė situacija su studentų grupe, kur dominuoja jauni asmenys. Tai parodo, kad mokslo ir studijų sektoriuje dominuoja jauni, ką tik mokyklas baigę, ar tęsiantys mokslus, žmonės, siekiantys įgyti aukštąjį išsilavinimą.

Tyrimui buvo pasirinktos keturios socialinės grupės – akademinė bendruomenė, darbdaviai, visuomenė ir studentai. Respondentai skyrėsi ne tik lytimi ir amžiumi, buvo stengtasi parinkti įvairaus išsilavinimo atstovų. Akademinės bendruomenės atstovai buvo turintys daktaro laipsnius (30%) ir magistro laipsnius (70%) (6 pav.). Visuomenės atstovų išsilavinimas buvo pradedant nuo turimo aukštesniojo laipsnio (14%), turintys aukštąjį / nebaigtą aukštąjį išsilavinimą (39%), 32% turėjo bakalauro laipsnį ir 15% - magistro laipsnį (6 pav.). Darbdavių grupėje 50% turėjo aukštąjį / nebaigtą aukštąjį išsilavinimą, 18% - aukštesnįjį laipsnį, 9% - profesinį išsilavinimą ir 23% - bakalauro laipsnį (6 pav.).

6 pav. Socialinių grupių atstovų išsilavinimas

Apibendrinant socialinių grupių atstovus, galima teigti, kad dauguma respondentų sudarė moterys, apklaustųjų amžius buvo įvairus, išskyrus studentų grupę. Išsilavinimai visose socialinėse grupėse buvo įvairūs. Todėl galima būtų konstatuoti, kad apklausos rezultatai atspindės ne tik skirtingų amžių atstovų nuomones, bet ir skirtingo išsilavinimo žmonių nuomones. Tai leis daryti išvadas, kurios atspindės ne tik socialinės grupės požiūrį, bet ir skirtingą žinių lygį, skirtingą sociolinį sluoksnį ir skirtingą kartą atstovaujančių žmonių nuomones.

4.2. Tyrimo analizė ir apibendrinimai

Buvo išsikeltas tikslas atskleisti skirtingų socialinių grupių požiūrį į aukštojo mokslo kaitą Lietuvoje. Tam tikslui pasirinktos keturios suinteresuotos socialinės grupės. Gauti rezultatai kiekybiniu ir kokybiniu tyrimo metodais lyginami tarpusavyje, daromos išvados ir apibendrinimai.

Pirmas klausimų blokas buvo apie universitetų **autonomiją**. Plačiausiai apie šį klausimą buvo prašoma atskleisti akademinės bendruomenės, nes ji yra kompetentingiausia šio klausimo suvokime. Tačiau visoms respondentų grupėms buvo pateikti klausimai apie aukštosios mokyklos statusą ir priimamų studentų skaičių. Aukštosios mokyklos statusas buvo, kaip teigė respondentai, pats sudėtingiausias klausimas. Net akademinės bendruomenės nariai ne visai supranta, kokie yra viešosios įstaigos privalumai ir trūkumai. Tai sukėlė nemažai klausimų, kuriuos pateikė tyrėjui. Visos respondentų grupės teigiamai atsakė, kad sutinka, kad *aukštoji mokykla būtų viešoji įstaiga*: Akademinė bendruomenė *tikrai taip* ir *iš dalies taip* atsakė 30% ir 38 % (5 priedas, 1.1. pav.); studentai – 26% ir 52% (5 priedas, 1.4. pav.); bendruomenės atstovai – 18% ir 51% (5 priedas, 1.2.pav.), darbdaviai – 32% ir 41%(5 priedas, 1.3.pav.).

Ar Jums svarbus aukštosios mokyklos statusas? Respondentai taip pat atsakė teigiamai, *tikrai taip* ir *iš dalies taip*, atitinkamai akademinė bendruomenė 74% ir 9%, studentai 57% ir 37%, bendruomenės atstovai 56% ir 40%, darbdaviai 14% ir 41%. Taigi, matome, kad mažiausiai svarbus aukštosios mokyklos statusas yra darbdaviams.

Ar aukštoji mokykla pati turėtų reguliuoti priimamų studentų skaičių? Visos respondentų grupės atsakė teigiamai (*tikrai taip* ir *iš dalies taip*): akademinė bendruomenė 39% ir 43%, studentai 38% ir 44%, bendruomenės nariai 29% ir 52%, darbdaviai 32% ir 36%.

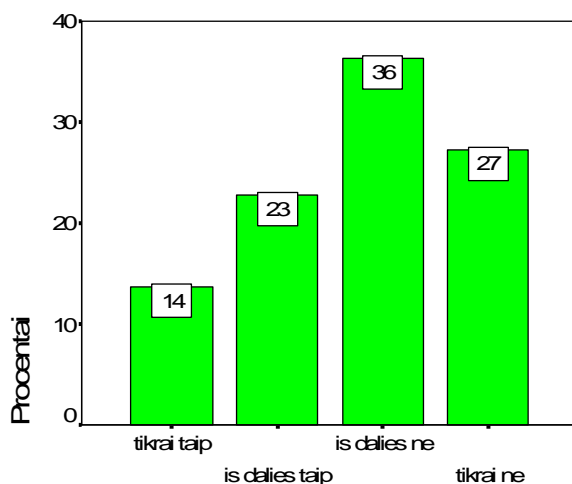
Akademinei bendruomenei apie autonomijos problemas buvo pateikta platesniu aspektu. *Ar aukštoji mokykla turėtų savarankiškai disponuoti vidiniais finansais?* Dėstytojai atsakė *tiktai taip* 48%, *iš dalies taip* 35% (5 priedas, 4pav.). *Ar varžoma akademinė laisvė?* Akademinė bendruomenė daugiau nei pusė (52%) atsakė – *iš dalies taip*(5 priedas, 5 pav.). *Ar senatas pats turėtų spręsti, kokias studijų programas rengti?* Taip pat didžioji dauguma t.y. 62% respondentų atsakė *Iš dalies taip*(5 priedas, 6pav.). *Ar aukštojo mokslo autonomija yra pakankama?* Akademinės bendruomenės 52% apklaustųjų pasisakė *Iš dalies taip*(5 priedas, 7pav.).

Išanalizavus visų socialinių grupių atsakymus apie aukštojo mokslo autonomiją, galima būtų teigti, kad:

- **nepriklausomai nuo socialinės grupės, respondentai išreiškė nuomonę, kad autonomijos universitetuose trūksta.**

- Visgi, mažiausiai universitetų autonomija, kaip parodė tyrimas, domisi darbdaviai.
- Dauguma apklaustųjų nurodė, kad priimamų studentų skaičių, studijų rengimą, vidinius finansus turi reguliuoti pati aukštoji mokykla.
- Akademinės bendruomenės atstovai pareiškė, kad aukštojo mokslo autonomija yra nepakankama, didžioji dalis respondentų patiria, kad yra varžoma akademinė laisvė.
- Galima būtų teigti, kad universitetų autonomijos klausimu visoms socialinėms grupėms kyla abejonių apie šios funkcijos veiksmingumą aukštųjų mokyklų atžvilgiu.

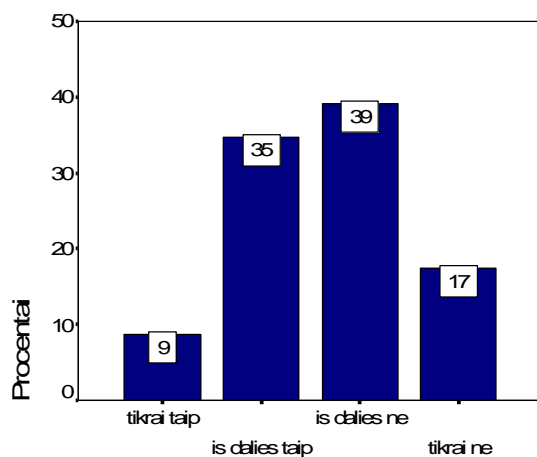
Universitetų **valdymo** aspekto respondentams buvo pateikti keturi klausimai. Į klausimą: *Ar Jus tenkina Universiteto Tarybos struktūra?* ir akademinė bendruomenė, ir studentai, ir visuomenės atstovai atsakė labai panašiai. Visose grupėse populiariausias atsakymas buvo „Iš dalies taip“, atitinkamai: akademinė bendruomenė - 48%, studentai – 65%, visuomenės atstovai 56%. O štai darbdaviai atsakė priešingai šioms respondentų grupėms (7 pav.). Populiariausias atsakymas buvo *Iš dalies ne* (36%), toliau sekė *Tikrai ne* (27%). Reiškia, galima būtų teigti, kad darbdavių netenkina universiteto valdymo struktūra, arba jie tiesiog jos nežino, nėra susipažinę.

7 pav. Darbdavių atsakymai apie Universiteto Tarybos struktūrą

Į antrą klausimą *Ar sutinkate, kad universitetai patys renka vadovaujančius narius?* Visos respondentų grupės atsakė panašiai, daugelis mano, kad universitetas pats turi rinkti savo vadovaujančius narius. Toliau bus pateikti visų socialinių grupių atsakymai procentais: akademinė bendruomenė *Tikrai taip* ir *Iš dalies taip* atsakė 48% ir 26%, visuomenė atitinkamai – 42% ir 51%, darbdaviai – 27% ir 64%, studentai – 42% ir 31%.

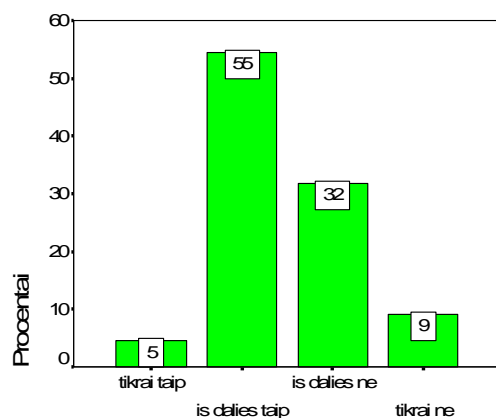
Į pateiktą trečią klausimą *Ar universitetų valdyme turėtų dalyvauti daugiau studentijos ir visuomenės atstovų?* Akademinės bendruomenės atsakymai pasiskirstė panašiai tarp variantų *Iš dalies taip* ir *Iš dalies ne*, atitinkamai 35% ir 39% (8 pav.).

8 pav. Akademinės bendruomenės atstovų nuomonė, kad universitetų valdyme turėtų dalyvauti daugiau studentijos ir visuomenės atstovų

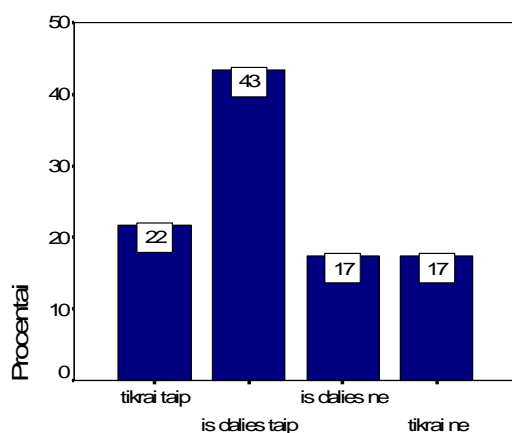
Taigi, galima teigti, kad dalis akademinės bendruomenės mano, kad į universiteto valdymo procesą reiktų įtraukti daugiau studentijos ir visuomenės, o kita dalis, kad studentų ir visuomenės valdyme yra pakankamai. Kitų respondentų grupių atstovai į pateiktą klausimą atsakė panašiai. Daugumos atsakymuose dominavo *Tikrai taip* ir *Iš dalies taip*. Visuomenės socialinėje grupėje tai sudarė atitinkamai 43% ir 45%, darbdavių – 23% ir 64%, o studentijos – 43% ir 46%. Apibendrinant galima teigti, kad studentų, darbdavių ir visuomenės manymu universitetų valdyme reikėtų daugiau dalyvauti kitų suinteresuotų grupių atstovų.

Bendruomenės atstovams, darbdaviams ir studentams buvo pateiktas klausimas: *Ar aukštųjų mokyklų atskaitomybė už veiklą yra tik formali?* Visos respondentų grupės atsakė teigiamai. Bendruomenės atstovai *Tikrai taip* ir *Iš dalies taip* atsakė atitinkamai 26% ir 57%, darbdaviai – 5% ir 55%, studentai – 18% ir 62%. Darbdaviai net 32% atsakė, kad aukštųjų mokyklų atskaitomybė už veiklą visuomenei nėra tik formali (9 pav.). Tai rodo, kad aukštosiomis mokyklomis, jų veikla dalis darbdavių pasitiki, mano, kad ne viskas daroma tik paviršutiniškai, formaliai.

9 pav. Darbdavių atsakymai apie aukštųjų mokyklų atskaitomybės už veiklą visuomenei formalumą

Akademinei bendruomenei buvo pateiktas klausimas: *Ar socialinių partnerių dalyvavimas valdyje didina universiteto atskaitomybę ir mažina uždarumą?* 43% respondentų atsakė *Iš dalies taip* (10 pav.).

10 pav. Akademinės bendruomenės pasisakymai apie socialinių partnerių dalyvavimą valdyje

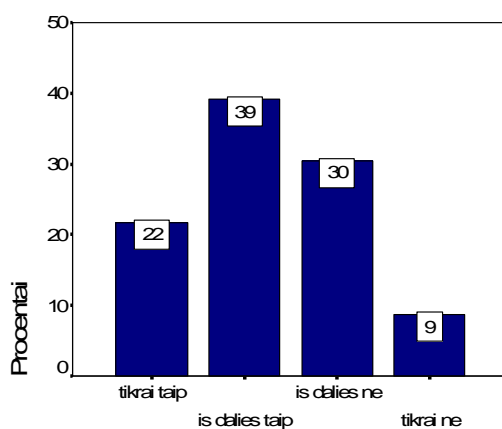
Matome, kad akademinės bendruomenės atstovai (daugiau negu pusė apklaustųjų) mano, kad socialinių partnerių dalyvavimas universiteto valdyje didina atskaitomybę. Taigi, susiejant šį klausimą su prieš tai pateiktu (*Ar universitetų valdyje turėtų dalyvauti daugiau studentijos ir visuomenės atstovų?*), kur daugelis akademinės bendruomenės atsakė, kad studentijos ir visuomenės narių valdyje nereikėtų daugiau, galėtume teigti, kad akademinė visuomenė nelabai palankiai vertintų atskaitomybės didinimą. Universitetų bendruomenė labiau vertina šios įstaigos uždarumą ir išskirtinumą, beje toks universiteto statusas buvo sukurtas ir vertinamas (išvados iš išnagrinėtos literatūros).

Apibendrinant universiteto valdymo aspekto gautus rezultatus skirtingose socialinėse grupėse, būtų galima teigti, kad:

- **mažiausiai aktualūs universiteto valdymo aspektai, kaip parodė tyrimas, yra darbdaviams.**
- **Visos respondentų grupės (visuomenė, darbdaviai ir studentai) atsakė, kad aukštųjų mokyklų atskaitomybė už veiklą yra tik formali.**
- **Universitetų valdyme dalyvauti aktualu visoms socialinėms grupėms.**
- **Akademinės bendruomenės atstovai mano, kad socialinių partnerių dalyvavimas yra pakankamas valdyme ir daugiau įtakos šiame procese jie nelebai pageidautų, nes tai didina atskaitomybę ir mažina uždarumą, o tai prieštarauja universiteto, kaip institucijos suvokimui ir tradicijoms, kurios mena universiteto ištakas.**

Atskleisti aukštojo mokslo **finansavimo** problemas ir trūkumus, buvo pateikti studentams du klausimai, visuomenei ir darbdaviams trys klausimai (įskaitant ir du pateiktus studentams), o akademinėi bendruomenei viso keturi klausimai (įskaitant ir esančius studentams ir visuomenei). Toks klausimų išdėstymas parinktas todėl, kad visų finansavimo subtilybių nežino darbdaviai ir visuomenė, o juo labiau studentai. Šio klausimo pozicijas iš vidaus geriau mato ir vertina akademinė bendruomenė, kasdien dalyvaujanti šio proceso vyksme.

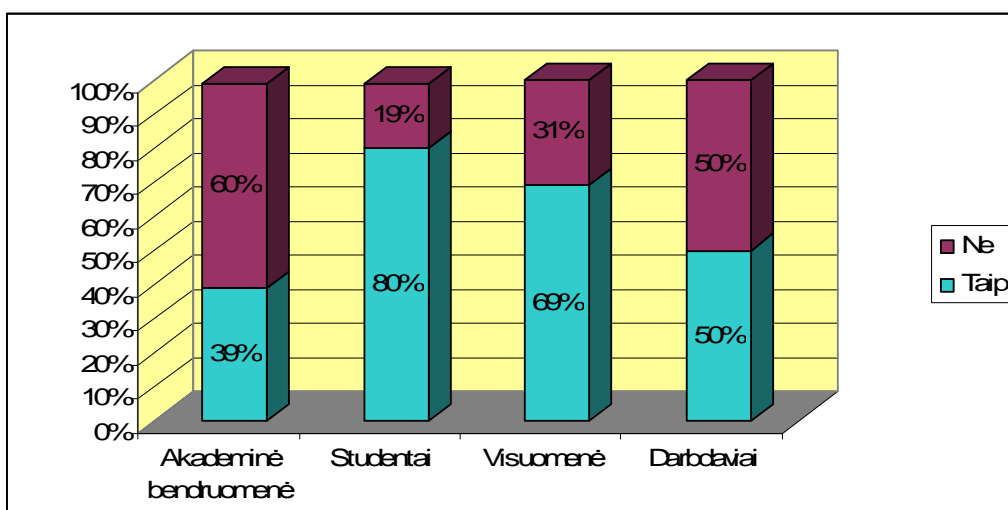
Taigi, visiems socialinių grupių atstovams buvo pateikti du klausimai. Pirmas klausimas: *Ar aukštojo mokslo finansavimo problemas susijusios su valdymo trūkumais?* Darbdavių, visuomenės ir studentų atsakymuose vyravo teigiami atsakymai: *Tikrai taip* ir *Iš dalies taip*. Darbdaviai atsakė atitinkamai 41% ir 55%, visuomenės atstovai – 37% ir 50%, studentai – 41% ir 43%. Išsiskyrė tik akademinės bendruomenės nuomonė, nes jų atsakymuose nuomonės pasidalino maždaug per pusę: 39% respondentų atsakė *Iš dalies taip*, o 30% - *Iš dalies ne* (11 pav.). Galima teigti, kad dalis akademinės bendruomenės mano, kad universitetų finansavimas susijęs ne tik su valdymo įpatumais, kad finansavimo problemas lemia ir kiti faktoriai.

11 pav. Akademinės bendruomenės pasisakymai apie aukštojo mokslo finansavimo problemas

Apibendrinant galima teigti, kad daugelis visų socialinių grupių respondentų mano, kad finansavimo problemos susijusios su valdymo trūkumais, šis procentas kiek mažesnis akademinės bendruomenės atstovų atsakymuose.

Kitas visoms socialinėms grupėms pateiktas klausimas buvo: *Ar pritariate studijų krepšelio įvedimui?* Labiausiai studijų krepšeliui pritaria, kaip rodo rezultatai, studentai: *Tikrai taip* ir *Iš dalies taip* atsakė atitinkamai 48% ir 32% apklaustųjų. Pozityviai į krepšelius žiūri ir bendruomenės atstovai: *Tikrai taip* ir *Iš dalies taip* atsakė atitinkamai 34% ir 35%. Darbdavių nuomonės pasiskirstė po lygiai (*Tikrai taip* 23% *Iš dalies taip* 27%) teigiamai pasisakė 50% respondentų ir tiek pat 50% respondentų pasirinko neigiamus variantus (*Iš dalies ne* 41% ir *Tikrai ne* 9 %). O akademinės bendruomenės atstovų atsakymuose dominavo neigiami variantai (*Iš dalies ne* 30% ir *Tikrai ne* 30%). Susumavus gautus rezultatus paaiškėjo, kad studentų ir visuomenės nuomonė apie krepšelių įvedimą yra pozityvi, o štai darbdavių ir akademinės visuomenės atstovų dauguma nelabai teigiamai vertina studijų krepšelio įvedimą (12 pav.).

12 pav. Socialinių grupių požiūris į studijų krepšelių įvedimą

Darbdaviams, akademinėi bendruomenei ir visuomenės nariams buvo pateiktas klausimas ar pakankamai finansuojamas aukštasis mokslas. Tiek darbdaviams, tiek visuomenės nariams atrodo, kad finansavimas yra nepakankamas. Visuomenės atstovai *Iš dalies ne* ir *Tikrai ne* atsakė po lygiai, t.y. po 42%. Darbdaviai *Iš dalies ne* ir *Tikrai ne* atsakė atitinkamai 41% ir 23%. Akademinės bendruomenės atstovai pasiskirstė beveik po lygiai: 39% respondentų atsakė *Iš dalies taip*, tuo tarpu 35% - atsakė *Iš dalies ne*.

Akademinėi bendruomenei buvo pateiktas klausimas, ar atitinka aukštojo mokslo reformos koncepcijų vykdymas su skiriamomis valstybės lėšomis. Šiame klausime dauguma akademinės

bendruomenės atstovų pareiškė, kad tikrai ne (57%). Galima teigti, kad aukštojo mokslo institucijų darbuotojai pastebi, kad skiriamos lėšos reformai nesutampa su reformos koncepcijų vykdymu.

Apibendrinant aukštojo mokslo finansavimo aspektą, galima teigti, kad:

- **skirtingos socialinės grupės skirtingai interpretuoja valstybės vykdomą finansavimo aukštajam mokslui politiką.**
- **Darbdaviams, visuomenei ir studentams atrodo, kad finansuojamas aukštasis mokslas nepakankamai, o finansavimo problemos susijusios su valdymo trūkumais.**
- **Akademinės bendruomenės ir darbdavių atstovų dauguma skeptiškai vertina studijų krepšelio įvedimą. O štai akademinės bendruomenės atstovų nuomone aukštojo mokslo reformos koncepcijos skiriasi nuo valstybės skiriamų lėšų skyrimo.**

Tiriant aukštojo mokslo **prieinamumą**, skirtingos socialinės grupės išreiškė jų atstovams aktualią nuomonę. Visų grupių atstovų nuomonė buvo labia panaši, nes dauguma respondentų mano, kad *stojant į aukštąsias mokyklas turi būti nustatytas minimalus balas* (2 lentelė).

2 lentelė

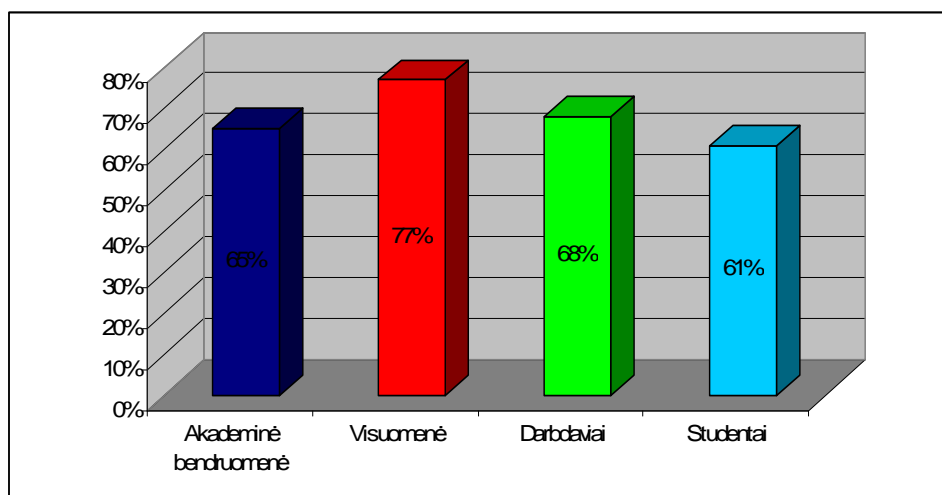
Socialinių grupių požiūris į minimalaus balo reikmę, stojant į aukštąsias mokyklas

Socialinė grupė	Tikrai taip	Iš dalies taip	Iš dalies ne	Tikrai ne
Akademinė bendruomenė	26%	43%	22%	9%
Darbdaviai	32%	27%	32%	9%
Visuomenė	48%	44%	6%	2%
Studentai	46%	39%	4%	10%

Šiek tiek didesnis neigiamas procentas darbdavių socialinėje grupėje, 32% respondentų atsakė *Iš dalies ne*. Apibendrinant, galima teigti, kad visų socialinių grupių atstovai pritaria minimalaus balo įvedimui, stojant į aukštąsias mokyklas.

Tiriant aukštojo mokslo prieinamumą buvo siekta išsiaiškinti, *ar mokestis už mokslą turi priklausyti tik nuo studentų pažangumo, ar mokslas turi būti mokamas tik prasčiau besimokantiems, ar visų studijų formų (dieninis, vakarinis, neakivaizdinis) mokslas turi būti apmokamas vienodai*. Visos socialinių grupių atstovų nuomonės buvo solidarios, vieningai pritaria, kad mokesis turi priklausyti nuo studento pažangumo. Taip atsakė 70% akademinės visuomenės atstovų, 67% visuomenės, 77% darbdavių ir 74% studentų (5 priedas, 8 pav.).

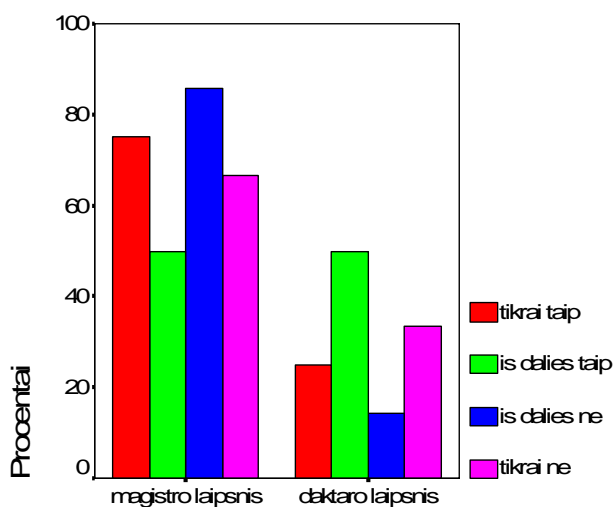
Tačiau, į klausimą, ar mokėti turi tik prasčiau besimokantieji studentai respondentų nuomonės išsiskyrė. Akademinės bendruomenės atstovų ir apklaustų darbdavių nuomonė buvo vienoda, daugelis atsakė, kad mokėti reikėtų tik prasčiau besimokantiems studentams. Taip atsakė 77% akademinės bendruomenės atstovų (5 priedas, 9.1.pav.) ir 96% darbdavių atstovų (5 priedas, 9.3.pav.). Visuomenės atstovai pasiskirstė maždaug po lygiai - 57% teigė, kad mokėti reiktų tik prasčiau besimokantiems, o 44% - kad mokestis neturi būti susietas su studentų pažangumu (5 priedas, 9.2.pav.). O štai daugelis apklaustųjų studentų mano, kad mokestis su pažangumu neturi būti siejami, tai pareiškė 51% respondentų (5 priedas, 9.4. pav.). Taigi matome, kad šiame klausime socialinių grupių respondentų nuomonės išsiskyrė. Labiausiai opus šis klausimas studentų grupei, nes liečia tiesiogiai jų materialinę pusę, tačiau galima suprasti ir kitas respondentų grupes, kurie teigia, jei mokaisi prasčiau susimokėk arba užleisk vietą kitiems, kurie mokosi geriau. Kaip parodė apklausa, visos respondentų grupės nesutinka, kad visų studijų formų (dieninio, vakarinio, neakivaizdinio) mokslas būtų apmokamas vienodai (13 pav.).

13 pav. Socialinių grupių atstovai nesutinka, kad visų studijų formos būtų apmokamos vienodai

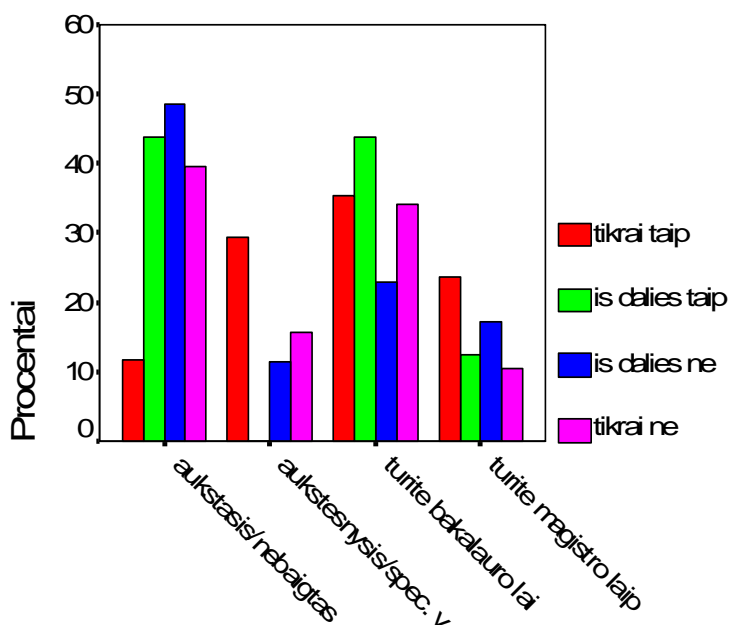
Respondentams buvo pateiktas klausimas apie paskolas studijoms. Paskolų sistema priimta tik šiais metais, todėl ši tema aktuali ir nauja visoms socialinėms grupėms. Dar rudenį televizijoje, spaudoje, internete virė aršios diskusijos apie paskolų tvarką ir naujoves. Todėl įdomu buvo sužinoti tiesiogiai, ką mano apie paskolų tvarką žmonės iš skirtingų socialinių grupių. Dar buvo išsikeltas uždavinys, išsiaiškinti, ar išsilavinimas įtakoja nuomonei apie paskolų tvarką. Kaip parodė apklausa, dauguma akademinės bendruomenės atstovų, turinčių magistro laipsnį, pasisakė, kad *Iš dalies nepritaria* paskolų studijoms tvarkai. O štai daktaro laipsnį turinčių respondentų dauguma

pasirinko variantą *Iš dalies taip*. Taigi, daktaro laipsnį turinčius respondentus daugiau tenkina paskolų studijoms tvarka (14 pav.).

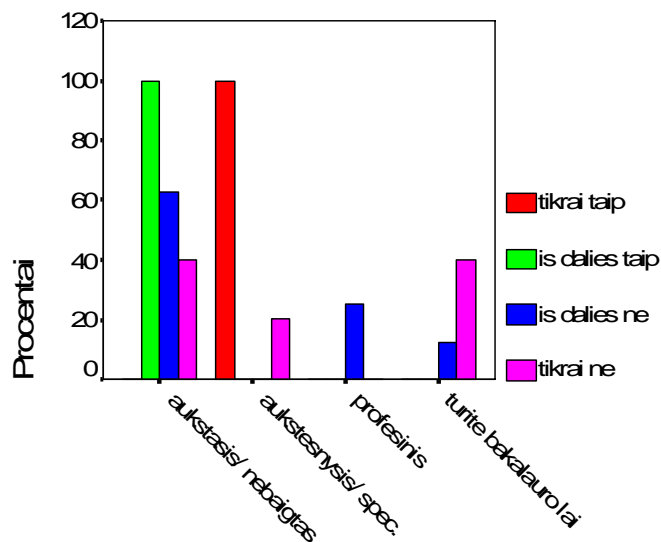
14 pav. Akademinės bendruomenės pasiskirstymas dėl paskolų studijoms tvarkos

Panašiai atsitiko ir su visuomenės apklausos rezultatais. Skirtingą išsilavinimą turintys respondentai, pareiškė skirtingas nuomones. Turintys aukštąjį (įgytas seniau) ir nebaigtą aukštąjį išsilavinimą respondentai daugiau pasisakė, kad nepritaria paskolų studijoms tvarkai. Dauguma iš turinčių aukštesnįjį arba spec. vidurinį išsilavinimą pritaria paskolų studijoms tvarkai. Dauguma bakalauro laipsnį turinčių respondentų pasisakė pritariantys paskolų studijoms tvarkai. Šiai tvarkai pritaria ir daugiau respondentų, turinčių magistro laipsnį (15 pav.).

15 pav. Visuomenės atstovų pasisakymai apie paskolų studijoms tvarkai, atsižvelgiant į išsilavinimą

Kaip parodė respondentų apklausa, darbdavių socialinėje grupėje atsakymus taip pat įtakojo jų turimas išsilavinimas. Taigi, turintys aukštąjį, nebaigtą aukštąjį, aukštesnįjį arba spec. vidurinį išsilavinimą pasisakė pritariantys paskolų studijoms tvarkai. O turintys bakalauro laipsnį šiai tvarkai nepritaria (16 pav.).

16 pav. Darbdavių atstovų pasisakymai apie paskolų studijoms tvarkai, atsižvelgiant į išsilavinimą

Studentų grupės atstovai dauguma pritaria paskolų studijoms tvarkai, *Tikrai taip* ir *Iš dalies taip* atsakė atitinkamai 20% ir 46% respondentų (5 priedas, 10 pav.).

Taigi, įvertinus apklausos duomenis, galima būtų teigti, kad paskolų studijoms nuomonės skyrėsi ne tik priklausomai nuo socialinės grupės, bet nuomonės labai veikė ir išsilavinimas.

Respondentams buvo pateiktas klausimas, *ar pritariate, kad aukštosiose mokyklose studentai yra dviejų tipų: mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą?* Trijų socialinių grupių atstovų dauguma teigė, kad pritaria tokiai studentų padėčiai aukštosiose mokyklose, tai buvo 74% akademinės bendruomenės atstovų, 68% visuomenės atstovų ir 74% studentų. Tačiau darbdavių atstovai, skirtingai negu kitos socialinės grupės, pasisakė prieš tokią studentų padėtį. Darbdavių atstovai 41% atsakė *Iš dalies ne* ir 14% *Tikrai ne* (5 priedas, 11pav.). Taigi, galima teigti, kad ir šiuo klausimu socialinės grupės reiškia skirtingas nuomones.

Apibendrinus aukštojo mokslo prieinamumą, galima teigti, kad:

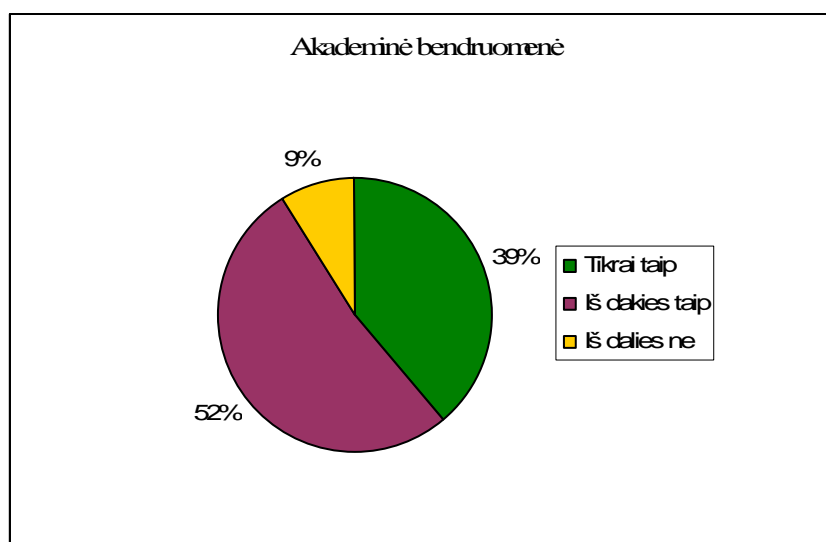
- **socialinės grupės sutaria tik dviem klausimais, kad turi būti įvestas minimalus balas stojant į aukštąsias mokyklas ir, kad mokestis už mokslą turi priklausyti nuo studento pažangumo.**
- **Akademinės bendruomenės atstovų ir apklaustų darbdavių nuomonė buvo vienoda, daugelis atsakė, kad mokėti už mokslą reikėtų tik prasčiau besimokantiems**

studentams. Daugelis apklaustųjų studentų mano, kad mokestis su pažangumu neturi būti siejami.

- Visos respondentų grupės nesutinka, kad visų studijų formų (dieninio, vakarinio, neakivaizdinio) mokslas būtų apmokamas vienodai.
- Įvertinus apklausos duomenis, galima būtų teigti, kad paskolų studijoms nuomonės skyrėsi ne tik priklausomai nuo socialinės grupės, bet nuomonės labai veikė ir išsilavinimas. Todėl turintys aukštesnį išsilavinimą socialinėje grupėje labiau pritarė paskolų sistemai, o mažesnio išsilavinimo respondentai linkę abejoti paskolų studijoms prieinamumu ir teisingumu.
- Darbdaviai abejoja, kad studentai turi būti dviejų tipų: mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą. Tuo tarpu kitos socialinės grupės tam pritaria.

Studijų ir mokslo **kokybės** aspektas buvo tirtas visose socialinėse grupėse gana plačiai. Visoms respondentų grupėms buvo pateikti vienodi klausimai, išskyrus vieną, kur visuomenės, darbdavių ir studentų klausta, *ar tenkina studijų kokybę aukštosiose mokyklose*. Įdomu, kad visos socialinės grupės yra patenkintos studijų kokybe. Visuomenės atstovų 62% apklaustųjų atsakė teigiamai, studentų - atsakė didžioji dauguma 85%. Šiek tiek mažesnis procentas buvo darbdavių tarpe. Iš jų teigiamai atsakė 59% atstovų. Tai rodo, kad ir yra priekaištų iš kitų socialinių grupių aukštojo mokslo sistemai, tačiau dauguma respondentų yra patenkinti šios institucijos teikiama paslauga.

O štai akademinės bendruomenės buvo paklausta, *ar glaudesnis bendradarbiavimas tarp suinteresuotų socialinių grupių pagerintų studijų kokybę*. Dauguma apklaustųjų teigė, jog reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp socialinių grupių. Taip atsakė net 91% akademinės bendruomenės atstovų (17 pav.).

17 pav. Akademinės bendruomenės pozicija klausimui ar glaudesnis bendradarbiavimas tarp suinteresuotų socialinių grupių pagerintų studijų kokybę

Taigi, galima teigti, kad akademinės bendruomenės atstovai sutinka, koks svarbus yra visų suinteresuotų socialinių grupių dalyvavimas aukštajame moksle, kad be bendros veiklos, bendrų interesų, pagaliau, be kartu kuriamo aukštojo mokslo nebus kokybės ir dermės.

Daugumos respondentų nuomone, studijų kokybę gerina dalyvavimas tarptautiniuose projektuose, kviestiniai užsienio dėstytojai, studentų mainų programos. Tokią nuomonę pareiškė visų socialinių grupių atstovai (5 priedas, 12 pav.). Akademinės bendruomenės atstovai 96% apklaustųjų teigė, kad dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę (5 priedas, 13.1.pav.), o 82% respondentų sako, kad kviestiniai užsienio dėstytojai, studentų mainų programos taip pat prisideda kokybės gerinimo aspekto (5 priedas, 12.1.pav.). Visuomenės atstovų 94% apklaustųjų mano, kad dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę (5 priedas, 13.2.pav.), o 95% pritaria užsienio dėstytojų ir mainų programų svarbai, siekiant mokslo kokybiškumo (5 priedas, 12.2.pav.). Darbdavių grupėje situacija panaši, 91% pasisako už tarptautinius projektus (5 priedas, 13.3.pav.) ir 79% sako, kad mokslo kokybei svarbios studentų mainų programos ir kviestinių užsienio dėstytojų dalyvavimas aukštojo mokslo ugdymo procese (5 priedas, 12.3pav.). Studentai neišsiskyrė savo nuomonėmis, jie taipogi savo prioritetus atidavė tarptautiniams projektams, kviestinių dėstytojų ir studentų mainų programoms. Tai sudarė atitinkamai 88% ir 89% apklaustųjų balsų (5 priedas, 12.4.pav. ir 13.4.pav.).

Taip pat visos socialinės grupės vieningai sutaria, kad *reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp akademinės bendruomenės ir darbdavių*. Visose socialinėse grupėse šis rodiklis viršija 90% (5 priedas, 14 pav.). Todėl galima teigti, kad respondentai suvokia bendradarbiavimo svarbą. Tiek dėstytojai, tiek darbdaviai, tiek socialiniai partneriai, dalyvaudami aukštojo mokslo sistemoje, turi

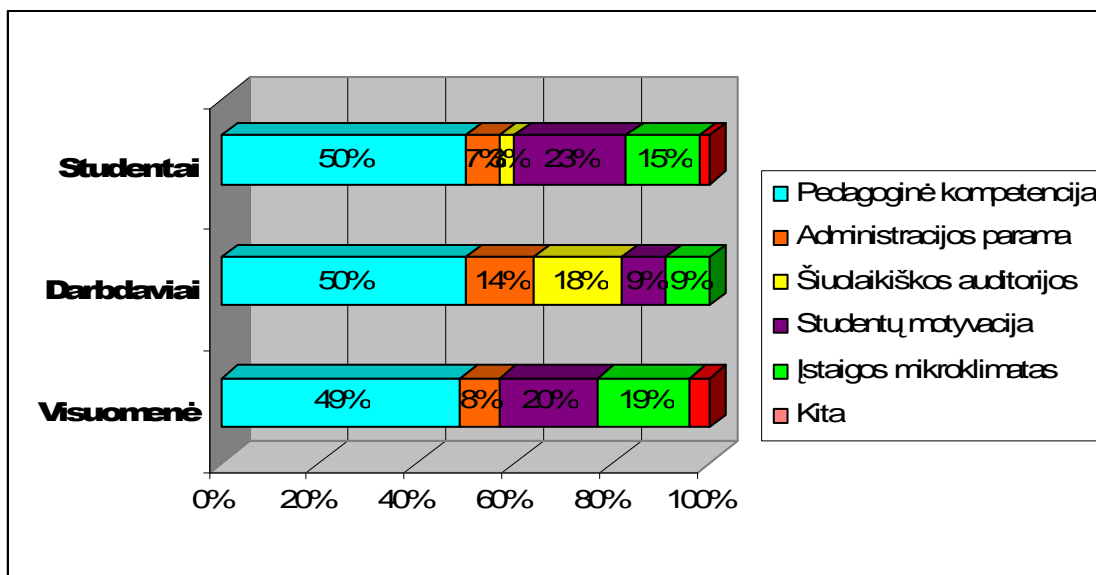
įtakos studijų kokybės gerinimui. Todėl svarbu ne tik deklaruoti bendradarbiavimo svarbą, tačiau reikia abiem pusėms siekti dialogo ir rasti būdų, kaip plėsti bendradarbiavimą, rasti kelius, vedančius į abipusę naudą, kuri taipogi gerins aukštojo mokslo kokybę.

Kad *kokybiškos studijos priklauso nuo studento motyvacijos* sutaria visos respondentų socialinės grupės. Tam pritaria ir patys studentai, jų atsakė teigiamai net 91% apklaustųjų (5 priedas, 15 pav.).

Siekiant išskirti pagrindinius ir svarbiausius teiginius, lemiančius kokybės aspektą, respondentų grupėms buvo pateikti variantai, darantys poveikį kokybei. Socialinių grupių atstovai turėjo pasirinkti, jų nuomone, svarbiausią, darantį didžiausią poveikį kokybei, veiksni. Visuomenės socialinės grupės atstovų dauguma - 49% apklaustųjų mano, kad svarbiausias veiksnys, lemiantis studijų kokybę yra *pakankama pedagoginė kompetencija*, 20% teigia, kad svarbiausia yra *studento motyvacija*, o štai 19% - *geras įstaigos mikroklimatas* (18 pav.). Respondentai mano, kad svarbu yra ir *palankus administracijos požiūris ir parama*. Kiti respondentai pateikė savo komentarus, lemiančius kokybės aspektą: *pedagoginė kompetencija ir mokymosi bazė – laboratorijų aprūpinimas, mokymosi priemonės, auditorijų aprūpinimas šiuolaikine įranga ir t.t.*

Darbdavių grupėje daugiausiai, net 50% respondentų mano, kad svarbiausias veiksnys yra *pakankama pedagoginė kompetencija*, 18% teigė, kad svarbiausia yra *šiuolaikiškos auditorijos*, 14% svarbus *palankus administracijos požiūris ir parama*, 9% svarbus *geras įstaigos mikroklimatas*, 9% *aktuali studentų motyvacija* (18 pav.).

Studentai, kaip ir kitose socialinėse grupėse, daugelis pasisakė, kad svarbiausia yra *pakankama pedagoginė kompetencija*. Taip mano net 50% apklaustųjų. 23% teigia, kad kokybę lemia *studento motyvacija*, 15% yra svarbus *įstaigos mikroklimatas*, 7% pasirinko *palankus administracijos požiūris ir parama*, likę teigė, kad jiems aktualiausiu atrodo *šiuolaikiškos auditorijos*. Buvo studentų, kurie pateikė savo variantą, lemiantį studijų kokybę: *svarbi ne tik materialinė bazė, pedagogų kompetencija, bet pilnavertis ir kūrybingas darbas, bendradarbiavimas su socialiniais partneriais, tarptautinis bendradarbiavimas ir kt.* (18 pav.).

18 pav. Socialinių grupių išskirti veiksniai, darantys įtaką studijų kokybei

Akademinei visuomenei buvo pateiktas kitaip interpretuotas klausimas apie studijų kokybę. Respondentai turėjo pateikti variantą, kuris nušviestų, *kas padeda siekti kokybiško ugdymo*. Taip interpretuoti klausimą paskatino tyrėjos hipotezė, kad dauguma respondentų iš kitų socialinių grupių gali įvardinti kaip svarbiausią veiksnį, lemiantį studijų kokybę, pedagoginę kompetenciją. Todėl respondentai iš akademinės visuomenės grupės turėjo pasirinkti veiksnį, kuris padeda jiems būti kompetetingais, kūrybingais, siekiančiais studentus ugdyti kokybiškai. Daugelis t.y. 52% apklaustųjų atsakė, kad tai yra *studentų motyvacija*. Taigi, daugelis apklaustųjų akademinės bendruomenės atstovų, pasirinkdami kaip svarbiausią veiksnį studentų motyvaciją, pripažįsta, kad tik motyvuotas studentas, turintis tikslą siekti ir pasiekti žinių sferoje, skatina dėstytojus tobulėti, siekti naujovių, ir tampa tarsi varomąja jėga kokybiškai ugdyti. 13% apklaustųjų mano, kad siekti kokybės ugdyme padeda *seminarai, konferencijos, studijos, stažuotės kompetencijų ugdymui*, 9%-ams svarbu *valdžios aparato palaikymas ir pagalba*. Buvo respondentų manančių (po 4%), kad jų kokybiškam ugdymui svarbu *palankus administracijos požiūris ir parama; pakankama pedagoginė kompetencija; papildomas finansavimas vykdant projektinę ir kitokią veiklą; geras įstaigos mikroklimatas*.

Studentams buvo pateiktas klausimas, *pagal ką norėdami studijuoti jie renkasi aukštąją mokyklą*. Toks klausimas studentams buvo pateiktas, norint sužinoti, kas lemia vienokį ar kitokį mokyklos pasirinkimą, ir nuo ko tai priklauso. Pats populiariausias atsakymas, kurį pasirinko apklaustieji studentai, kad tai priklauso nuo *aukštosios mokyklos studijų programų*. Taip teigė 45% respondentų. 34% apklaustųjų studentų pasirinktą aukštąją mokyklą *dėl miesto*, kur ji yra. 14% - svarbu *aukštosios mokyklos įvaizdis*, o 3% teikia pirmenybę aukštajai mokyklai dėl jos *dėstytojų kvalifikacijos*. Likę 3% pateikė savo variantus, kodėl jie rinkosi aukštąją mokyklą: *tai priklauso nuo*

tėvų pajamų, nes ne kiekvienas dabar gali leisti vaiką mokytis kitame mieste; priklauso nuo lėšų ir kt. (5 priedas).

Apibendrinant studijų kokybės aspektą galime teigti, kad:

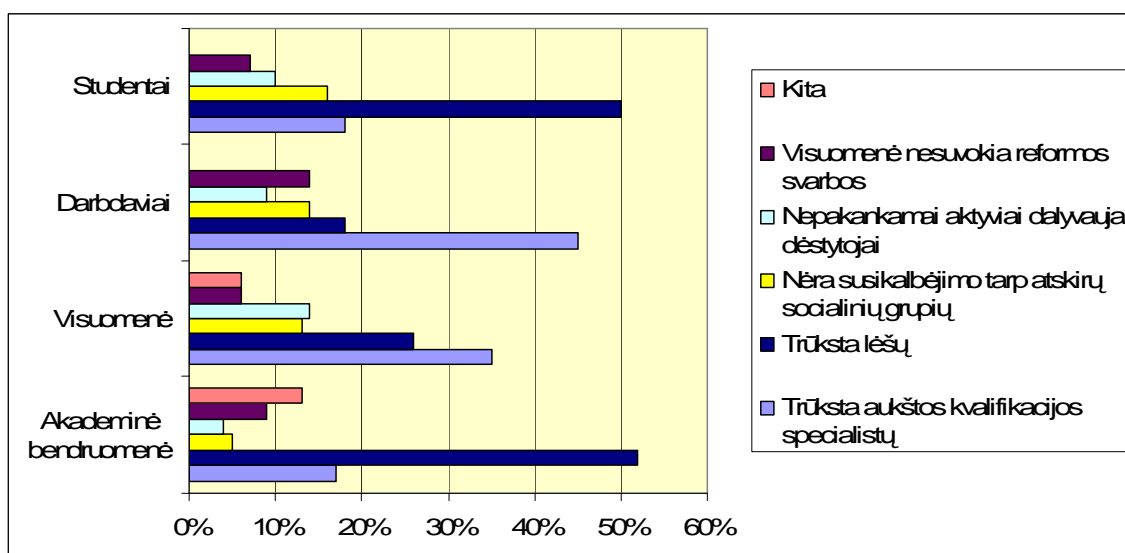
- **Visų socialinių grupių atstovų dauguma yra patenkinti studijų kokybe;**
- **Respondentų nuomone, studijų kokybę gerina dalyvavimas tarptautiniuose projektuose, kviestiniai užsienio dėstytojai, studentų mainų programos;**
- **Studijų kokybė priklauso nuo aukštųjų mokyklų glaudesnio bendradarbiavimo su darbdaviais ir socialiniais partneriais;**
- **Norėdami gerinti studijų kokybę studentai turi turėti aukštą darbo motyvaciją, suinteresuotumą konkrečios veiklos sritimi, norą tobulėti.**
- **Studentai dauguma renkasi aukštąją mokyklą dėl studijų programų, taigi, dėl studijų kokybės taip pat.**
- **Visuomenės, darbdavių ir studentų dauguma mano, kad studijų ugdymo kokybei lemiamą reikšmę turi pakankama pedagoginė kompetencija. O akademinė visuomenė siekiant kokybiško ugdymo, svarbiausia yra studentų motyvacija.**

Siekiant ištirti socialinių grupių nuomones apie **švietimo reformos** eigą, respondentams buvo pateikti trys klausimų grupės, kuriose pateikti galimi atsakymų variantai. Apklausiamieji iš pateiktų variantų turėjo pasirinkti vieną, jų nuomone, svarbiausią veiksnį.

Analizuojant duomenis, buvo ištirta, kad tiriamieji, įvardindami **švietimo reformos sunkumus Lietuvoje**, pasiskirstė į dvi grupes. Akademinės bendruomenės ir studentų nuomone, pagrindinis reformos sunkumas yra *lėšų trūkumas*. Taip mano 52% akademinės bendruomenės atstovų ir 50% apklaustų studentų. Kad *trūksta aukštos kvalifikacijos specialistų gebančių tinkamai atlikti reformą* mano 17% akademinės bendruomenės ir 18% studentų atstovų. *Nėra susikalbėjimo tarp atskirų socialinių grupių*, tai pripažino 16% studentų ir 5% akademinės visuomenės atstovų. O štai 10% studentų ir 4% akademinės visuomenės mano, kad *aukštųjų mokyklų dėstytojai nepakankamai aktyviai dalyvauja įgyvendinant švietimo reformą*. 9% akademinės visuomenės atstovų ir 7% apklaustų studentų teigia, kad *visuomenė dažnai nesuvokia švietimo reformos svarbos* (19 pav.). Akademinės bendruomenės atstovai (13%) pateikė savo variantus dėl švietimo reformos sunkumų: *reformos sunkumų kyla dėl politikos ir tuo metu valdžioje esančios partijos; reforma visiškai netikusi; daug klaidžiojimo ir ieškojimų; nėra vieningos politikos*.

Visuomenė ir darbdaviai svarbiausiu įvardino: *trūksta aukštos kvalifikacijos specialistų gebančių tinkamai atlikti reformą*. Taip teigia 35% visuomenės ir 45% darbdavių atstovų. *Lėšų trūkumas* įvardintas kaip antras pagal svarbumą veiksnys. Taip mano 26% visuomenės ir 18% darbdavių. *Nėra susikalbėjimo tarp atskirų socialinių grupių* mano 14% darbdavių ir 13% visuomenės

atstovų. Svarbus, šių socialinių grupių nuomone, aspektas yra *aukštųjų mokyklų dėstytojai nepakankamai aktyviai dalyvauja įgyvendinant švietimo reformą*. Taip mano 14% visuomenės ir 9% darbdavių. Nemenka dalis, 14% darbdavių ir 6% visuomenės pripažįsta, kad *visuomenė dažnai nesuvokia švietimo reformos svarbos* (19 pav.). Visuomenės atstovai (6%) pateikia savo variantus šiame аспекte: *reforma vykdoma iš kito galo, todėl ir jos įgyvendinimas stringa; blogai atliekama reforma*.

19 pav. Socialinių grupių pasisakymai apie švietimo reformos sunkumus

Analizuojant šį aspektą paaiškėjo, kad akademinė bendruomenė ir studentai, būdami arčiau mokslo srities ir ten vykdomos reformos, įvardino svarbiausiu sunkumu - lėšų trūkumą, o darbdaviams ir visuomenei svarbesnis pasirodė kitas veiksnys, t.y. aukštos kvalifikacijos specialistų trūkumas.

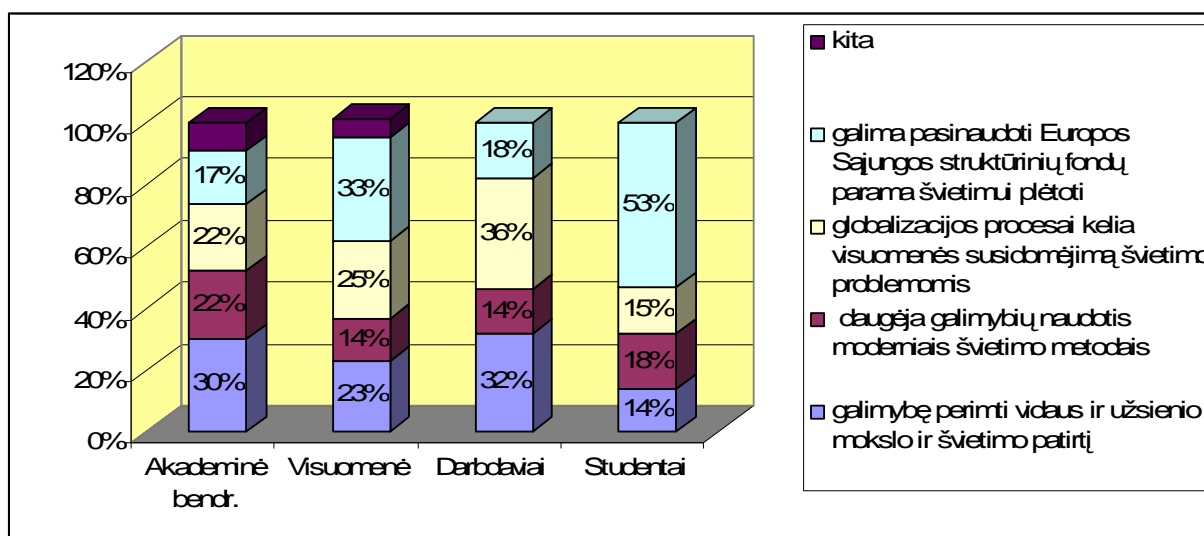
Toliau respondentai turėjo išsirinkti svarbiausią veiksni, kuris **skatina švietimo reformos eigą Lietuvoje**. Šiame klausime visos socialinės grupės pasirinko skirtingus veiksnius. Štai akademinės bendruomenės atstovų dauguma, kaip pagrindinį, įvardino *galimybę perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį*. Taip teigė 30% apklaustųjų (20 pav.). 22% respondentų įvardino, kad *daugėja galimybių naudotis moderniais švietimo metodais*. Tiek pat, t.y. 22% - pasirinko *globalizacijos procesai kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis*. 17% teigia, kad *galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti*. 9% apklaustųjų pateikė savo variantus: *šiuo ekonominės krizės laikotarpiu nėra veiksnių skatinančių reformos eigą ir pan.*

Dauguma visuomenės narių (33%) pareiškė, kad pagrindinis veiksnys, skatinantis švietimo reformą eigą, yra *galimybė pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti*. 25%

- pasirinko globalizacijos procesai kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis, o 23% teigė, kad reformą skatina galimybę perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį, 14% teigė, kad daugėja galimybių naudotis moderniais švietimo metodais (20 pav.). 6% pateikė savo variantus: daugėja galimybių, tačiau priemonės pačios paprasčiausios ir prasčiausios; lėšų trūkumas ir siekis išlaikyti aukštą mokslo lygį.

Darbdavių nuomonės pasiskirstė sekančiai: daugiausia - 36% teigė, kad globalizacijos procesai kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis, 32% mano, kad svarbus veiksnys yra galimybė perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį, 18%-ų svarbu, kad galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti, o 14% teigia, kad daugėja galimybių naudotis moderniais švietimo metodais (20 pav.).

Studentai, kaip ir dauguma visuomenės, net 53% teigia, kad galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti, 18% mano, kad daugėja galimybių naudotis moderniais švietimo metodais, 15% mano, kad svarbiausia yra globalizacijos procesai kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis, o 14% teigia, kad yra galimybė perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį (20 pav.).

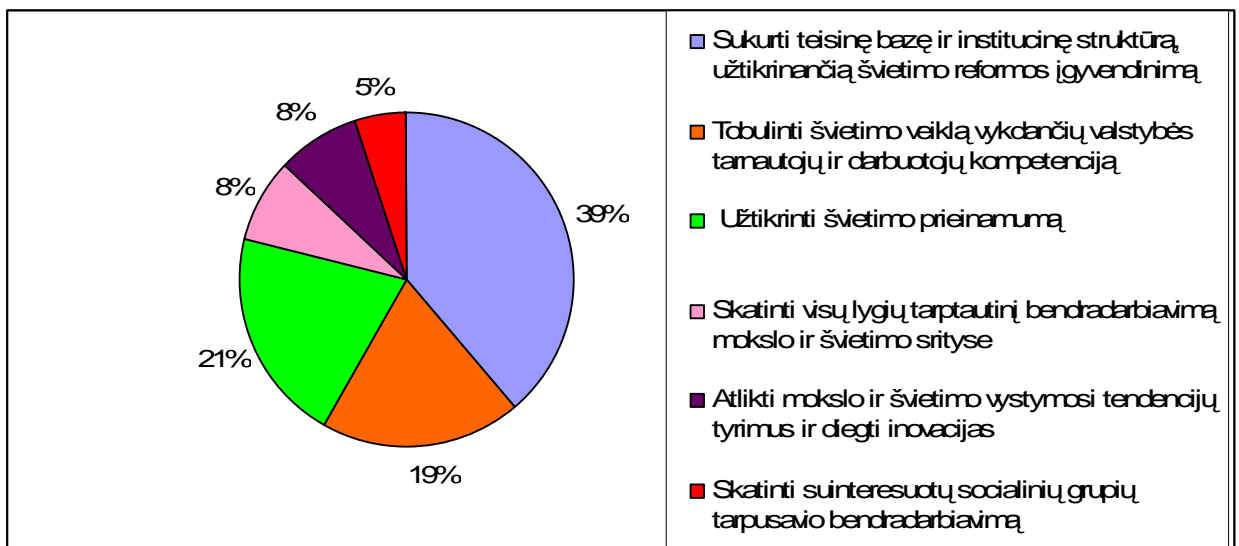
20 pav. Socialinių grupių išskirti veiksniai, skatinantys švietimo reformos eigą

Apibendrinant veiksnius, skatinančius švietimo reformos eigą, galima teigti, kad visos socialinės grupės skirtingai suvokia juos. Kiekviena grupė pasirinko skirtingus veiksnius, tik visuomenės ir studentų dauguma pasirinko, kad galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti, akademinė bendruomenė pagrindiniu įvardino galimybę perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį, o štai darbdaviams svarbiausi pasirodė globalizacijos procesai, kurie kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis.

Visų socialinių grupių atstovų buvo paprašyta išskirti, **kas yra svarbiausia ir būtiniausia įgyvendinant švietimo reformą**. Beveik visų grupių, išskyrus studentus, daugelis respondentų pasirinko *sukurti teisinę bazę ir institucinę struktūrą, užtikrinančią švietimo reformos įgyvendinimą*. Taip atsakė 48% akademinės bendruomenės atstovų, 41% visuomenės atstovų ir 50% darbdavių atstovų. Studentų tik 15% pasirinko šį variantą. *Tobulinti švietimo veiklą vykdančių valstybės tarnautojų ir darbuotojų kompetenciją* buvo antras pagal populiarumą tarp trijų grupių. Tokį variantą pasirinko 26% akademinės bendruomenės atstovų, 19% visuomenės ir 18% darbdavių. O iš studentų atstovų šį variantą pasirinko 15%. Taip pat populiarus veiksnys tarp respondentų buvo *užtikrinti švietimo prieinamumą*. Jį pasirinko 17% akademinės bendruomenės atstovų, 19% visuomenės, 23% darbdavių atstovų ir 25% studentų. Beje, studentų tarpe tai buvo pats populiariausias veiksnys, kuris jų nuomone yra svarbiausias ir būtiniausias įgyvendinant švietimo reformą. Kad reikia *skatinti visų lygių tarptautinį bendradarbiavimą mokslo ir švietimo srityse* pasirinko 17% studentų, 5% darbdavių ir 8% visuomenės atstovų. Akademinės bendruomenės atstovai šio varianto nepasirinko. *Atlikti mokslo ir švietimo vystymosi tendencijų tyrimus ir diegti inovacijas* svarbu 9% akademinės bendruomenės atstovų, 6% visuomenės atstovų ir 16% tyrime dalyvavusių studentų. Kad reikia *skatinti suinteresuotų socialinių grupių tarpusavio bendradarbiavimą* mano 6% visuomenės, 5% darbdavių ir 11% studentų atstovų. Visuomenės atstovai pateikė ir savo nuomonę: *Svarbu geras reformos administravimas, norint pasiekti reformos tikslus*.

Taigi, apibendrinant visų respondentų nuomones apie svarbiausius ir būtiniausius reformos veiksnius, galima teigti, kad dauguma socialinių grupių panašiai įvardina svarbiausius reformos įgyvendinimo veiksnius, skiriasi tik studentų nuomonės. Tai galima būtų paaiškinti studentų jaunatvišku pragmatiškumu, noru reikšti savo nuomonę, patyrimo šioje srityje ir gyvenime, stoka.

Sudėjus visų respondentų pasisakymus, gauti tokie apklausos rezultatai. Populiariausiu visos socialinės grupės įvardino sukurti teisinę bazę ir institucinę struktūrą, užtikrinančią švietimo reformos įgyvendinimą (21 pav.). Antras populiarus veiksnys buvo išskirtas - užtikrinti švietimo prieinamumą (21 pav.). Trečias, pagal populiarumą, veiksnys respondentų įvardintas: tobulinti švietimo veiklą vykdančių valstybės tarnautojų ir darbuotojų kompetenciją (21 pav.).

21 pav. Socialinių grupių išskirti svarbiausi ir būtinausi reformos veiksniai

Apibendrinant visus pasisakymus apie švietimo reformą, galima teigti, kad įvardinant reformos sunkumus, nuomonės labiau sutapo akademinės bendruomenės ir studentų atstovų, o štai veiksnius, skatinančius švietimo reformos eigą, visos socialinės grupės suvokia skirtingai. Visų respondentų nuomonės apie svarbiausius ir būtinausius veiksnius, įgyvendinant švietimo reformą, yra gana panašios, skiriasi tik studentų pasisakymai.

Galima daryti tokias išvadas:

- Akademinės bendruomenės ir studentų nuomone, pagrindinis reformos sunkumas yra lėšų trūkumas. Visuomenė ir darbdaviai svarbiausiu įvardino, kad trūksta aukštos kvalifikacijos specialistų, gebančių tinkamai atlikti reformą.
- Veiksnius, skatinančius švietimo reformos eigą, visos socialinės grupės įvardino skirtingai. Visuomenės ir studentų dauguma pasirinko, kad galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti, akademinė bendruomenė pagrindiniu įvardino galimybę perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį, o štai darbdaviams svarbiausi pasirodė globalizacijos procesai, kurie kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis.
- Visų respondentų dauguma, apie svarbiausius ir būtinausius reformos veiksnius, įvardina panašiai. Skiriasi tik studentų nuomonės. Populiariausiu socialinės grupės įvardino sukurti teisinę bazę ir institucinę struktūrą, užtikrinančią švietimo reformos įgyvendinimą, antras populiarus veiksnys - užtikrinti švietimo prieinamumą, trečias - tobulinti švietimo veiklą vykdančių valstybės tarnautojų ir darbuotojų kompetenciją.

4.3. Tyrimo aptarimas

Apibendrinant viso tyrimo rezultatus, galima teigti, kad skirtingų socialinių grupių atstovai ne visuose klausimuose turi vienodą požiūrį į aukštojo mokslo aspektus.

Tiriant aukštojo mokslo **autonomijos** aspektą, paaiškėjo, kad nepriklausomai nuo socialinės grupės, respondentai išreiškė nuomonę, kad *autonomijos universitetuose trūksta*. Visgi, mažiausiai universitetų autonomija, kaip parodė tyrimas, domisi darbdaviai. Dauguma apklaustųjų nurodė, kad *priimamų studentų skaičių, studijų rengimą, vidinius finansus turi reguliuoti pati aukštoji mokykla*. Projekte “Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis” teigiama, kad mokslinės veiklos sritys, kryptys, problemos ir temos aukštosiose mokyklose yra jų autonomijos objektas.

Akademinės bendruomenės atstovai pareiškė, kad aukštojo mokslo *autonomija yra nepakankama*, didžioji dalis respondentų patiria, kad *yra varžoma akademinė laisvė*. Galima būtų teigti, kad universitetų autonomijos klausimu visoms socialinėms grupėms kyla abejonių apie šios funkcijos veiksmingumą aukštųjų mokyklų atžvilgiu.

Ištyrus universiteto **valdymo** aspekto gautus rezultatus skirtingose socialinėse grupėse, būtų galima teigti, kad mažiausiai aktualūs universiteto valdymo aspektai yra darbdaviams. Tačiau *universitetų valdyme dalyvauti aktualu visoms socialinėms grupėms*. Reiškia, respondentai domisi aukštojo mokslo valdymu, aktualios ir svarbios yra jiems šios institucijos problemos.

Visos respondentų grupės (visuomenė, darbdaviai ir studentai) atsakė, kad aukštųjų mokyklų atskaitomybė už veiklą yra tik formali. Tai pripažįsta ir patys mokslo įstaigų atstovai. Projekte “Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis” teigiama, kad visuomeninė aukštųjų mokyklų priežiūra labia ribota, o dabartinė jų atskaitomybė už veiklą visuomenei yra pernelyg formali.

Akademinės bendruomenės atstovai, pagal tyrimo rezultatus, mano, kad socialinių partnerių dalyvavimas valdyme yra pakankamas, ir daugiau įtakos šiame procese jie nelebai pageidautų, nes tai didina atskaitomybę ir mažina uždarumą, o tai prieštarauja universiteto, kaip institucijos suvokimui ir tradicijoms, kurios mena universiteto ištakas. Bet tai prieštarauja aukštojo mokslo atstovų teiginiams, pateiktiems projekte “Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis”. Ten teigiama, kad yra labai silpnas bendradarbiavimas tarp aukštųjų mokyklų ir privataus verslo sektoriaus mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje. A. Samalavičius (2003) teigia, kad Lietuvoje didėja atotrūkis tarp akademinės ir neakademinės sferų. Nyksta erdvė, kur mokslinė mintis sąveikautų su pilietine pozicija.

Kaip parodė tyrimas, *valdymo aspektas yra vertinamas gana prieštaringai ir skirtingai suvokiamas įvairiose socialinėse grupėse.*

Atlikus tyrimą ir išanalizavus aukštojo mokslo **finansavimo** aspektą, galima teigti, kad skirtingos socialinės grupės skirtingai interpretuoja valstybės vykdomą finansavimo aukštajam mokslui politiką. Darbdaviams, visuomenei ir studentams atrodo, kad *finansuojamas aukštasis mokslas nepakankamai, o finansavimo problemos susijusios su valdymo trūkumais.* Taip pat teigiama ir „Aukštųjų mokyklų administratorių geros patirties vadove“ (2000), kur sakoma, kad vykstanti intensyvi aukštojo mokslo plėtra iškelia nemažai problemų, kurios dažnai susijusios su aukštojo mokslo vadybos ypatybėmis, ribotų finansinių galimybių rinkos lemiamoje aplinkoje. Taip pat teigia ir J. Antanavičius, V. Guoga ir kt. (2000): Mokslas ir studijos retai įtraukiami į Lietuvos Respublikos Vyriausybės prioritetų, kuriais vadovaujasi Finansų ministerija planuodama valstybės išlaidas, sąrašus, nors viešuose pareiškimuose švietimas, mokslas ir moksliniai tyrimai dažnai minimi kaip valstybės prioritetai .

Akademinės bendruomenės ir darbdavių atstovų dauguma *skeptiškai vertina studijų krepšelio įvedimą.*

O štai akademinės bendruomenės atstovų nuomone *aukštojo mokslo reformos koncepcijos skiriasi nuo valstybės skiriamų lėšų skyrimo.* Galima teigti, kad aukštojo mokslo institucijų darbuotojai pastebi, kad skiriamos lėšos reformai nesutampa su reformos koncepcijų vykdymu.

Taigi, visos apklaustųjų grupės šį aspektą linkusios vertinti pagal savo egzistencijos prizmę. Finansavimo aspektas ir šiaip gyvenime yra opus, o kai tai liečia visuomeninį objektą, požiūriai ir nuomonės darosi dar aršesniais. Reikia sutikti, kad geriausiai šį klausimą suvokia žmonės tiesiogiai ir kasdien dalyvaujantys aukštojo mokslo vyksme. Todėl galima būtų teigti, kad akademinės bendruomenės pozicija ne visada yra klaidinga.

Apibendrinus aukštojo mokslo **prieinamumą**, galima teigti, kad socialinės grupės sutaria tik dviem klausimais, kad *turi būti įvestas minimalus balas stojant į aukštąsias mokyklas ir, kad mokestis už mokslą turi priklausyti nuo studento pažangumo.* Taip teigia ir mokslo institucijų atstovai savo projekte “Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis”. Šiame pasisakyme teigiama, kad valstybės remiamų studijų ir didelės dalies stipendijų gavimas yra labiau susietas su mokymosi pasiekimais, o ne su socialine padėtimi.

Akademinės bendruomenės atstovų ir apklaustų darbdavių nuomonė buvo vienoda, daugelis atsakė, kad *mokėti už mokslą reikėtų tik prasčiau besimokantiems studentams.* Daugelis apklaustųjų studentų mano, kad mokestis su pažangumu neturi būti siejami.

Visos respondentų grupės *nesutinka, kad visų studijų formų (dieninio, vakarinio, neakivaizdinio) mokslas būtų apmokamas vienodai.*

Įvertinus apklausos duomenis, galima būtų teigti, kad paskolų studijoms nuomonės skyrėsi ne tik priklausomai nuo socialinės grupės, bet nuomonės labai veikė ir išsilavinimas. *Todėl turintys aukštesnį išsilavinimą socialinėje grupėje labiau pritarė paskolų sistemai, o mažesnio išsilavinimo respondentai linkę abejoti paskolų studijoms prieinamumu ir teisingumu.*

Darbdaviai abejoja, kad studentai turi būti dviejų tipų: mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą. Tuo tarpu kitos socialinės grupės tam pritaria.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad šiame aspekte socialinės grupės randa daugiau vienodų pozicijų.

Studijų **kokybės** aspekto analizė parodė, kad visų socialinių grupių atstovų dauguma yra *patenkinti studijų kokybe*. Tai teigia ir patys akademinės bendruomenės atstovai savo veikale „Vilniaus universiteto teorinės fizikos ir astronomijos instituto 2005 – 2007-ųjų metų strateginis veiklos planas“. Sakoma, kad „Nepaisant sunkumų, šalies mokslo ir studijų sistema yra pajėgi vykdyti savo misiją. Mokslinių tyrimų lygis pagrindinėse mokslinės veiklos mokslo kryptyse yra pakankamai aukštas, turi tarptautinį pripažinimą.“

Respondentų nuomone, *studijų kokybę gerina dalyvavimas tarptautiniuose projektuose, kviestiniai užsienio dėstytojai, studentų mainų programos.*

Studijų kokybę priklauso nuo aukštųjų mokyklų glaudesnio bendradarbiavimo su darbdaviais ir socialiniais partneriais. Tai parodė tyrimas, taip teigia ir V. Nekrošius, J. Augutis, J. Daunoras ir kt. (2005), kur sakoma, kad vienas iš aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo tikslų yra užtikrinti visuomenės ir ypač darbdavių pasitikėjimą joje teikiamais laipsniais ar diplomais.

Norėdami gerinti studijų kokybę *studentai turi turėti aukštą darbo motyvaciją*, suinteresuotumą konkrečios veiklos sritimi, norą tobulėti. Studentai dauguma renkasi aukštąją mokyklą dėl studijų programų, taigi, dėl studijų kokybės taip pat.

Visuomenės, darbdavių ir studentų dauguma mano, kad studijų ugdymo kokybei lemiamą reikšmę turi *pakankama pedagoginė kompetencija*. O akademinė visuomenė, siekiant kokybiško ugdymo, svarbiausia yra *studentų motyvacija*.

Išanalizavus visus pasisakymus apie **švietimo reformą**, galima teigti, kad įvardinant reformos sunkumus, nuomonės labiau sutapo akademinės bendruomenės ir studentų atstovų. Populiariausi sunkumai įvardinti *lėšų stygius* ir *aukštos kvalifikacijos specialistų gebančių tinkamai atlikti reformą trūkumas*. O štai veiksnius, skatinančius švietimo reformos eigą, visos socialinės grupės suvokia skirtingai. Studentams populiariausiu buvo, kad galima pasinaudoti *Europos Sąjungos*

struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti, akademinė bendruomenė pagrindiniu įvardino galimybę perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį, o štai darbdaviams svarbiausi pasirodė, kad globalizacijos procesai, kurie kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis.

Visų respondentų nuomonės apie svarbiausius ir būtinausius veiksnius įgyvendinant švietimo reformą, yra gana panašios, skiriasi tik studentų pasisakymai. Populiariausiu visos socialinės grupės įvardino *sukurti teisinę bazę ir institucinę struktūrą, užtikrinančią švietimo reformos*. Antras populiarus veiksnys buvo išskirtas - *užtikrinti švietimo prieinamumą*. Trečias, pagal populiarumą, veiksnys - *tobulinti švietimo veiklą vykdančių valstybės tarnautojų ir darbuotojų kompetenciją*.

Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus, galima patvirtinti tyrimo **hipotezę**, kad **kiekviena socialinė grupė suvokia tik tuos aukštojo mokslo aspektus, kurie yra jiems aktualūs**.

Daugelį kriterijų, kurie buvo išsikelti tyrime, socialinių grupių atstovai supranta skirtingai. Šiek tiek labiau sutapo respondentų nuomonės **prieinamumo** ir **švietimo reformos aspektuose**.

Kaip parodė apklausos rezultatai, aukštojo mokslo problemomis mažiausiai suinteresuoti yra darbdavių atstovai. Galima teigti, kad juos mažiau domina pats aukštasis mokslas, nors jo valdyme jie sutinka ir norėtų dalyvauti.

Opus visoms socialinėms grupėms buvo aukštųjų mokyklų finansavimo kriterijus. Nors daugelis pripažino, kad svarbiausia yra lėšų trūkumas, tačiau aktualūs liko su valdymu ir lėšų paskirstymu susiję aspektai.

Studijų kokybė yra patenkinti dauguma ir tai džiugina, nes kokybiškos studijos išugdys kokybę mėgstančius studentus, o vėliau - kokybę vertinančius piliečius. Tik tokie žmonės galės sukurti ne tik kokybišką mokslą, bet ir kokybišką gyvenimą.

Apibendrinus gautus rezultatus, galima juos pateikti lentelėje (3 lentelė).

Socialinių grupių aukštojo mokslo vertinimas pagal kriterijus

SOCIALINĖ GRUPĖ	KRITERIJAI				
	VALDYMAS	AUTONOMIJA	FINANSAVIMAS	PRIEINAMUMAS	KOKYBĖ
AKADEMINĖ BENDRUOMENĖ	↑ ↓ ↓	↑ ↑ ↑	↑ ↑ ↓	↑ ↑ ↓	↑ ↑ ↑
VISUOMENĖ	↑ ↑ ↓	↑ ↑ ↑	↑ ↓ ↓	↓ ↓ ↑	↑ ↑ ↑
DARBDAVIAI	↑ ↓ ↓	↑ ↑ ↓	↓ ↓ ↓	↓ ↓ ↓	↑ ↑ ↑
STUDENTAI	↑ ↑ ↓	↑ ↑ ↑	↑ ↑ ↓	↑ ↑ ↑	↑ ↑ ↑

(Paaiškinimai: ↑ - teigiamas požiūris, ↓ - neigiamas požiūris)

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad šiame aspekte turi padirbėti visi socialinių grupių atstovai, o ypač akademinė bendruomenė, kad surastų bendrą koordinavimo tašką ne tik su darbdaviais ir socialiniais partneriais. Reiktų skatinti platesnį visuomenės švietimą, atskleidžiant ne tik aukštojo mokslo problemas, bet ir pasiekimus šioje srityje, akcentuoti naujove, pasikeitimus ir ateities sperspektyvas.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

- Aukštasis mokslas yra labai svarbus, nes skatina socialinę dimensiją, mažina skirtumus ir didina žinių lygį bei tobulina įgūdžius ir kompetencijas visuomenėje.
- Darbe identifikuoti pagrindiniai aukštojo mokslo pertvarkos aspektai – autonomija, valdymas, prieinamumas, finansavimas ir studijų kokybė.
- Vykstanti intensyvi aukštojo mokslo plėtra iškelia nemažai problemų, kurios turi būti sprendžiamos kompleksiskai, neišskiriant aukštųjų mokyklų autonomijos, valdymo, studijų kokybės, mokslo ir eksperimentinės plėtros finansavimo, studijų prieinamumo ir kitų aukštojo mokslo sistemos veiklos aspektų.
- Universitetai neturi tvirtų bendravimo su socialiniais partneriais tradicijų, todėl svarbu skatinti universitetus ir verslo struktūras glaudžiau bendradarbiauti, siekiant universitetuose įgytas žinias paskleisti visuomenėje ir pritaikyti versle.
- Aukštuoju mokslu suinteresuotos socialinės grupės - valdžios institucijos, akademinė bendruomenė, visuomenės atstovai, darbdaviai ir studentai - turi labiau bendradarbiauti, kad suvoktų ne tik savo, bet ir kitų socialinių grupių siekius ir interesus aukštajame moksle. Kaip iniciatorė šiame kontekste, gali pasireikšti akademinė visuomenė, kuri skatintų platesnį visuomenės švietimą, atskleidžiant ne tik aukštojo mokslo problemas, bet ir pasiekimus šioje srityje, akcentuotų naujoves, pasikeitimus ir ateities perspektyvas.
- Atliktas tyrimas parodė, kad nepriklausomai nuo socialinės grupės, respondentai pripažįsta, kad autonomijos universitetuose trūksta. Dauguma mano, kad priimamų studentų skaičių, studijų rengimą, vidinius finansus turi reguliuoti pati aukštoji mokykla.
- Požiūriai į aukštojo mokslo valdymą įvairiose socialinėse grupėse skiriasi, tačiau visos grupės domisi aukštojo mokslo valdymu, aktualios ir svarbios yra jiems šios institucijos problemos.
- Skirtingos socialinės grupės skirtingai interpretuoja valstybės vykdomą finansavimo aukštajam mokslui politiką. Darbdaviams, visuomenei ir studentams atrodo, kad finansuojamas aukštasis mokslas nepakankamai, o finansavimo problemos susijusios su valdymo trūkumais.
- Mokslo prieinamumo atžvilgiu, socialinės grupės sutaria tik dviem klausimais, kad turi būti investas minimalus balas stojant į aukštąsias mokyklas ir, kad mokestis už mokslą turi priklausyti nuo studento pažangumo. Studijų krepšelio ir paskolų sistema vertinama skirtingai.

- Visų socialinių grupių atstovų dauguma yra patenkinti studijų kokybe. Ją gerina dalyvavimas tarptautiniuose projektuose, kviestiniai užsienio dėstytojai, studentų mainų programos, pakankama pedagoginė kompetencija ir studentų motyvacija.
- Akademinė bendruomenė palankiausiai aukštajame moksle vertina autonomijos ir mokslo kokybės aspektus. Mokslo finansavimo ir prieinamumo klausimuose vyrauja daugiau teigiamas požiūris, nors yra ir skeptikų. Pats opiausias, kaip parodė apklausa, akademinėi bendruomenei yra valdymo aspektas. Jis susilaukė daugiausiai neigiamų vertinimų ir, matyt, yra opiausias šiai socialinei grupei.
- Visuomenės atstovų dauguma teigiamai vertina aukštojo mokslo autonomijos ir kokybės aspektus. O štai aukštojo mokslo valdymo klausime atsiranda nuomonių, nepritariančių šiandien vykdomai politikai. Daugiausia abejonių visuomenei kelia aukštojo mokslo finansavimo ir prieinamumo aspektai. Čia yra gausiausia nepasitikėjimo ir neigiamo požiūrio.
- Darbdaviai iš visų grupių turi daugiausiai pretenzijų aukštajam mokslui. Tik kokybės klausime vyrauja teigiamos nuostatos. Darbdaviams daug abejonių kelia aukštojo mokslo valdymo ir autonomijos aspektai. O štai finansavimu ir prieinamumu daugelis visai nepatenkinti, vertina neigiamai.
- Studentų nuomonės aukštojo mokslo vertinime buvo pačios pozityviausios. Net tris kriterijus – autonomiją, prieinamumą ir kokybę – jie vertina ypač palankiai. Šiek tiek abejonių sulaukė finansavimo ir valdymo aspektai, tačiau dauguma pritaria vykdomiems pokyčiams.
- Kiekviena socialinė grupė yra suinteresuota aukštojo mokslo progresu, nepriklausomai nuo socialinės priklausomybės. Kiekviena supranta jos svarbą ir naudą nūdienos tendencijose. Todėl negalima teigti, kad skirtingas suvokimas asimiliuos nenorą tobulinti ir keisti mokslo aspektų ir aktyviai dalyvauti šio proceso vyksme.

LITERATŪRA

1. Ambrasaitė N., Jucevičienė P., Kizienė D., Targamadžė V. Lietuvos švietimo sistema. Kn.: Jucevičienė P. (sud.) Lyginamoji edukologija. – Kaunas: Technologija, 1996.
2. Andriuškevičiūtė J., Baryla A., Griniuvienė V. ir kt. Aukštųjų mokyklų administratorių geros patirties vadovas. Kaunas: KTU, 2000.
3. Antanavičius J., Guoga V. ir kt. Lietuvos aukštojo mokslo finansavimas naujajame tūkstantmetyje. – Vilnius, 2000.
4. Arimavičiūtė, M. Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005.
5. Aukštasis mokslas Estijoje. [žiūrėta 2009 05 25]. Prieiga per internetą: www.kmu.lt/avevita/text.php?str_id=474
6. Aukštojo mokslo kokybė. Vytauto Didžiojo Universitetas. - Vilnius, 2007.
7. Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos (studija). – Kaunas: Technologija, 2007.
8. Aukštasis mokslas. Statistikos departamentas prie LR vyriausybės, 2008. [žiūrėta 2009 12 14]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=6729>
9. Aukštojo mokslo raidos perspektyva (studijos), 2007. [Žiūrėta 2009 10 15] Prieiga per internetą : www.smm.lt/naujienos/docs/pranesimas_s_vengrio_041124.doc
10. Aukštasis mokslas: visuomenės požiūris, 2008.[žiūrėta 2009 12 14]. Prieiga per internetą: <http://www.studijos.lt/dienorastis/30/0/Aukstasis-mokslas-visuomenes-pozioris>
11. Aukštosiose mokyklose padaugėjo studentų, 2008.[žiūrėta 2009 12 14]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/education/article.php?id=16685303>
12. Atviro koordinavimo metodo (AKM) mišriosios politikos ekspertų grupės įvertinimo ataskaita (2007) [žiūrėta 2009-02-21]. Prieiga per internetą: <http://mokslasplius.lt/lms/files/active/0/CREST%20ekspertu%20ataskaita%20lietuviskai%202007%2007%2011.doc>.
13. Актуальные вопросы развития высшего образования в Латвии: региональный аспект, 2009.[žiūrėta 2010 01 24]. Prieiga per internetą: http://www.baltic-course.com/rus/kruglij_stol/?doc=19719
14. Bagdzevičienė R. Regionų plėtros ir vadybos aspektai, 2003.[žiūrėta 2009 12 09]. Prieiga per internetą: www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RB_reg_ekon_vadyb.doc
15. Bagdonienė L., Hopenienė R. Paslaugų marketingas ir vadyba. - Kaunas, 2005.
16. Barnett R. Improving Higher Education: Total Quality Care. – London: SRHE/ Open University Press, 1992.

17. Bartuševičienė V., Butkienė J. Aukštojo mokslo studijų kokybės užtikrinimas Bolonijos proceso kontekste.// Mokslo Lietuva 2006 m. rugsėjo 21-spalio 4 d. Nr. 16 (350) [žiūrėta 2009 09 15]. Prieiga per internetą: <http://mokslasplius.lt/mokslo-lietuva/node/95>
18. Birmontienė T., Lukošūnienė D. Lietuvos aukštasis mokslas ir kvalifikacinis pripažinimas. – Vilnius: Justicija, 1999.
19. Bruzgelevičienė R. Lietuvos švietimo kaita. Švietimo reformos darbai tūkstantmečių sandūroje: tendencijos, lūkesčiai. Švietimo studijos, 6. - Vilnius: Garnelis, 2001.
20. Bulajeva T. Aukštojo mokslo internacionalizavimas globalizacijos salygomis// Acta paedagogica Vilnensia, 2005.
21. Business brain // The Economist, 2005. [žiūrėta 2009 05 25] Prieiga per internetą: http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=15712913
22. Butkus G. „Kas svarbiau darbdaviui: diplomai ar darbo patirtis?“, 2009. [žiūrėta 2009 12 15]. Prieiga per internetą: http://www.straipsniai.lt/aukstasis_mokslas/puslapis/13003
23. Didėjantis aukštojo mokslo institucijų vaidmuo. [žiūrėta 2009 12 18]. Prieiga per internetą: <http://distance.ktu.lt/livun/91212.html>
24. Dėl klaidinančių teiginių apie mokslo ir studijų reformą // Švietimo naujienos 2009m., Nr. 5(280).
25. Europos sąjungos regioninės politikos projektas: „Darbas regionų labui 2004“. [žiūrėta 2009 12 14]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_lt.pdf
26. Ilgalaikės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategijos įgyvendinimo II etapo programa (2006–2009) [žiūrėta 2009 12 15], Prieiga per internetą: www.tpa.lt/7PP-konferencija/Pranesimai/1-ministras-7PP_konf.ppt.
27. „Inovacijų versle plėtra: strateginiai prioritetai ir veiksmai“, 2007.[žiūrėta 2009 12 14]. Prieiga per internetą: www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/ino/.../programa_2007-lic.doc
28. Focus on the structure of higher education in europe 2006/07. National trends in the bologna process, p. 205. [žiūrėta 2009 12 19]. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/085en.pdf.
29. Fullan M. Pokyčių jėgos. - Vilnius, 1998.
30. Ginevičius R. - Lietuvos universitetų rektorių viešnage rygoje // Mokslo Lietuva, Nr.11, 2007. [žiūrėta 2009 11 18]. Prieiga per internetą: <http://mokslasplius.lt/mokslo-lietuva/node/531>

31. James A. F. Stoner J.A.F., Freeman Edward R., Gilbert Jr., Daniel R. Vadyba. Vilnius, 2000.
32. Jovaiša L. Enciklopedinis edukologijos žodynas. – Vilnius, 2007.
33. Karčiauskienė M., Lukšienė M., Žukauskas K. ir kt. Lietuvos mokyklos ir pedagoginės minties istorijos bruožai. – Vilnius: Mintis, 1983.
34. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kaunas: JUDEX leidykla, 2002.
35. Katiliūtė E. Aukštosios ir vidurinės mokyklos sanglauda švietimo politikos aspektu. // Socialiniai mokslai Nr. 1(38), 2003. [žiūrėta 2009-02-22]. Prieiga per internetą: <http://www.education.ktu.lt/žurnalą>
36. Kraujutaitytė L. Aukštojo mokslo demokratiškumo pagrindai. Monografija. – Vilnius: LTU, 2002.
37. Konstitucinio Teismo nutarimai. 2002. [žiūrėta 2009 12 22]. Prieiga per internet: www.smm.lt/
38. Leonavičius J. Sociologijos žodynas. - Vilnius: Academia, 1993.
39. Lietuvos aukštasis mokslas. – Vilnius, 2002.
40. Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga: ES PHARE programa „Lietuvos aukštojo mokslo reforma“, 1999.
41. Lietuvos aukštojo mokslo finansavimas naujajame tūkstantmetyje. Poleminė knyga. – Vilnius: ES PHARE Programa „Aukštojo mokslo institucinė reforma“, 2000.
42. LR Aukštojo mokslo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 27 – 715.
43. Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas. VIII skirsnis Aukštųjų mokyklų finansavimas. // Valstybės žinios. 2000, Nr. 27 – 715.
44. Lietuvos integracija į Europos Sąjungą, 2000. [žiūrėta 2009 12 19]. Prieiga per internetą: http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/lietuvos_integracija_i_europos_sajunga/2422
45. LR Vyriausybės 2006 m. balandžio 5 d. nutarimas Nr. 335 “Dėl Lietuvos aukštojo mokslo sistemos plėtros 2006–2010 m. plano patvirtinimo”. [Žr. 2008 12 05]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/smt/docs/msvg/Aukstojo%20mokslo%20sistemos%20pletos%202006-2010%20metu%20planas.doc>
46. LR Vyriausybės Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa 2005 m. lapkričio 22 d., Nr. 1270. [žiūrėta 2009 12 05]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/n.lis.pr.-2005-11-22,nr.1270.doc>

47. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003–2012. Projektas. Švietimo gairės: Vilnius [žiūrėta 2009-02-21]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/strategija/docs/svietimo.gaires.pdf
48. Lietuvos universitetų rektorių konferencijos statutas, 2009.[žiūrėta 2009 10 15]. Prieiga per internetą http://www.lurk.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=205&Itemid=42
49. Mančinskas Č. Aukštasis mokslas Lietuvoje 1918-1940 metais. V., 1996.
50. Middlehurst R. Changing Leadership in Universities // Schuller T. (ed.). The Changing University. London: SRHE and Open University Press, 1995.
51. Milius P. Inovacijos – Lietuvos ateitis. // Mokslas ir technika, Nr. 5, 2001.
52. Mokslas ir švietimas. Raidos strategija, 2005. [žiūrėta 2009 12 14]. Prieiga per internetą: www.ukmin.lt/ukstrat/pub/analysis/20573.doc
53. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005.[žiūrėta 2009 12 19]. Prieiga per internetą: www.ukmin.lt/lisabona/UserFiles/File/.../n_lis_pr_-2005-11-22,nr_1270.doc
54. Nacionalinis plėtros planas 2002-2004.[Žiūrėta 2009 05 04]. Prieiga per internetą: www.infobalt.lt/docs/NDP_projektas_2002.01.06_.doc
55. Nemovas R. Psichologija. Vilnius, 1994.
56. Paulikas V. Mokslas, mokymas ir inovacijos šiuolaikinėje visuomenėje.// Mokslas ir technika, Nr. 2, 2006, p. 26–28 [žiūrėta 2009-02-22]. Prieiga per internetą: <http://neris.mii.lt/mt/archyvas.htm>.
57. Pavilionis R. Vilniaus universiteto istorija 1579-1994 (įžanga). - Vilnius : Valst. leidybos centras, 1994.
58. Projektas: „Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007 – 2012m.: Konkurencingumas ir finansavimo modelis“ [žiūrėta 2009 05 03]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/smt/docs/msvg/LAM_SANTRAUKA_pilna_260207.pdf
59. Pūkelis K., Savickienė I. Studijų kokybės vertinimo sistemų lyginamoji analizė: pasaulinė patirtis.// Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste. Konferencijos medžiaga 2003 lapkričio 20 d. – Kaunas, 2003.
60. Reforming higher education, 2005. [žiūrėta 2009 11 15]. Prieiga per internetą: www.insidehighered.com/news/2005/10/03/fulbright
61. Sakalas A. Personalo valdymas. Kaunas, 1998.
62. Sakalas A., Neverauskas B. Lietuvos aukštojo mokslo vystymo problemos, 2008.[žiūrėta 2009 05 04]. Prieiga per internetą: <http://www.lzuu.lt/vadyb/lt/21567>

63. Science, Technology and Innovation in Europe, 2008. [Žr. 2009 12 05]. Prieiga per internetą:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2008/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2008_MONTH_03/9-10032008-EN-BP.PDF
64. Snieška V., Bernatorytė D., Kavaliauskienė V., „Tarptautinių ekonominių santykių, bei globalinių problemų ekonomikos pagrindai“, Kaunas, 1992.
65. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2009. [žiūrėta 2009 12 14]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=6729>
66. Structure of education system in Estonia, 2005 - 2006. [žiūrėta 2010 01 25]. Prieiga per internetą: <http://www.euroeducation.net/prof/estonco.htm>
67. Stumbrys E. Lietuvos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas – pirmasis dabarties uždavinys. // Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste. Konferencijos medžiaga 2003 lapkričio 20 d. – Kaunas, 2003.
68. Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos – Bergeno laikotarpis 1999-2005 m.– Vilnius, ŠMM, 2005.
69. Šimelevič K., Bagdzevičienė R. Kas yra regionas. Regioninės plėtros agentūrų veiklos analizės ypatumai. Respublikinės konferencijos „Regionų plėtra- 2001“ pranešimų medžiaga. Kaunas, 2001.
70. Tamošiūnas, T. Mąstyk strategiškai, 2006. [žiūrėta 2009-02-10]. Prieiga per internetą:<www.mkc.lt/dokumentas/mokymosi_medziaga_II/Mastyk_strategiskai.doc>.
71. Teisėtai Lietuvoje veikiančios aukštosios mokyklos. Švietimo ir mokslo ministerija, 2009. [Žr. 2009-09-15]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/smt/tvam/index.htm>
72. Tinfavičienė I. Istorinė universitetinio aukštojo mokslo sampratos raida // Acta paedagogica Vilnensia, 2007.
73. Vaitkus R. Bendros Europos aukštojo mokslo erdvės iššūkiai Lietuvos aukštajam mokslui.//Lietuvos mokslas ir pramonė: universitetas ir valstybė. KTU 2002. [žiūrėta 2009 12 14]. Prieiga per internetą: http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/konf02/konf_07/1_6.html
74. Vasiliauskas A. Strateginis valdymas. Vilnius: Enciklopedija, 2002.
75. Vaškėlis B. Universitetas amžių tėkmėje. Universitetas ir valstybė: konferencijos ir pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, 1997.
76. Vilniaus universiteto teorinės fizikos ir astronomijos instituto 2005 – 2007-ųjų metų strateginis veiklos planas. [Žiūrėta 2009 12 14] .Prieiga per internetą: www.itpa.lt/files/tfai_planas_1a_form.pdf

77. Vilpišauskas R. Globalizacija - griauianti jėga ar naujos galimybės? Vilnius, 2000. [Žiūrėta 2009-11-20] Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/Komentarai/Radijas16.phtml>
78. Высшее образование в Латвии. 2007.[žiūrėta 2009 12 15]. Prieiga per internetą: <http://pribalt.info/arhiv.php?month=9&news=79>
79. В Латвии — 26000 безработных с высшим образованием, 2009.[žiūrėta 2010 01 12]. Prieiga per internetą: <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/v-latviinbsp-26000-bezrobotnyh-s-vysshim-obrazovaniem.d?id=29858247>
80. Žmogiškųjų išteklių sektoriaus situacijos analizė. Situacijos analizės metodologiniai pasirinkimai ir jų argumentai, 2008. [Žiūrėta 2009-09-18]. Prieiga per internetą: <http://www.siauliai.aps.lt/ava/selectPage.do?docLocator=E54BC063348211D9B961746164617373&inlanguage=lt>
81. 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa. Vilnius, 2006. [žiūrėta 2009 02 10] Prieiga per internetą: www.lzuu.lt/file.doc?id=15987

PRIEDAI

ANKETA

AKADEMINEI BENDRUOMENEI, AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ ADMINISTRACIJAI

Gerbiamas respondente, šiame darbe norima atskleisti skirtingų socialinių grupių požiūrį į aukštojo mokslo kaitą Lietuvoje. Tyrime dalyvaus aukštųjų mokyklų dėstytojai, administracija studentai, darbdaviai, taip pat visuomenės atstovai. Viso bus apklausta 300 žmonių. Ši anketa anoniminė, duomenys bus panaudoti tik tyrime. Tyrimą atlieka Šiaulių socialinių mokslų fakulteto magistrantė Jurgita Karkliuvienė. Prašau, sąžiningai atsakyti į pateiktus anketoje klausimus. Iš anksto dėkoju.

1. Jūsų lytis	☐ moteris	2. Jūsų amžius	☐ Iki 25m. ☐ Nuo 25 iki 35 ☐ Nuo 36 iki 45 ☐ Nuo 46 iki 55 ☐ Nuo 55 iki 65 ☐ Virš 65	3. Jūsų išsilavinimas	☐ turite bakalauro laipsnį
	☐ vyras				☐ turite magistro laipsnį
4. Jūsų profesinė veikla (pažymėkite pagrindines pareigas)					
☐ Vadovas ☐ Dėstytojas ☐ Tarnautojas ☐ Kita..... (Irašykite)					

KLAUSIMAI	TIKRAI TAIP	IŠ DALIES TAIP	IŠ DALIES NE	TIKRAI NE
5. Universitetų autonomija				
Ar pritariate, kad aukštoji mokykla taps viešąja įstaiga?				
Ar jums svarbus aukštosios mokyklos statusas?				
Ar aukštoji mokykla turėtų savarankiškai disponuoti vidiniais finansais?				
Ar aukštoji mokykla pati turėtų reguliuoti priimamų studentų skaičių?				
Ar varžoma akademinė laisvė?				

Ar senatas pats turėtų spręsti, kokias studijų programas rengti?				
Ar aukštojo mokslo autonomija yra pakankama?				
6. Universitetų valdymas	TIKRA I TAIP	IŠ DALIE S TAIP	IŠ DALIE S NE	TIKRA I NE
Ar Jus tenkina Universiteto Tarybos struktūra (Taryboje negali būti daugiau negu 50 proc visuomenės atstovų)?				
Ar pritariate, kad universitetai patys renka vadovaujančius narius (rektorių, prorektorius)?				
Ar universitetų valdyme turėtų dalyvauti daugiau studentijos ir visuomenės atstovų (dabar Senate - 10 proc studentų, Taryboje 10 proc studentų ir daugiau negu 50 proc visuomenės atstovų).				
Ar socialinių partnerių dalyvavimas valdyme didina universiteto atskaitomybę visuomenei ir mažina uždarumą?				
7. Aukštojo mokslo finansavimas ir prieinamumas	TIKRA I TAIP	IŠ DALIE S TAIP	IŠ DALIE S NE	TIKRA I NE
Ar struktūrinių fondų finansavimas aukštojo mokslo sistemai yra pakankamas?				
Ar turi būti nustatytas minimalus balas, stojant į aukštąsias mokyklas?				
Ar pritariate studijų krepšelio įvedimui?				
Ar aukštojo mokslo finansavimo problemos susijusios su valdymo trūkumais?				
Ar atitinka aukštojo mokslo reformos koncepcijų vykdymas su skiriamomis valstybės lėšomis?				
Ar mokestis už mokslą turi priklausyti tik nuo studentų pažangumo?				
Ar aukštasis mokslas turėtų būti mokamas tik prasčiau besimokantiems?				
Ar visų studijų formų (dieninis, vakarinis ir neaktyvaizdinis) mokslas turėtų būti apmokamas vienodai?				
Ar pritariate paskolų studijoms tvarkai?				
Ar pritariate, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose studentai yra dviejų tipų : mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą?				
8. Studijų ir mokslo kokybė	TIKRA I TAIP	IŠ DALIE S TAIP	IŠ DALIE S NE	TIKRA I NE
Ar dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę?				
Ar kvietiniai užsienio dėstytojai, studentų mainų programos gerina studijų kokybę?				
Ar reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp akademinės visuomenės ir darbdavių?				

Ar kokybiškos studijos priklauso nuo studento motyvacijos?				
Ar glaudesnis bendradarbiavimas tarp suinteresuotų socialinių grupių pagerintų studijų kokybę?				

9. Kas padeda siekti kokybiško ugdymo?

(pažymėkite vieną, Jūsų nuomone, svarbiausią)

- palankus administracijos požiūris ir parama
- pakankamas išsilavinimas
- pakankama pedagoginė kompetencija
- valdžios aparato palaikymas ir pagalba
- papildomas finansavimas vykdant projektinę ir kitokią veiklą
- geras įstaigos mikroklimatas
- studentų motyvacija
- geri materialiniai įstaigos išteklių (auditorijos, priemonės, įranga, lėšos renginiams ir kt.)
- seminarai, studijos, konferencijos, stažuotės kompetencijų ugdymui(si)
- kita.....

10. Kokie yra švietimo reformos sunkumai Lietuvoje?

(pažymėkite vieną, Jūsų nuomone, svarbiausią sunkumą)

- Trūksta aukštos kvalifikacijos specialistų gebančių tinkamai atlikti reformą
- Aukštųjų mokyklų dėstytojai nepakankamai aktyviai dalyvauja įgyvendinant švietimo reformą
- Visuomenė dažnai nesuvokia švietimo reformos svarbos
- Trūksta lėšų ir kitų išteklių švietimo reformos efektyviam įgyvendinimui
- Nėra susikalbėjimo tarp atskirų socialinių grupių
- Kita.....

11. Kokie veiksniai skatina švietimo reformos eigą?

(pažymėkite vieną, Jūsų manymu, svarbiausią veiksnį)

- Globalizacijos procesai kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis
- Galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti
- Daugėja galimybių perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį
- Daugėja galimybių naudotis moderniais švietimo metodais
- Kita.....

12. Kas yra svarbiausia ir būtiniausia įgyvendinant švietimo reformą?

(Pažymėkite vieną, Jūsų manymu, svarbiausią veiksnį)

- Sukurti teisinę bazę ir institucinę struktūrą, užtikrinančias švietimo reformos įgyvendinimą
- Tobulinti švietimo veiklą vykdančių valstybės tarnautojų ir darbuotojų kompetenciją
- Užtikrinti švietimo prieinamumą
- Atlikti mokslo ir švietimo vystymosi tendencijų tyrimus ir diegti inovacijas
- Skatinti visų lygių tarptautinį bendradarbiavimą mokslo ir švietimo srityse.
- Skatinti įvairių (suinteresuotų) socialinių grupių tarpusavio bendradarbiavimą.
- Kita.....

Galbūt pamiršome Jūsų paklausti apie Jums rūpimus dalykus, susijusius su aukštuoju mokslu?

Parašykite.....
.....
.....

ANKETA

(BENDRUOMENĖS NAPIAMS)

Gerbiamas respondente, šiame darbe norima atskleisti skirtingų socialinių grupių požiūrį į aukštojo mokslo kaitą Lietuvoje. Tyrime dalyvaus aukštųjų mokyklų dėstytojai, administracija studentai,, darbdaviai, taip pat visuomenės atstovai. Viso bus apklausta 300 žmonių. Ši anketa anoniminė, duomenys bus panaudoti tik tyrime. Tyrimą atlieka Šiaulių socialinių mokslų fakulteto magistrantė Jurgita Karkliuvienė. Prašau, sąžiningai atsakyti į pateiktus anketoje klausimus. Iš anksto dėkoju.

1. Jūsų lytis	☐ moteris	2. Jūsų amžius	☐ Iki 25m.	3. Jūsų išsilavinimas	☐ aukštasis/nebaigtas aukštasis
	☐ vyras		☐ Nuo 25 iki 35		☐ aukštesnysis/spec.vidurinis
			☐ Nuo 36 iki 45		☐ profesinis
			☐ Nuo 46 iki 55		☐ vidurinis
			☐ Nuo 55 iki 65		☐ pagrindinis
			☐ Virš 65		☐ turite bakalauro laipsnį
					☐ turite magistro laipsnį
					☐ turite daktaro laipsnį
					☐ kita.....

4. Jūsų profesinė veikla (pažymėkite pagrindines pareigas)

vadovas

stambus verslininkas

specialistas, tarnautojas

darbininkas, techninis darbuotojas

smulkus verslininkas

ūkininkas

bedarbis

kita.....

	TIKRAI TAIP	IŠ DALIES TAIP	IŠ DALIES NE	TIKRAI NE
KLAUSIMAI				
5. Universitetų autonomija				
Ar pritariate, kad aukštoji mokykla taps viešąja įstaiga?				
Ar jums svarbus aukštosios mokyklos statusas?				
Ar aukštoji mokykla turėtų savarankiškai disponuoti vidiniais finansais?				

Ar aukštoji mokykla pati turėtų reguliuoti priimamų studentų skaičių?				
13. Universitetų valdymas	TIKRAI TAIP	IŠ DALIES TAIP	IŠ DALIES S NE	TIKRAI NE
Ar Jus tenkina Universiteto Tarybos struktūra (Taryboje negali būti daugiau negu 50 proc visuomenės atstovų)?				
Ar sutinkate, kad universitetai patys renka vadovaujančius narius (rektorių, prorektorius)?				
Ar universitetų valdyje turėtų dalyvauti daugiau studentijos ir visuomenės atstovų (dabar Senate - 10 proc studentų, Taryboje 10 proc studentų ir daugiau negu 50 proc visuomenės atstovų).				
Ar aukštųjų mokyklų atskaitomybė už veiklą visuomenei yra tik formali?				
6. Aukštojo mokslo finansavimas ir prieinamumas	TIKRAI TAIP	IŠ DALIES TAIP	IŠ DALIES S NE	TIKRAI NE
Ar struktūrinių fondų finansavimas aukštojo mokslo sistemai yra pakankamas?				
Ar turi būti nustatytas minimalus balas, stojant į aukštąsias mokyklas?				
Ar pritariate studijų krepšelio įvedimui?				
Ar aukštojo mokslo finansavimo problemos susijusios su valdymo trūkumais?				
Ar mokestis už mokslą turi priklausyti tik nuo studentų pažangumo?				
Ar aukštasis mokslas turėtų būti mokamas tik prasčiau besimokantiems?				
Ar visų studijų formų (dieninis, vakarinis ir neaktyvaizdinis) mokslas turėtų būti apmokamas vienodai?				
Ar pritariate paskolų studijoms tvarkai?				
Ar pritariate, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose studentai yra dviejų tipų : mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą?				
7. Studijų ir mokslo kokybė	TIKRAI TAIP	IŠ DALIES TAIP	IŠ DALIES S NE	TIKRAI NE
Ar tenkina studijų kokybė aukštosiose mokyklose?				
Ar dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę?				
Ar kviestiniai užsienio dėstytojai, studentų mainų programos gerintų studijų kokybę?				
Ar reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp akademinės visuomenės ir darbdavių?				

Ar kokybiškos studijos priklauso nuo studento motyvacijos?				

8. Kas apsprendžia studijų kokybę?

(pažymėkite vieną, Jūsų nuomone, svarbiausią)

- pakankama pedagoginė kompetencija
- palankus administracijos požiūris ir parama
- šiuolaikiškos auditorijos
- geras įstaigos mikroklimatas
- studentų motyvacija
- kita.....

9. Kokie yra švietimo reformos sunkumai Lietuvoje?

(pažymėkite vieną, Jūsų nuomone, svarbiausią sunkumą)

- Trūksta aukštos kvalifikacijos specialistų gebančių tinkamai atlikti reformą
- Aukštųjų mokyklų dėstytojai nepakankamai aktyviai dalyvauja įgyvendinant švietimo reformą
- Visuomenė dažnai nesuvokia švietimo reformos svarbos
- Trūksta lėšų ir kitų išteklių švietimo reformos efektyviam įgyvendinimui
- Nėra susikalbėjimo tarp atskirų socialinių grupių
- Kita.....

10. Kokie veiksniai skatina švietimo reformos eigą?

(pažymėkite vieną, Jūsų manymu, svarbiausią veiksnį)

- Globalizacijos procesai kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis
- Galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti
- Daugėja galimybių perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį
- Daugėja galimybių naudotis moderniais švietimo metodais
- Kita.....

11. Kas yra svarbiausia ir būtiniausia įgyvendinant švietimo reformos strategiją?

(Pažymėkite vieną, Jūsų manymu, svarbiausią veiksnį)

- Sukurti teisinę bazę ir institucinę struktūrą, užtikrinančias švietimo reformos įgyvendinimą
- Tobulinti švietimo veiklą vykdančių valstybės tarnautojų ir darbuotojų kompetenciją
- Užtikrinti švietimo prieinamumą
- Atlikti mokslo ir švietimo vystymosi tendencijų tyrimus ir diegti inovacijas
- Skatinti visų lygių tarptautinį bendradarbiavimą mokslo ir švietimo srityse.
- Skatinti įvairių socialinių grupių bendradarbiavimą.
- Kita.....

Galbūt pamiršome Jūsų paklausti apie Jums rūpimus dalykus, susijusius su aukštuoju mokslu?

Parašykite.....

ANKETA

(DARBDAVIAMS)

Gerbiamas respondente, šiame darbe norima atskleisti skirtingų socialinių grupių požiūrį į aukštojo mokslo kaitą Lietuvoje. Tyrime dalyvaus aukštųjų mokyklų dėstytojai, administracija studentai,, darbdaviai, taip pat visuomenės atstovai. Viso bus apklausta 300 žmonių. Ši anketa anoniminė, duomenys bus panaudoti tik tyrime. Tyrimą atlieka Šiaulių socialinių mokslų fakulteto magistrantė Jurgita Karkliuvienė. Prašau, sąžiningai atsakyti į pateiktus anketoje klausimus. Iš anksto dėkoju.

1. Jūsų lytis	☐ moteris	2.Jūsų amžius	☐ Iki 25m.	3.Jūsų išsilavinimas	☐ aukštasis/nebaigtas aukštasis
	☐ vyras		☐ Nuo 25 iki 35		☐ aukštesnysis/spec.vi durinis
			☐ Nuo 36 iki 45		☐ profesinis
			☐ Nuo 46 iki 55		☐ vidurinis
			☐ Nuo 55 iki 65		☐ pagrindinis
			☐ Virš 65		☐ turite bakalauro laipsnį
					☐ turite magistro laipsnį
					☐ turite daktaro laipsnį
					☐ kita.....

4.Jūsų profesinė veikla (pažymėkite pagrindines pareigas)

vadovas

stambus verslininkas

specialistas, tarnautojas

darbininkas, techninis darbuotojas

smulkus verslininkas

ūkininkas

bedarbis

kita.....

KLAUSIMAI	TIKR AI TAIP	IŠ DALIE S TAIP	IŠ DALIE S NE	TIK RAI NE
5. Universitetų autonomija				
Ar pritariate, kad aukštoji mokykla taps viešąja įstaiga?				

Ar jums svarbus aukštosios mokyklos statusas?				
Ar aukštoji mokykla turėtų savarankiškai disponuoti vidiniais finansais?				
Ar aukštoji mokykla pati turėtų reguliuoti priimamų studentų skaičių?				
14. Universitetų valdymas	TIKRAI TAIP	IŠ DALIES TAIP	IŠ DALIES NE	TIKRAI NE
Ar Jus tenkina Universiteto Tarybos struktūra (Taryboje negali būti daugiau negu 50 proc visuomenės atstovų)?				
Ar sutinkate, kad universitetai patys renka vadovaujančius narius (rektorių, prorektorius)?				
Ar universitetų valdyme turėtų dalyvauti daugiau studentijos ir visuomenės atstovų (dabar Senate - 10 proc studentų, Taryboje 10 proc studentų ir daugiau negu 50 proc visuomenės atstovų).				
Ar aukštųjų mokyklų atskaitomybė už veiklą visuomenei yra tik formali?				
12. Aukštojo mokslo finansavimas ir prieinamumas	TIKRAI TAIP	IŠ DALIES TAIP	IŠ DALIES NE	TIKRAI NE
Ar struktūrinių fondų finansavimas aukštojo mokslo sistemai yra pakankamas?				
Ar turi būti nustatytas minimalus balas, stojant į aukštąsias mokyklas?				
Ar pritariate studijų krepšelio įvedimui?				
Ar aukštojo mokslo finansavimo problemos susijusios su valdymo trūkumais?				
Ar mokestis už mokslą turi priklausyti tik nuo studentų pažangumo?				
Ar aukštasis mokslas turėtų būti mokamas tik prasčiau besimokantiems?				
Ar visų studijų formų (dieninis, vakarinis ir neaktyvaizdinis) mokslas turėtų būti apmokamas vienodai?				
Ar pritariate paskolų studijoms tvarkai?				
Ar pritariate, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose studentai yra dviejų tipų : mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą?				
13. Studijų ir mokslo kokybė	TIKRAI TAIP	IŠ DALIES TAIP	IŠ DALIES NE	TIKRAI NE
Ar tenkina studijų kokybė aukštosiose mokyklose?				
Ar dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę?				

Ar kviestiniai užsienio dėstytojai, studentų mainų programos gerintų studijų kokybę?				
Ar reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp akademinės visuomenės ir darbdavių?				
Ar kokybiškos studijos priklauso nuo studento motyvacijos?				

14. Kas apsprendžia studijų kokybę?

(pažymėkite vieną, Jūsų nuomone, svarbiausią)

- pakankama pedagoginė kompetencija
- palankus administracijos požiūris ir parama
- šiuolaikiškos auditorijos
- geras įstaigos mikroklimatas
- studentų motyvacija
- kita.....

15. Kokie yra švietimo reformos sunkumai Lietuvoje?

(pažymėkite vieną, Jūsų nuomone, svarbiausią sunkumą)

- Trūksta aukštos kvalifikacijos specialistų gebančių tinkamai atlikti reformą
- Aukštųjų mokyklų dėstytojai nepakankamai aktyviai dalyvauja įgyvendinant švietimo reformą
- Visuomenė dažnai nesuvokia švietimo reformos svarbos
- Trūksta lėšų ir kitų išteklių švietimo reformos efektyviam įgyvendinimui
- Nėra susikalbėjimo tarp atskirų socialinių grupių
- Kita.....

16. Kokie veiksniai skatina švietimo reformos eigą?

(pažymėkite vieną, Jūsų manymu, svarbiausią veiksnį)

- Globalizacijos procesai kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis
- Galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti
- Daugėja galimybių perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį
- Daugėja galimybių naudotis moderniais švietimo metodais
- Kita.....

17. Kas yra svarbiausia ir būtiniausia įgyvendinant švietimo reformos strategiją?

(Pažymėkite vieną, Jūsų manymu, svarbiausią veiksnį)

- Sukurti teisinę bazę ir institucinę struktūrą, užtikrinančias švietimo reformos įgyvendinimą
- Tobulinti švietimo veiklą vykdančių valstybės tarnautojų ir darbuotojų kompetenciją
- Užtikrinti švietimo prieinamumą
- Atlikti mokslo ir švietimo vystymosi tendencijų tyrimus ir diegti inovacijas
- Skatinti visų lygių tarptautinį bendradarbiavimą mokslo ir švietimo srityse.
- Skatinti įvairių socialinių grupių bendradarbiavimą.
- Kita.....

Galbūt pamiršome Jūsų paklausti apie Jums rūpimus dalykus, susijusius su aukštuoju mokslu?

Parašykite.....

ANKETA

(STUDENTAMS)

Gerbiamas respondente, šiame darbe norima atskleisti skirtingų socialinių grupių požiūrį į aukštojo mokslo kaitą Lietuvoje. Tyrime dalyvaus aukštųjų mokyklų dėstytojai, administracija studentai,, darbdaviai, taip pat visuomenės atstovai. Viso bus apklausta 300 žmonių. Ši anketa anoniminė, duomenys bus panaudoti tik tyrime. Tyrimą atlieka Šiaulių socialinių mokslų fakulteto magistrantė Jurgita Karkliuvienė. Prašau, sąžiningai atsakyti į pateiktus anketoje klausimus. Iš anksto dėkoju.

1. Jūsų lytis	☐ moteris	2. Jūsų amžius	3. Jūsų išsilavinimas	☐ aukštasis/nebaigtas aukštasis
	☐ vyras			☐ aukštesnysis/spec. vidurinis
				☐ profesinis
				☐ vidurinis
				☐ pagrindinis
				☐ turite bakalauro laipsnį
				☐ kita.....

	TIKR AI TAIP	IŠ DALIE S TAIP	IŠ DALI ES NE	TIKRA I NE
KLAUSIMAI				
4. Universitetų autonomija				
Ar pritariate, kad aukštoji mokykla taps viešąja įstaiga?				
Ar jums svarbus aukštosios mokyklos statusas?				
Ar aukštoji mokykla pati turėtų reguliuoti priimamų studentų skaičių?				
5. Universitetų valdymas	TIKR AI TAIP	IŠ DALIE S TAIP	IŠ DALI ES NE	TIKRA I NE
Ar Jus tenkina Universiteto Tarybos struktūra (Taryboje negali būti daugiau negu 50 proc visuomenės atstovų)?				
Ar sutinkate, kad universitetai patys renka vadovaujančius narius (rektorių, prorektorius)?				
Ar universitetų valdyme turėtų dalyvauti daugiau studentijos ir visuomenės atstovų (dabar Senate - 10 proc studentų, Taryboje 10 proc studentų ir daugiau negu 50				

proc visuomenės atstovų).				
Ar aukštųjų mokyklų atskaitomybė už veiklą visuomenei yra tik formali?				
18. Aukštojo mokslo finansavimas ir prieinamumas	TIKRAI TAIP	IŠ DALIES TAIP	IŠ DALIES NE	TIKRAI NE
Ar turi būti nustatytas minimalus balas, stojant į aukštąsias mokyklas?				
Ar pritariate studijų krepšelio įvedimui?				
Ar aukštojo mokslo finansavimo problemos susijusios su valdymo trūkumais?				
Ar mokestis už mokslą turi priklausyti tik nuo studentų pažangumo?				
Ar aukštasis mokslas turėtų būti mokamas tik prasčiau besimokantiems?				
Ar visų studijų formų (dieninis, vakarinis ir neaktyvaizdinis) mokslas turėtų būti apmokamas vienodai?				
Ar pritariate paskolų studijoms tvarkai?				
Ar pritariate, kad valstybinėse aukštosiose mokyklose studentai yra dviejų tipų : mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą?				
19. Studijų ir mokslo kokybė	TIKRAI TAIP	IŠ DALIES TAIP	IŠ DALIES NE	TIKRAI NE
Ar tenkina studijų kokybę aukštosiose mokyklose?				
Ar dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę?				
Ar kviestiniai užsienio dėstytojai, studentų mainų programos gerintų studijų kokybę?				
Ar reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp akademinės visuomenės ir darbdavių?				
Ar kokybiškos studijos priklauso nuo studento motyvacijos?				

20. Kas apsprendžia studijų kokybę?

(pažymėkite vieną, Jūsų nuomone, svarbiausią)

- pakankama pedagoginė kompetencija
- palankus administracijos požiūris ir parama
- šiuolaikiškos auditorijos
- geras įstaigos mikroklimatas
- studentų motyvacija
- kita.....

21. Kokie yra švietimo reformos sunkumai Lietuvoje?

(pažymėkite vieną, Jūsų nuomone, svarbiausią sunkumą)

- Trūksta aukštos kvalifikacijos specialistų gebančių tinkamai atlikti reformą
- Aukštųjų mokyklų dėstytojai nepakankamai aktyviai dalyvauja įgyvendinant švietimo reformą
- Visuomenė dažnai nesuvokia švietimo reformos svarbos
- Trūksta lėšų ir kitų išteklių švietimo reformos efektyviam įgyvendinimui
- Nėra susikalbėjimo tarp atskirų socialinių grupių
- Kita.....

22. Kokie veiksniai skatina švietimo reformos eigą?

(pažymėkite vieną, Jūsų manymu, svarbiausią veiksni)

- Globalizacijos procesai kelia visuomenės susidomėjimą švietimo problemomis
- Galima pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama švietimui plėtoti
- Daugėja galimybių perimti vidaus ir užsienio mokslo ir švietimo patirtį
- Daugėja galimybių naudotis moderniais švietimo metodais
- Kita.....

23. Kas yra svarbiausia ir būtiniausia įgyvendinant švietimo reformos strategiją?

(Pažymėkite vieną, Jūsų manymu, svarbiausią veiksni)

- Sukurti teisinę bazę ir institucinę struktūrą, užtikrinančias švietimo reformos įgyvendinimą
- Tobulinti švietimo veiklą vykdančių valstybės tarnautojų ir darbuotojų kompetenciją
- Užtikrinti švietimo prieinamumą
- Atlikti mokslo ir švietimo vystymosi tendencijų tyrimus ir diegti inovacijas
- Skatinti visų lygių tarptautinį bendradarbiavimą mokslo ir švietimo srityse.
- Skatinti įvairių socialinių grupių bendradarbiavimą.
- Kita.....

24. Pagal ką studentai renkasi auštąją mokyklą? Tai priklauso nuo:

- Miesto, kur yra mokykla
- Aukštosios mokyklos įvaizdžio
- Dėstytojų kvalifikacijos
- Studijų programų
- Kita.....

Galbūt pamiršome Jūsų paklausti apie Jums rūpimus dalykus, susijusius su aukštuoju mokslu? Parašykite.....

.....

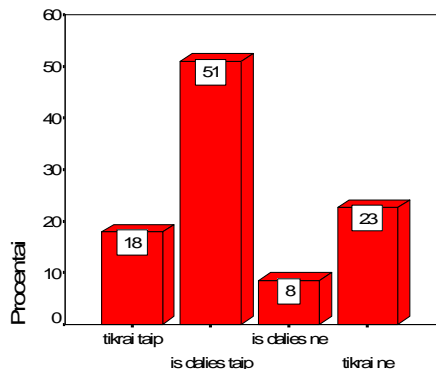
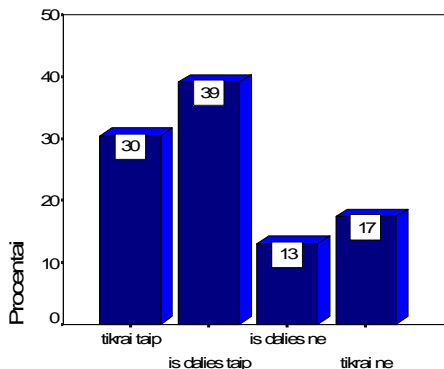
.....

.....

.....

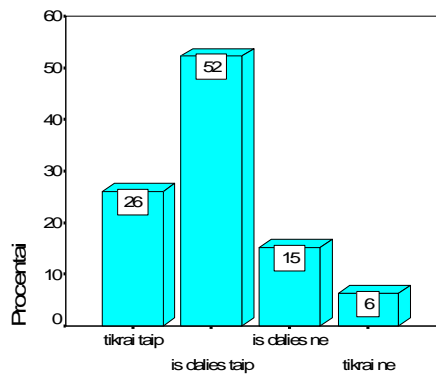
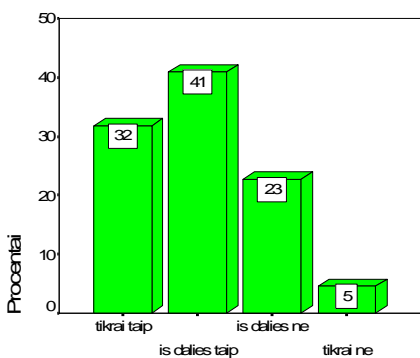
PAVEIKSLAI

1. Ar pritariate, kad aukštoji mokykla taps viešąja įstaiga?

1.1.pav. Akademinės bendruomenės požiūris į aukštosios mokyklos statusą

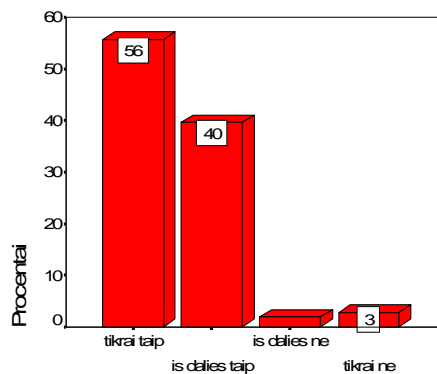
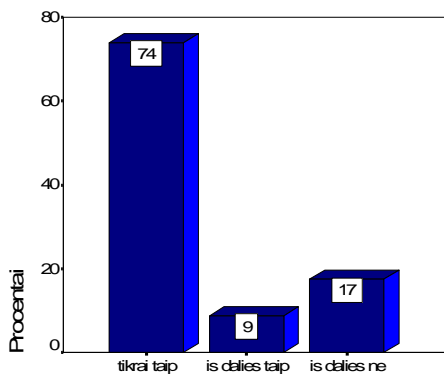
1.2.pav. Visuomenės požiūris į aukštosios mokyklos statusą

1.3.pav. Darbdavių požiūris į aukštosios mokyklos statusą

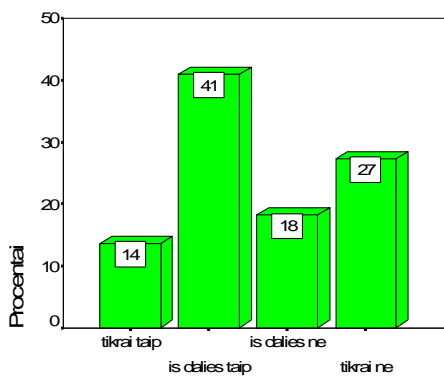
1.4.pav. Studentų požiūris į aukštosios mokyklos statusą

2. Ar Jums svarbus aukštosios mokyklos statusas?

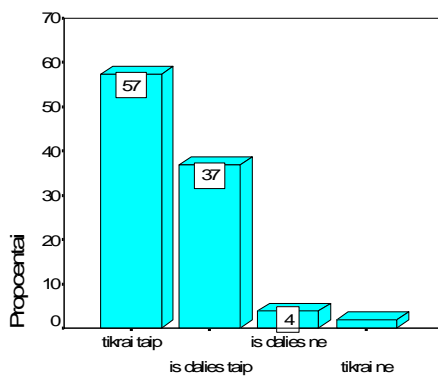

2.1.pav. Akademinės bendruomenės požiūris

2.2. pav. Visuomenės požiūris

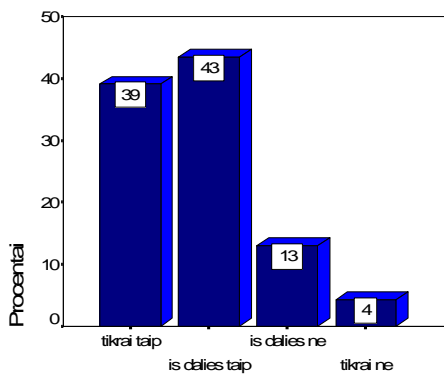

2.3. pav. Darbdavių požiūris

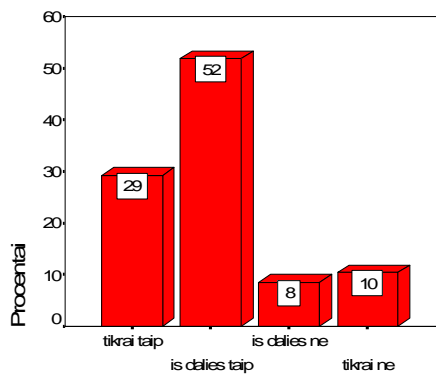

2.4. pav. Studentų požiūris

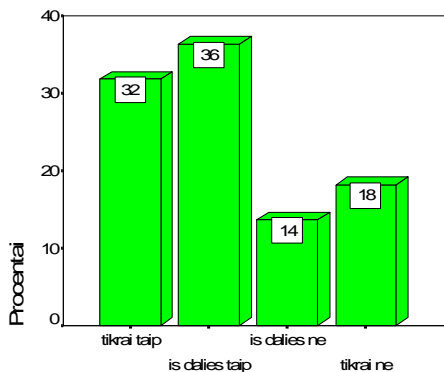
3. Ar aukštoji mokykla pati turėtų reguliuoti priimamų studentų skaičių?

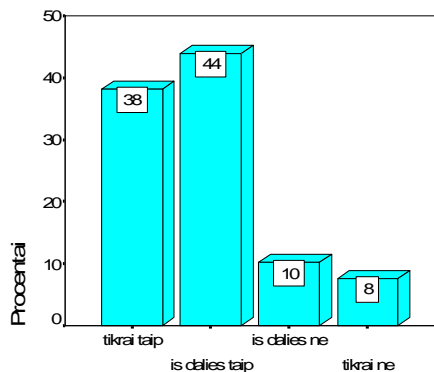
3.1. pav. Akademinės bendruomenės nuomonė dėl priimamų studentų skaičiaus reguliavimo

3.2. pav. Visuomenės nuomonės dėl priimamų studentų skaičiaus reguliavimo

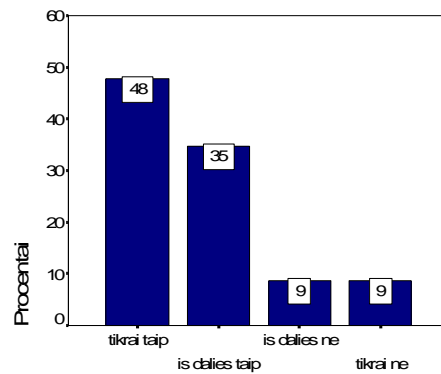

3.3. pav. Darbdavių nuomonės dėl priimamų studentų skaičiaus reguliavimo

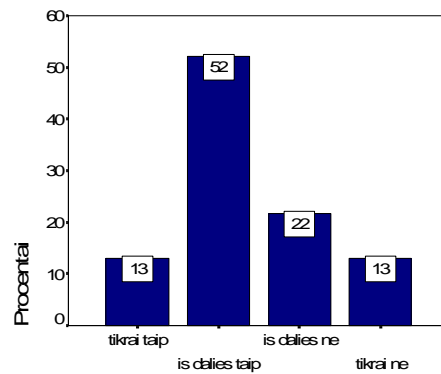
3.4. pav. Studentų nuomonės dėl priimamų studentų skaičiaus reguliavimo

4. Ar aukštoji mokykla turėtų savarankiškai disponuoti vidiniais finansais?

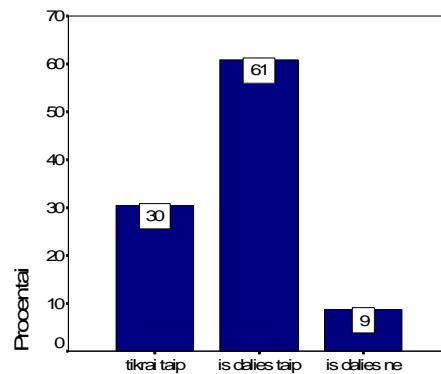
4 pav. Akademinės bendruomenės nuomonės, ar aukštoji mokykla turėtų savarankiškai disponuoti vidiniais finansais?

5. Ar varžoma akademinė laisvė?

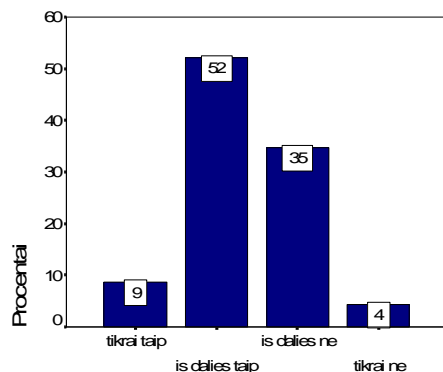
5 pav. Akademinės bendruomenės pasisakymai ar varžoma akademinė laisvė

6. Ar senatas pats turėtų spręsti, kokias studijų programas rengti?

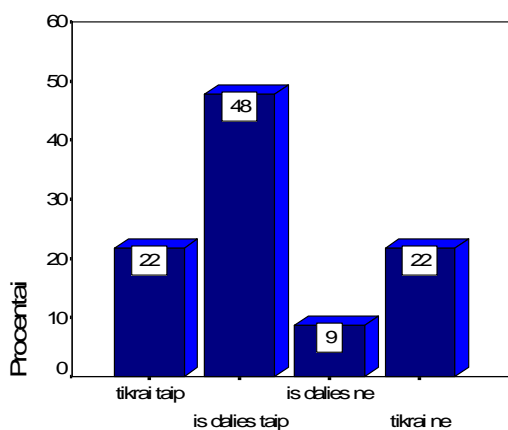
6 pav. Akademinės bendruomenės nuomonė ar senatas pats turėtų spręsti, kokias studijų programas rengti?

7. Ar aukštojo mokslo autonomija yra pakankama?

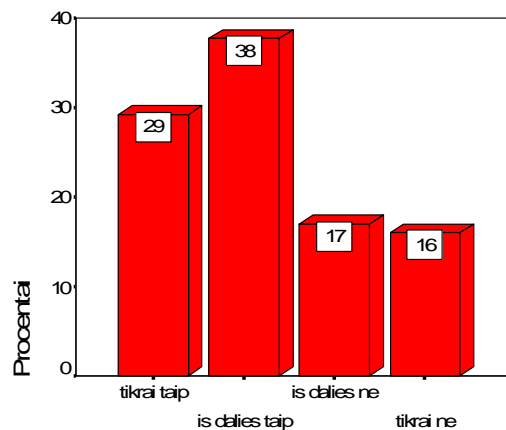

7pav. Akademinės bendruomenės nuomonė ar aukštojo mokslo autonomija yra pakankama

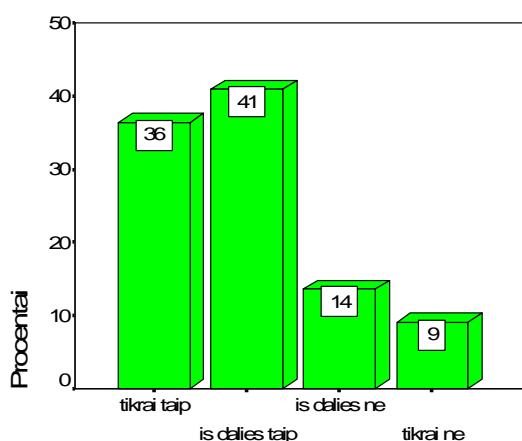
8. Ar mokestis už mokslą turi priklausyti tik nuo studentų pažangumo?

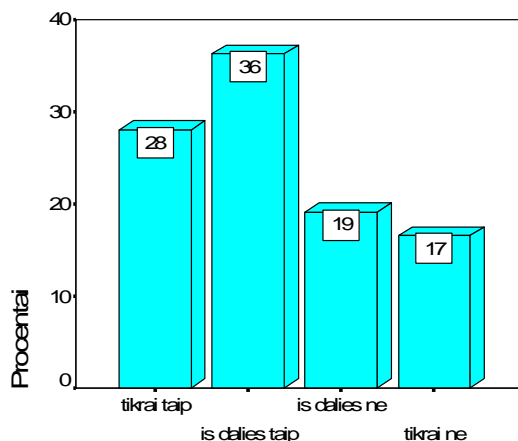
8.1. pav. Akademinės bendruomenės požiūris ar mokestis už mokslą turi priklausyti nuo studento pažangumo

8.2 pav. Visuomenės požiūris ar mokestis už mokslą turi priklausyti nuo studento pažangumo

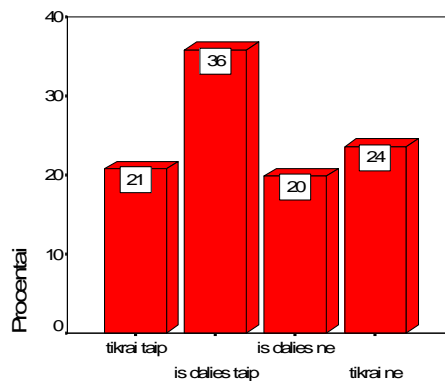
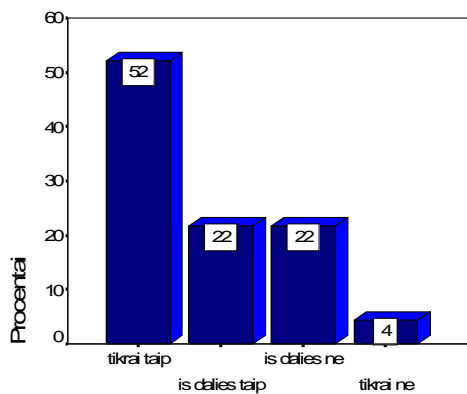

8.3. pav. Darbdavių požiūris ar mokestis už mokslą turi priklausyti nuo studento pažangumo

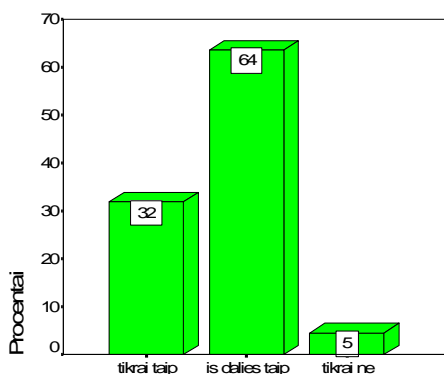

8.4. pav. Studentų požiūris ar mokestis už mokslą turi priklausyti nuo studento pažangumo

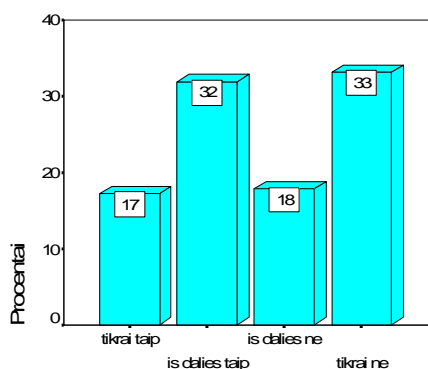
9. Ar mokslas turi būti mokamas tik prasčiau besimokantiems?

9.1. pav. Akademinės bendruomenės nuomonė ar mokslas turi būti mokamas tik prasčiau besimokantiems

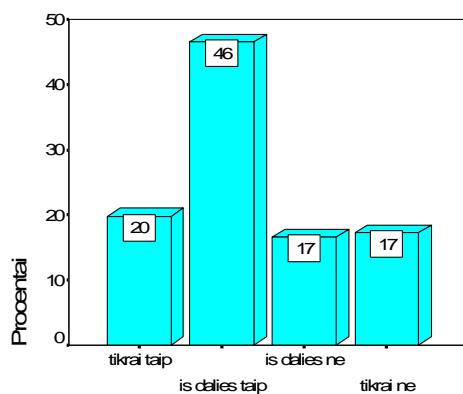
9.2. pav. Visuomenės nuomonė ar mokslas turi būti mokamas tik prasčiau besimokantiems

9.3. pav. Darbdavių nuomonė ar mokslas turi būti mokamas tik prasčiau besimokantiems

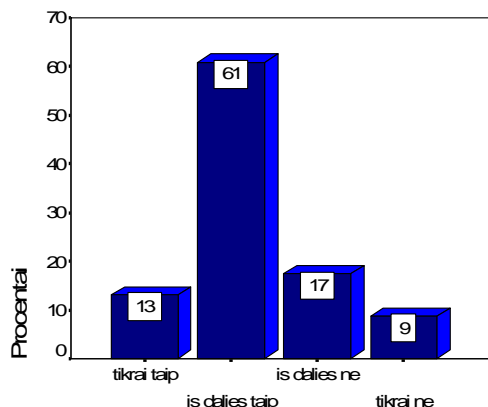
9.4. pav. Studentų nuomonė ar mokslas turi būti mokamas tik prasčiau besimokantiems

10. Ar pritariate paskolų studijoms tvarkai?

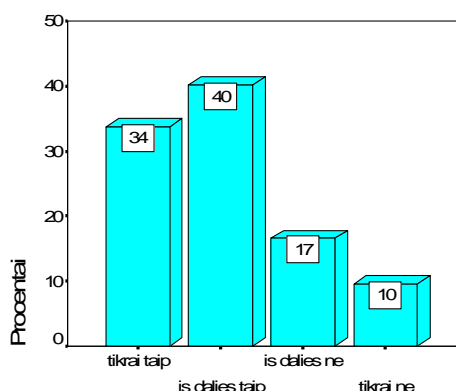

10 pav. Studentų nuomonės apie paskolų studijoms tvarką

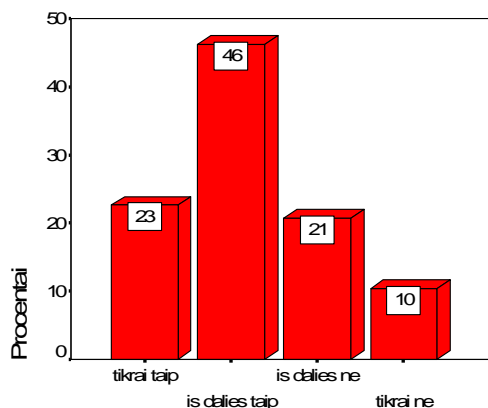
11. Ar pritariate, kad auštosiose mokyklose studentai yra dviejų tipų: mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą?

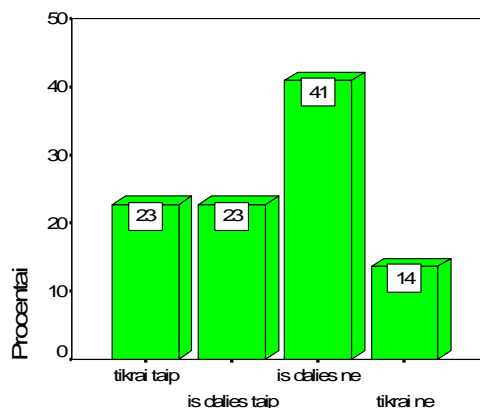
11.1.pav. Akademinės bendruomenės nuomonė, kad studentai yra mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą

11.2.pav. Studentų nuomonė, kad studentai yra mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą

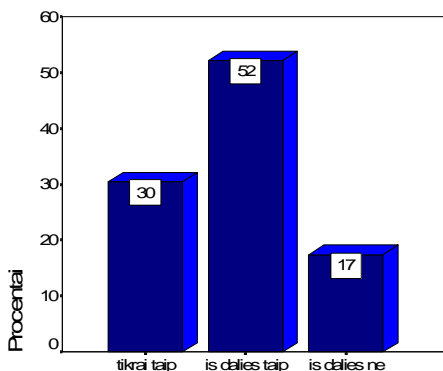

11.3.pav. Visuomenės atstovų nuomonė, kad studentai yra mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą

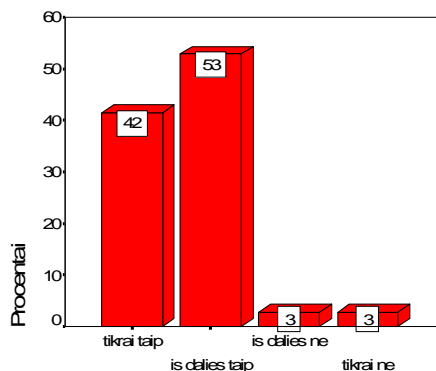

11.4. pav. Darbdavių nuomonė, kad studentai yra mokantys už mokslą ir gaunantys valstybės paramą

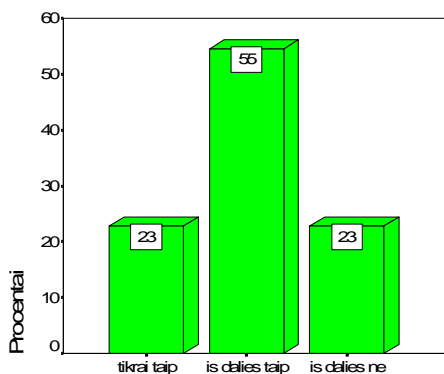
12. Ar kviestiniai dėstytojai, studentų mainų programos gerina studijų kokybę?

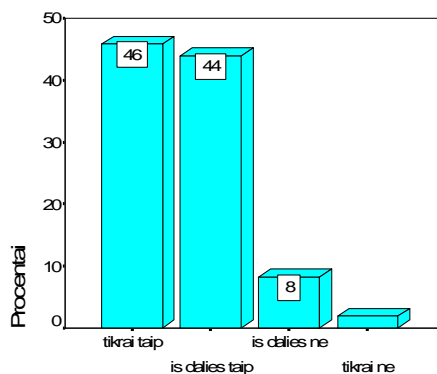
12.1.pav. Akademinės bendruomenės nuomonė, kad kviestiniai dėstytojai, studentų mainų programos gerina studijų kokybę

12.2.pav. Visuomenės nuomonė, kad kviestiniai dėstytojai, studentų mainų programos gerina studijų kokybę

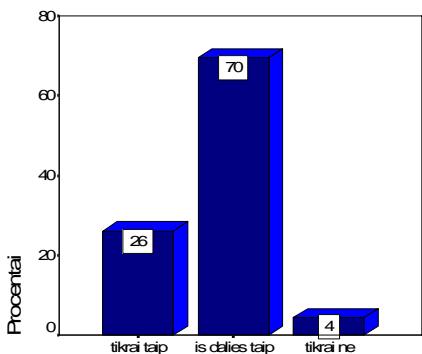

12.3.pav. Darbdavių nuomonė, kad kviestiniai ęstytojai, studentų mainų programos gerina studijų kokybę

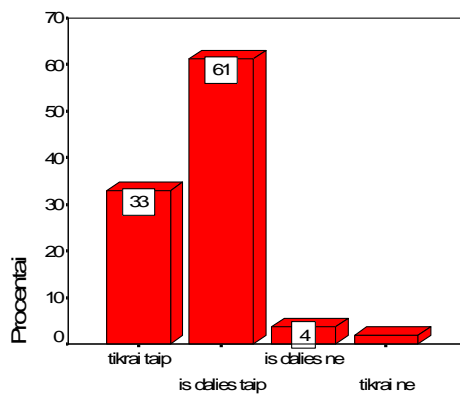

12.4.pav. Studentų nuomonė, kad kviestiniai dėstytojai, studentų mainų programos gerina studijų kokybę

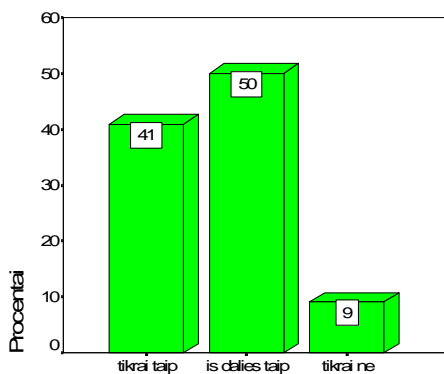
13. Ar dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę?

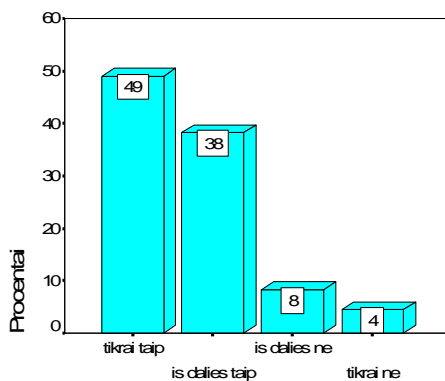
13.1.pav. Akademinės bendruomenės nuomonė, kad dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę

13.2.pav. Visuomenės nuomonė, kad dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę

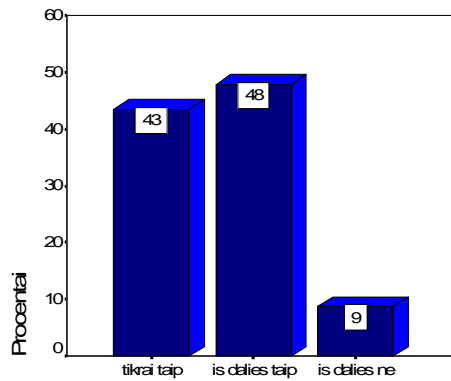

13.3.pav. Darbdavių nuomonė, kad dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę

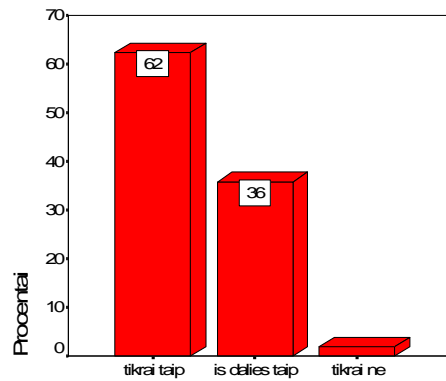

13.4.pav. Studentų nuomonė, kad dalyvavimas tarptautiniuose projektuose gerina studijų kokybę

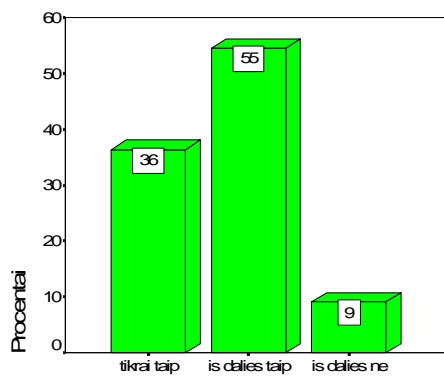
14. Ar reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp akademinės bendruomenės ir darbdavių?

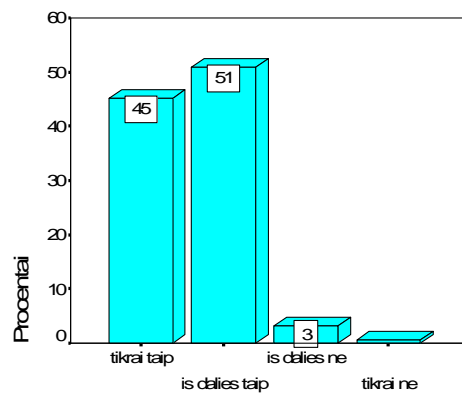
14.1.pav. Akademinės bendruomenės pasisakymai, kad reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp akademinės bendruomenės ir darbdavių

14.2.pav. Visuomenės atstovų nuomonė ar reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp akademinės bendruomenės ir darbdavių

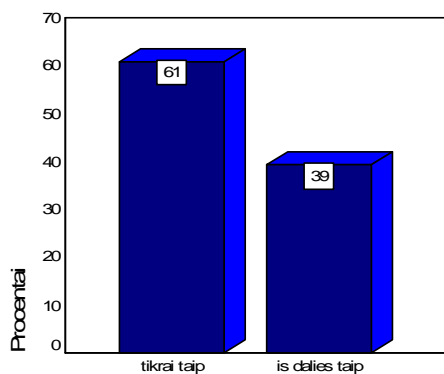

14.3.pav. Darbdavių atstovų nuomonė ar reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp akademinės bendruomenės ir darbdavių

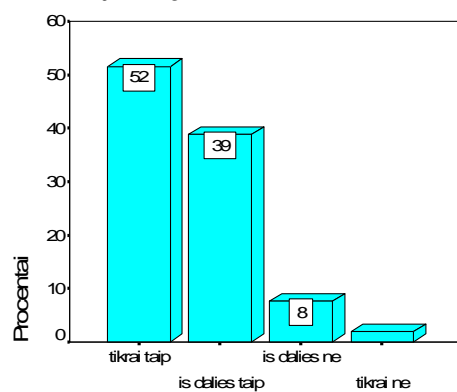

14.4.pav. Studentų nuomonės ar reikia glaudesnio bendradarbiavimo tarp akademinės bendruomenės ir darbdavių

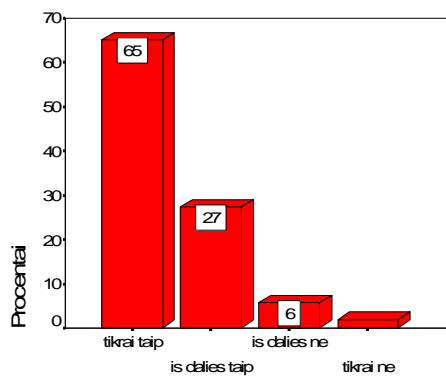
15. Ar kokybiškos studijos priklauso nuo studento motyvacijos?

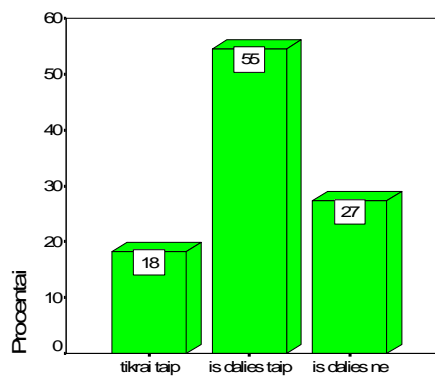
15.1.pav. Akademinės bendruomenės pasisakymai ar kokybiškos studijos priklauso nuo studento motyvacijos

15.2.pav. Studentų nuomonės ar kokybiškos studijos priklauso nuo studento motyvacijos

15.3.pav. Visuomenės atstovų nuomonė ar kokybiškos studijos priklauso nuo studento motyvacijos

15.4.pav. Darbdavių atstovų nuomonė ar kybiškos studijos priklauso nuo studento motyvacijos